

CHAYEINU Weekly

Shabbos Inspiration

פרשת
בהר -
בחקתי
תשפ"ה

Divrei
Torah

Parshah
Stories

Parshah
Riddles

Halachah
Challenges

Inyana
D'Yoma

לע"נ

ר' אהרן בן ר' אשר ע"ה

בילא בת ר' משה ע"ה

To receive weekly, call or text 732.301.4043 (opt. 8-3), or email shabboschayeinu@gmail.com

CHAYEINU Weekly

Shabbos Inspiration

פרשת
בהר -
בחקתי
תשפ"ה

PAGE CONTENT

3-4	Divrei Torah
5-6	Seuda Stories
7-8	Gedolim Story
9-14	Parsha Challenge
15-16	Life of Truth Story
17	Hilchos Shabbos Initiative
18-19	Halacha Q&A
20-24	Rav Kalman Krohn Story
25	Comic Story
26-32	Nefesh Shimshon

גליונות

33-34	הג"ר שמואל פעלדער שליט"א
35-36	הגר"ח קניבסקי זצ"ל
37-38	הגר"ד אדלשטיין זצ"ל
39-40	הגר"ב פוברסקי שליט"א
41-42	הג"ר משה שטרנבוך שליט"א
43-44	הג"ר מאיר צבי ברגמן שליט"א
45-46	הג"ר משה הלל הירש שליט"א
47-48	הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א
49-50	הג"ר מאיר גריינימן שליט"א
51-52	הג"ר דוד כהן שליט"א

SPONSOR A WEEK OF CHAYEINU WEEKLY!

Call or Text: 732-301-4043 opt. 8#-2

Email: chayeinuoffice@gmail.com Zelle: chayeinuoffice@gmail.com

דברי תורה לסעודת שבת

דברי תורה לסעודת שבת פרשת בהר בחקתי תשפ"ה

The "Everybody" Chizuk

וְקִדְשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם דְּרוֹר בְּאַרְץ לְכָל־יִשְׂרָאֵל יוֹבֵל הוּא תְּהִיָּה לָכֶם וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֶחָזְתּוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ
(תשבו: כה, י)

The Sefer Hachinuch explains the *shoresh hamitzvah* to blow the shofar on the onset of the year of Yovel as follows: During Yovel, a Yid is obligated to set his *avadim* free. Giving up a slave is a challenge. This slave has been working for his master for years, possibly as an *eved nirtzah* for decades, and now he suddenly has to free him with no compensation. When Bais Din blows the Shofar, it demonstrates that he is not alone in this challenge. Every Yid in Klal Yisrael is doing the same, and the fact that everyone else is doing it makes it so much easier. As the Chinuch writes שאין דבר שיחזק לבות בני אדם כמו מעשה הרבים.

Doing what everyone else is doing can often be negative, but we can also harness it for the positive. Recognizing that there are so many other Yidden all across the world who are all being shomer Torah and *mitzvos* and overcoming the many *ruchniyus* challenges of our times is a tremendous source of *chizuk* for us all. The next time we are faced with a challenge, we can think about how many thousands of Yidden are facing the same challenge and overcoming it, and feel the *chizuk* of הרבים בני אדם כמו מעשה הרבים.

Having But Not Needing

וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת־בָּצִיר וּבָצִיר יִשִּׁיג אֶת־זֶרַע וְאָכַלְתֶּם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבְעָה וַיִּשְׁבְּתֶם לְבָטָח בְּאַרְצְכֶם: (כו, ה)

וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת בָּצִיר - שִׁיחַ הַדִּישׁ מְרֻבָּה וְאַתֶּם עֲסֻקִים בּוֹ עַד הַבָּצִיר, וּבְבָצִיר תַּעֲסֻקוּ עַד שְׁעַת הַזֶּרַע: וְאָכַלְתֶּם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבְעָה - אוֹכֵל קִמְעָא וְהוּא מִתְבָּרֵךְ בְּמַעֲיו: (רש"י)

Rashi explains the words וְאָכַלְתֶּם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבְעָה that Klal Yisrael will be bentshed with so much produce that they will be busy threshing the wheat until the point of batzir etc. And then Rashi explains the words וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת בָּצִיר, that they will eat a little and it will make them full. These two Rashis seem to be contradictory. If they had so much to eat, why was it necessary for it to be מתברך במעיו, and if it was מתברך במעיו, why did they need so much wheat?

Rav Moshe Feinstein (*Igros Moshe* YD 3:71) provides guidance for Moros in America about how to be *mechanech* children. He explains that the *ribui* of *gashmiyus* in America is a tremendous challenge for growth, and Moros need to stress to the children that even though there is so much *gashmiyus* available, all with a *heter*, it doesn't mean Hashem wants them to run after it. On the contrary, running after *taanugim* and trying to having a good time will only lead them on a slippery slope which will eventually pull them away from *avodas Hashem*, as has happened to so many Yidden in America R"l.

דברי תורה לסעודת שבת

Rav Moshe explains that this is the lesson Rashi is teaching us. Klal Yisrael were indeed bentedched with so much *brachah*, an endless supply of food. But the true *brachah* is not the ability to eat all of it, rather the ability to eat little and be satisfied, even if there is so much else to enjoy.

Rav Osher Chaim Lieberman shlita, when saying over this Rav Moshe, would provide the following *mashal*: Imagine someone sitting at a *kiddush* where the table is overloaded with cakes, cookies, cholent, kugel, meats, herring etc. The spread is mouthwatering, yet after drinking the kiddush wine and eating a *kzayis* of cake, he already feels full and doesn't need to eat anymore. Would we call that a *brachah*, or a *klalah*? Rashi is teaching us that the greatest *brachah* is to be able to feel satisfied and content with the minimum and not even feel the need for anything more, even when there is so much more to be had.

This was the *midah* of Rabbeinu Hakadosh, Rabbi Yehuda Hanasi. Chazal tell us that Rav Yehuda Hanasi had *Torah ugedulah*, and his table was laden with all the delicacies possible. Yet, before he was *niftar* he lifted up his ten fingers and said that he לא נהנתי מעולם הזה לא כלום. The *midah* of Rabbi was that even though he had everything, he still had no need to enjoy it and was happy and satisfied with the bare minimum. That is the true level of תורה וגדולה במקום אחד.

The Strongest Threat

ואף-גם-זאת בקדושתם בארץ איביהם לא-מאסתיים ולא-געלתיים לכלתם להפך בריתי אתם פי אני ה' אלהיהם: (כו, מד)

The Torah tells us that although we will suffer terribly from the *Tochachah*, Hashem will not allow our enemies to completely wipe us out *R"l*.

The Nodah B'Yehudah, who lived during the period of the French Revolution where Napoleon tore down the walls of the Ghetto and allowed Yidden liberties to dwell amongst the nations that they hadn't had in centuries, explains the *pasuk* differently.

הלכה היא בידוע שעשו שונא את יעקב. Hashem created the nature of non-Jews to hate Yidden. Yet, there are periods when the non-Jews seem to like us. This is not to our benefit, rather it's actually the climax of the *tochechah*. When the *umos ha'olam* persecute us physically, it is difficult but it doesn't threaten our identity as Yidden. But when the *umos ha'olam* begin to accept us and treat us as equals, we are being threatened by an overwhelming *ruchniyus* threat, that we may intermingle with the secular world to the point that we will lose our entire identity as Jews, as unfortunately occurred to so many Yidden as a result of Napoleon's emancipation. That is the most pernicious threat of *galus*.

להפך בריתי לא מאסתיים ולא געלתיים. When the *umos ha'olam* don't reject us, that is when we face the strongest threat of בריתי. In such a situation, we need to be extra vigilant to stand strong and not to fall prey to this existential threat.

Seudah Stories

The Perfect Wedding

Leah Mishlevitz was a mother of nine children, who was very sick. It was shortly before Succos and she was struggling to hold onto life for one special event - the *chasunah* of her oldest daughter, and she was determined to make the event a happy one. The families had even advanced the date of the wedding, hoping against hope that Leah would be able to attend. However, her disease had spread, and just before Succos the family was informed that she had but a few days left to live. Wondering what to do, the parents and *kallah* visited Rav Yitzchak Zilberstein, to seek guidance. Rav Zilberstein listened to the *shailah* intently and tried to think of any possible way to permit the wedding to be held on *Chol HaMoed*. It was a very difficult question and he decided that they should pose it to Rav Michel Yehudah Lefkowitz.

When the situation was described to Reb Michel Yehuda, the elderly rav's eyes welled up with tears. He went to his overflowing bookshelves and quickly removed a *Maseches Moed Katan*, determined to find a solution to this terrible situation. After going through many different *sefarim* he *paskened* that it is permissible to marry on *Chol HaMoed* in such a situation, on one condition; No celebration would be permitted - simply a *chuppah*, that was all. Sometime after Yom Tov the wedding could be celebrated in the usual manner.

The Mishlevitzs were relieved and thrilled that they would be able to move up the date of the wedding. Just as they were preparing to leave, Rav Michel Yehudah, his eyes red from crying, asked them to wait for a moment. He looked at the parents and their daughter and made a suggestion. Although it is permissible for the *kallah* to marry on *Chol HaMoed*, what *ta'am* would such a wedding have? A wedding with no dancing? It couldn't be! "Come, let us *daven* together that your mother will live long enough for you to have a wedding the way you planned. A Yiddishe mama only wants a perfect wedding for her daughter. She won't be happy otherwise." Rav Michel Yehudah then proceeded to recite Tehillim in a most moving manner. After he finished, the family made a decision. They would not advance the date of the wedding!

Succos came and went and Leah held on for dear life. Sure enough, a few days after Yom Tov was over, she was wheeled down to the *chuppah* together with her daughter. There wasn't a dry eye as the guests watched while Leah straightened her daughter's gown and held her hand. Throughout the *chasunah* there was singing and dancing such as *Yerushalayim* had not seen for many years. It was wedding that no one would soon forget – a true testament to the power of sincere and heartfelt *tefillah*. A few days later Leah Mishlevitz left this world.

Seudah Stories

Mr. Tobias

My father grew up in Philadelphia when there were not as yet frum schools to attend. He had, as a private rebbe in the late afternoon, a "Mr." Tobias. When Mr. Tobias arrived from Europe, he was offered, by several well to do Yidden, a job in their respective businesses. He realized however, that he would be unable to work around other Yidden. There was no way that he would not be subjected to hearing Lashon Hora. He therefore chose to work in a real "Chinese Laundry". They spoke Chinese, he spoke Yiddish: a perfect match in terms of what he held dear. While only a "Mr.", he knew the whole Tanach as well as certain mesechtos milah b'milah b'aal peh. He ironed shirts while chazering all day long. He earned a living, albeit a rather scant one. But more important he never put himself in a matzav where he would be tempted or forced to hear or speak Lashon Hora.

Hiddur Mitzvah

A few days before Succos, a dealer brought an esrog to Rabb Yehuda Leib Chasman. The esrog was undoubtedly kosher for use, but it was not particularly beautiful. Rabbi Chasman told the dealer that at present he could not decide whether or not he would buy it, but that if he does not find a nicer esrog in two days he would buy this one. Before the first dealer returned, a second dealer brought some very nice esrogim to Rabbi Chasman. Rabbi Chasman told his family, "I am not able to buy two esrogim, so I have to make a choice. Although the esrogim of the second dealer are more beautiful, I'm going to buy the esrog that the first dealer brought me since I had already made up my mind to buy it before the second dealer came to see me. To be truthful in thought is also hiddur mitzvah. The first esrog is therefore the more beautiful one.

Davening on Shavuos

Rav Elyashiv once went to visit a sick talmid chacham on Erev Shavuos. During his visit, he mentioned the Sages' well-known teaching that when Hashem gave the Torah, all of the sick and disabled people in the Jewish nation were healed. The blind were able to see, the deaf were able to hear, and so on. Rav Elyashiv noted that this healing power is renewed every year on Shavuos, and at that time a person may ask Hashem for a full recovery even for illnesses that might normally be considered incurable. "At what point on Shavuos does Hashem heal the sick?" the sick talmid chacham inquired. Rav Elyashiv thought for a bit and then answered, "At the time when the Aseres Hadibros are read from the Torah, that is the time when a person may ask Hashem for healing."

Our Gedolim

Telzer Rosh Yeshivah

Rav Elya Meir Bloch ZT"l (1894 - 1955)

כ"ה טבת יארטצייט

Rav Aharon Kotler, in his *hesped* for Rav Elya Meir, described him as a *yachid b'doro* (unique in his generation) in his approach to working for the Klal. Rav Aharon relayed that Rav Elya Meir had a definite opinion on matters and would fight for his position. Yet when the majority of Gedolei Torah had decided otherwise, he would submit to the majority and was just as strong as before in carrying out their position—which had now become his position.

He could live in harmony with those whose ideas he fought, and would treat them with the utmost respect. Though he differed, and constantly battled against Mizrahi ideals, he cooperated with the Mizrahi leaders on matters of common communal interest. They, in turn, held Rav Elya Meir in great esteem and affection.

Rav Elya Meir maintained strict *sedorim* for his own learning, which could not be violated except for emergencies. But he had one *kaballah* which was inviolate—to learn at least an hour a day.

On the second night after he underwent his last major surgery, Rav Elya Meir lay critically ill, with tubes attached to various parts of his body. He could not move and he could hardly speak. After a while, he said to his visitor, Rav Chaim Dov Keller, "*Lernen* (learning)". Rav Keller took a chumash and learned with him the parsha with Rashi. Rav Elya Meir glanced at the clock from time to time, and when half an hour had passed, he said "*Genug* (enough)." He was extremely fatigued and closed his eyes to rest for a while. Then he again said, "*Lernen*." After another half

Our Gedolim

hour of learning, he said again, "*Genug*" with a smile of satisfaction on his face. He had finished his hour of learning.

Rav Mottel Katz and Rav Mordechai Gifter once visited him in the hospital. Rav Elya Meir turned to them and said, "From the time that I arrived at my full senses, I never missed my kabbalah to learn at least an hour a day, with one exception, when I was wheeled into the operating room before dawn and did not regain consciousness until after dark. But now I feel that to learn would be a question of endangering my health. But I will not permit myself to forgo learning unless you *pasken* for me that I may."

Towards the end, when he was terminally ill, Rav Keller mentioned to him an observation he had made on a passage in the Ketzos Hachoshen. As soon as Rav Elya Meir heard the "Ketzos" mentioned, his eyes lit up, a smile crossed his face, and his voice became strong and clear. He said, "I made the same observation in one of my shiurim." He then discussed the Ketzos with an enthusiasm and liveliness that belied his faltering physical state. He passed away only two days later on a Shabbos morning, right after making Kiddush for his Rebbitzin in the hospital.

One of his daughters, Chasya, survived the Holocaust. She married Rav Eliezer Sorotzkin of Kiryat Telshe Stone in Eretz Yisroel. Rav Elya Meir remarried in America, and he had two children— Rav Yosef Zalman, Rosh Yeshivah of Yeshivah Eitz Chaim in Monsey; and Miriam, who married Rav Dovid Barkin, Rosh Yeshivah in Telshe.

Rav Elya Meir always said that a Rebbe for Klal Yisroel has to be a *mislamed*—one who is continuously learning. He explained that Moshe Rabbeinu was bidden by Hashem to show two signs to the Jews that he was to lead them— his staff turned into a serpent and his hand became leprous when he removed it from inside his chest. Rashi explains that the snake indicated that he had slandered the Jews (like the first *nachash*) by saying they would not believe him and the leprosy was a punishment for having suspected innocent people. Moshe Rabbeinu was in essence saying, "Look! I've suspected you wrongly and have spoken lashon hara against you." Rav Elya Meir explained that though this declaration does not seem like a claim to leadership, it was! Moshe was demonstrating that he had made mistakes, but was ready to learn. He was telling the Jews, "I can teach you, because I myself can learn." Rav Elya Meir epitomized this teaching.

To be continued...

Taken with permission from "the weekly vort" by Mrs. E. Lerner

PARSHA CHALLENGE

פרשת בהר בחוקתי

1. In what instance is a דֹד mentioned in this week's פרשה?
 - a. Who is the only man the תורה that described as a דֹד? ¹
 - b. Who is the only woman described as a דֹדָה? ²
2. Which unusual word is used regarding יובל, and is also used to start one of the זמירות שבת?
3. When is the number 50 mentioned in פרשת בהר?
 - a. List two places where the number 50 is found in בחוקתי.
 - b. List 9 other places in the תורה we find the number 50. ³
4. Based on this week's פרשה, explain the following series of numbers:
50, 30, 20, 10, 5, 3, 15, 10.
5. Which לאו in this week's פרשה is impossible to do but one is עובר for trying?
6. There is a הלכה regarding me by יובל,
There is a הלכה regarding me by פורים,
With me a great נס once happened,
I was also part of a great tragedy.
I am mentioned in פרשת בהר.
Who am I?
7. I have two names,
I am the second, ⁴
I am also the last of the three,
In this week's פרשה I am first of the three and I have an extra letter.
Who am I?

Need a hint?

¹ פרשת שמייני

² פרשת וארא

³ The answers are connected to each of the following:

מלחמות מדין (9) לויים (8) משכן (7) משכן (6) קנס א (5) יום טוב א (4) יתרו (3) אברהם (2) נח (1)

⁴ in my family

Answers

1. Regarding redeeming an עבד עברי (כה, מט) - או דדו או בן דדו
a. עזיאל דד אהרן (שמיני י, ד)
b. ויקח עמרם את יוכבד דדתו (ו, כ)
 2. דרור
 3. יובל
 - a. 1) The ערך of an adult male.
2) The ערך of a field is based on
חומר per שקל 50
 - b. 1) רוחב התבה
2) The אברהם of חמשים צדיקים
תפילה.
3) שרי חמשים
4) שבעות
 4. The order of the נפשות:
1) זכר ונקבה מעשרים עד ששים
2) זכר ונקבה מחמש עד עשרים
3) זכר ונקבה מבן חדש עד חמש
4) זכר ונקבה מבן ששים ומעלה
 5. תמורה
 6. There is a הלכה regarding me by יובל,
There is a הלכה regarding me in by פורים,
With me a great נס once happened,
I was also part of a great tragedy.
I am mentioned in בהר פרשת.
Who am I?
7. Next week....
- 5) Payment by אונס ומפתה
6) רוחב חצר המשכן
7) ללאת וקרסים של המשכן
8) worked and were לויים counted until the age 50.
9) מלחמת מדין by אחד מחמשים לויים was given to the

הלכות - That houses in my cities have different
- That פורים is celebrated on a different day
- ירחו by
- חורבן בית by
- חומה

Last week's Riddle:

He and I are identical words but with different נקודות,
I am a reason a person can't sacrifice a קרבן,
He is a קרבן,
We are both mentioned in this week's פרשה.
Who am I? Who is he?

- I am a מום that disqualifies a כהן

- פֶסֶח (lame) and פֶסֶח -

לרפואה שלמה אביגדור ששון מאיר בן רחל לאה,
לע"נ שאול בן אברהם ז"ל, ברכה בילה בת דוד יעקב ע"ה, יצחק דוד בן אלימלך הכהן ז"ל
For questions, comments, or to subscribe, send an email to parshachallenge@gmail.com
Feel free to forward or distribute the Parsha Challenge.
© כל הזכויות שמורות

Pischei Parsha – Behar – Bechukosai

Parsha Musings for Shabbos Table Schmoozings

RIDDLES

How many *shemitah* years are there in a set of 7 years?

It depends. When we listen to Hashem, 1. When we don't, we will have to let the land rest every other year so that it can produce crops, resulting in 4 "*shemitah*" years: rest, work, rest, work, rest, work, *shemitah*.¹

How many places in the Torah can you name where the number 7 is significant?

This list includes many examples, but there are probably more:

- Shabbos
- *Shemitah*
- *Yovel* after 7 *shemitah* cycles.
- 7 days of *Pesach* and *Succos* (*mid'orysa*).
- 7 weeks of *sefiras ha'omer*.
- Avraham made a treaty with Avimelech using 7 sheep.
- Bilam, with wisdom, made 7 *mizbechos*.
- The word "*sheuah*" – "swear" – is derived from the word "*shivah*" – seven.²
- Certain *tamei* people experience 7 days of *tumah*, or achieving *tahara*.
- *Aveilus*
- The *kohein gadol* sprinkled *dam* downwards 7 times on *Yom Kippur*.
- 7 *neiros* of the *menorah*.
- 7 *reki'im*³
- 7 generations from Adam to Chanoch.
- 7 generations from Avraham to Moshe.⁴
- 7 *mitzvos Bnei Noach*.
- 7 days of *hesgeir* (seclusion) are required to monitor a *nega tzaraas*.
- 7 sprinklings on a *metzora* to achieve *tahara*.
- The *kohein* sprinkled oil 7 times to achieve *tahara* for a *metzora*.
- Yisro had 7 names.
- There were 7 nations which inhabited *Eretz Canaan*
- We shake 7 objects as the 4 *minim*.⁵
- The *kohein gadol* would spend the 7 days before *Yom Kippur* in the *Bais HaMikdash*.
- The *kohein* who would burn the *parah adumah* would spend the 7 days beforehand in the *Bais Hamikdash*.⁶

What does "*Yovel*" mean?

- "*Shofar*," in reference to the *shofar* which was blown on *Yom Kippur* during the 50th year.⁷
- "Moving" (such as in the word "*movil*"), in reference to the widespread "moving around" experienced during the return of people and fields.⁸

How many *halachos* apply ONLY during periods when we observe the counting of *Yovel*?

- *Eved ivri*.

¹ מכילתא פ' משפטים כ"ג י'

² כ"ז בספר החנוך ש"ל

³ עי' כ"ז בהקדמה לס' השמיטה לר' יחיאל מיכל טוקצינסקי

⁴ ילקו"ש שמות רע"ו

⁵ Thank you Yaakov Wiener

⁶ יומא ב.

⁷ רש"י כ"ה י'

⁸ העמק דבר

- The *halachos* regarding selling houses in a walled city.
- The *halachos* regarding donating the value of a field to the Beis HaMikdash.
- The *halachos* regarding selling a field received from one's ancestors.
- We accept a *geir toshav* (a non-Jew who accepts some *mitzvos*, but does not convert).
- *Shemitah* is *d'oraysa*, both regarding working the land, and the forgiving of loans.⁹

Why don't we observe a Yovel year nowadays?

The *pasuk* says to announce freedom during Yovel to "*kol yoshveha*" (all of the land's dwellers), which can only occur when Bnei Yisrael are settled in Eretz Yisrael, with each *shevet* in its designated area.¹⁰

How could having good crops be dangerous?

Other nations may want to attack us and steal them. Thus, Hashem promises, "If you keep the *mitzvos*, I'll give you good crops AND you'll be secure."¹¹

On which 2 *yomim tovim* do we celebrate the conclusion of a period during which people passed away?

- *Lag BaOmer* – the *talmidim* of Rebbe Akiva.¹²
- *Tu B'Av* – the generation which died in the *midbar*.¹³

Sometimes the Torah uses the word "*mishkan*" in reference to the *Bais Hamikdash*. Where do we find an example of this in *Parshas Bechukosai*?

Hashem promises that if we keep the *mitzvos*, "*V'nasati mishkani b'sochechem*," "I will place my *mishkan* among you,"¹⁴ which must refer to the *Bais Hamikdash*,¹⁵ since the *mishkan* was already with us when this *pasuk* was said.¹⁶

When one redeems his own item from *hekdeish* by "buying it back," he is required to pay *hekdeish* an additional "*chomesh*" (1/5) of its value.¹⁷ How much is a "*chomesh*" of 100?

25: this *chomesh* is calculated as the amount which, after being added, will be 1/5 of the NEW TOTAL (ex: 1/5 of (100+25) = 25).¹⁸

How could a *kohein* become rich, just by being part of the right family?

If someone donates his *s'dei achuza* (a field which is part of his family's inheritance) to the *Bais Hamikdash*, and the treasurer of the *Bais Hamikdash* sells it to someone else, when Yom Kippur of Yovel arrives that field becomes the property of the family of *Kohanim* whose turn it is to do the *avodah* that week.¹⁹

Chazak Chazak V'Nischazeik! - Take a guess: Sefer Vayikra contains how many...

- *pesukim*? (859)
- *parshios*? (10)
- *sedarim*? (23) (*Sedarim* reflect a system of dividing *Tanach* which predates the secular introduction of the commonly used "*perakim*," and which relates to the 3 year *laining* cycle which existed in Eretz Yisrael, mentioned in *Megillah* 29b.²⁰)
- *pesuchos*? (52)

⁹ ספר החנוך ש"ל, ועי' בפוסקים

¹⁰ ערכין ל"ב:

¹¹ אוה"ח כ"ה י"ט

¹² או"ח תצ"ג ב'

¹³ עיי"ש בבהגר"א

¹⁴ כ"ו י"א

¹⁵ רש"י כ"ו י"א

¹⁶ עי' רש"י ערובין ב.

¹⁷ כ"ז ט"ו, ל"א

¹⁸ רמב"ם הל' מעשר שני ה' א' ועוד

¹⁹ רש"י כ"ז ט"ז

²⁰ עי' הקדמה לתנ"ך מהדורת קורן

- *sesumos?* (46)

JUST CURIOUS

Did the *Sanhedrin* literally count, out loud, the years of the *Yovel* cycle, or were they merely required to keep track of what year we were up to?

- Some hold that they would count each year of the *shemita* cycle, keeping track of the individual year, as well as what number *shemita* it was in the *Yovel* cycle, like we count the days and weeks of *sefiras ha'omer*.²¹ They would make a *beracha*, "*Asher kideshanu...al sefiras sh'nei hashemita*," or, "*al sefiras sh'nei hayoveil*," and then count, for example, "*Hayom shemoneh shanim layovel, she'heim shavua echad v'shana achas*."²²
- Others are unsure if they actually counted and made a *beracha*, or just kept track of the year.²³

Assuming the *Sanhedrin* generally counted the years of *Yovel* with a *beracha*, if they missed a year, would they keep counting without a *beracha*?

Since the requirement of "*temimos*," which indicates a complete counting, is only expressed regarding *sefiras ha'omer*, but not regarding *Yovel*, it would seem that they could continue counting in the following years with a *beracha*. Hopefully Mashiach will come soon, and we'll find out.²⁴

There is a *mitzvah* to blow *shofar* on the *Yom Kippur* of *Yovel* to announce that slaves go free. Why doesn't any other *mitzvah* have such an "alarm" (for example, "It's time to burn your *chameitz*!")?

It is very difficult for a master to free his slave, who has worked for him for almost 50 years. Likewise, a slave often struggles when leaving his caring master. We blow the *shofar* to announce, "We know this is tough, but be aware that everyone else is doing the same thing right now," which makes the experience easier.²⁵

The *Yovel* year began on *Rosh HaShanna*, but the *shofar* which signaled the slaves' freedom was only blown 10 days later on *Yom Kippur*. What did the slaves do in between?

They stayed in their owners' homes without working. Instead, they ate, drank, and rejoiced.²⁶

During *Yovel*, we announce freedom for "all dwellers of the land."²⁷ Isn't this relevant only for slaves?

- The owner is also the "slave" of the slave. For example, if there is one pillow, it is given to the slave. When the slave goes free, the master is also "freed."²⁸
- Since we are supposed to be *nosei b'ol im chaveiro* and feel the suffering of others, as long as any *eved ivri* remains, no one feels totally free.²⁹

***Parshas Behar* contains the prohibition of *onaas mamon* (cheating someone monetarily)³⁰ and *onaas devarim* (hurting someone with speech)³¹. Which is worse, and why?**

Onaas devarim is worse, for it directly affects the victim himself, cannot simply be repaid, and regarding this prohibition the Torah expresses the extra warning, "Fear Hashem."³²

²¹ ספר החנוך ש"ל

²² ראב"ד לתו"כ בהר ב', ועי' ספר החנוך של"ב

²³ תוס' מנחות ס"ה; רמב"ן כ"ג ט"ו

²⁴ מנ"ח ש"ל א'

²⁵ ספר החנוך של"א

²⁶ רמב"ם הל' שמיטה ויובל י' י"ד

²⁷ כ"ה י'

²⁸ אזנים לתורה

²⁹ משלחן ר' אליהו ברוך

³⁰ כ"ה י"ד

³¹ כ"ה י"ז

³² ב"מ נ"ח:

Does the prohibition of *onaas devarim* apply to one's family members?

Yes, including children, unless very necessary when offering redirection. Nonetheless, one who speaks gently to his family members and avoids paining them will find life, blessing, and honor.³³

After commanding us to help those who are in financial distress, and telling us not to lend money with *ribbis*, the Torah concludes, “*Ani Hashem Elokeichem asher hotzeisi eschem mei'Eretz Mitzrayim...lihiyos lachem LeiLokim*.”³⁴ How does this mention of *Yetzias Mitzrayim* encourage us to help others in their time of need?

The goal of *Yetzias Mitzrayim* was for all of Bnei Yisrael to serve Hashem. Our communal financial interactions must contribute towards this goal, and if some are unable to participate in our national mission due to financial struggles, we are all obligated to help them, and thereby alleviate their impediment.³⁵

We aren't allowed to make an *eved ivri* perform *avodas parech*, such as unnecessary work. Even if he doesn't realize that he's wasting his time, “*V'yareisa MeiElokecha*” – Hashem knows.³⁶ If the *eved* doesn't know, and doesn't get upset, why is it so bad?

Being kind to an *eved ivri* reinforces one's awareness that Bnei Yisrael are the most honorable nation, and brings one to love his people and the Torah. It should also force one to realize that just as this slave was sold due to financial difficulty, the same fate could await one's own family, if they do *aveiros*. Additionally, respecting the *eved* helps one develop into a merciful *baal chesed*.³⁷

Does the prohibition of *avodas parech* apply to hired workers, who aren't slaves?

Technically not, but one should apply the attitude gleaned from this *mitzvah* when dealing with anyone less fortunate, because wealth and financial difficulty are constantly revolving: Hashem gives a person money for exactly as long as He desires, and not a moment longer. Even if one has money stored away, or owns many properties, *aveiros* can cause it to be lost *chas v'shalom*.³⁸

It is understandable that we must learn Torah to understand the *mitzvos*. Why does the Torah refer to this logically required effort with the phrase, “*Bechukosai teileichu*,” calling Torah learning a “*chok*,” as if we didn't understand the rationale?³⁹

Even if I know certain parts of the Torah very well, and I logically feel that I can “graduate” to other things, there is a *chok* from Hashem to learn them again.⁴⁰

When a baby is inside his mother, he learns the whole Torah from a *malach*.⁴¹ When the mother walks by, why don't we have to stand up to honor this little “*talmid chacham*”?

This Torah, acquired without any hard work and effort, does not earn the baby any sort of honor.⁴²

Hashem wants us to know His Torah. Why did He make us forgetful?

So the Torah will stay fresh and we will always learn with excitement!⁴³

The way of the *yetzer hara* is to convince us to do a small *aveirah* today, a slightly bigger one tomorrow, and eventually it tells us to do *avodah zara*.⁴⁴ Why does it use this approach?

The Torah describes a 7 step decline: lack of effortful learning, neglecting *mitzvos*, negative feelings towards those who perform *mitzvos*, animosity towards *talmidei chachamim*, preventing others from performing

³³ ספר החנוך של"ח

³⁴ כ"ה ל"ח

³⁵ ספורנו

³⁶ רש"י כ"ה מ"ג

³⁷ ספר החנוך שד"מ

³⁸ ספר החנוך שמ"ה

³⁹ עי' רש"י כ"ו ג'

⁴⁰ אורח"ח

⁴¹ נדה ל'

⁴² משלחן ר' אליהו ברוך כ"ו ג' בשם החלקת יואב

⁴³ אורח"ח א' כ"ו מויק"ר

⁴⁴ שבת ק"ה:

A Life of Truth

Stories from our tzadikim on thriving through adversity

בעזרת השם יתברך

¹Rav Moshe Leib of Sassov was a great *chasidische rebbe* in the generation of Reb Chaim Volozhener. His Rebbe, R' Shmelke of Nicholsberg, was a *talmid* of the Magid of Mezritzch and the brother of R' Pinchas Horowitz, the *ba'al Hafla'ah*.

Reb Moshe Leib lost his father at a very young age. Before he was *nifter*, Moshe Leib's father cried out, "Hashem who is the *לַלְל בְּנִשְׁרָא* is going to feed my *אֶלְמָנָה* and my son, but what concerns me is who is going to teach my son Torah?!" Little Moshe Leib heard his father's cry and even much later in his life he said, "all of the *לִימוּד* *הַתּוֹרָה* that I engaged in from that moment on for the rest of my life was powered by that sigh of my father."

Without his father, Moshe Leib and his mother simply didn't have any food in the house. It was suggested that Moshe Leib work as a watchman for the town baker. Moshe Leib was enthusiastic about the suggestion. "This isn't a kind of job that's going to drag me away from learning," he told his mother, "It's only a temporary thing! I could try to study at night, and maybe review during the day. All I have to do is to sit out there, and every time a customer comes by, I'll just keep an eye on his hands!"

However, it didn't work out that way. That job didn't last long and people started paying him to be an all-around utility *mesharais* in the neighborhood. That didn't help Moshe Leib's learning. His father's last cry, "who's going to teach my son Torah?!" would ring in his ears day after day, as he would *schlepp* the garbage, carry packages and sweep storefronts. Often, after Moshe Leib spent the day sweeping, cleaning, pushing, and shoveling, he would wander off into the woods, and he would passionately cry to Hashem, "my father had only one son, if I don't fulfill his last request of learning Torah, who will?!" Moshe Leib would go on and on talking to Hashem. He knew, sooner or later, if you are *mispalet*, and you are sincere enough, you will break through. He knew that there must be a way of providing for his mother, and for him to be able to commit all of his energy and devotion, not to shovel garbage, but to learn Torah.

One morning as he was digging in his backyard to clear up some of the weeds, perhaps with some thought that they may be able to rent out the property for storage, he hit something hard. He realized that there was a box there, and in the box were a couple of jugs. At first Moshe Leib wanted to discard them, but by chance he happened to look inside. They were full of gold coins. Moshe Leib's *tefilos* had been answered. His mother would now be well provided for, and the path was clear for him to go out and search for a way to fulfill his father's last *krechitz*.

Moshe Leib first went to learn from the Rav of Sassov who was a *talmid* of the Mezritzcher Magid. The Rav was busy, but Moshe Leib was so *temimosdik* as he told the story of how *HaKadosh Baruch Hu* answered his *tefilos* and father's last sigh, that there was simply no possible way for the Rav to say no. He began to teach him each day. But it didn't quite work yet. The Rav simply couldn't explain things to Moshe Leib. When Moshe Leib did understand it, it was short lived. The next day he seemed to forget it.

¹ Rav Fishel Schachter, *Tales of Tzadikim* story #15, Dial-A-Shiur

Moshe Leib was distraught. The Rav lovingly said, “Maybe the problem is I just don’t have the *zechus* to be able to teach you. Just because you don’t seem to be successful with my ability to teach you, that doesn’t mean that someone else can’t teach you.” The Rav sent Moshe Leib to his friend the Rebbe Reb Shmelke who had just started a *Yeshiva* in Nickelsburg. Again, like everything until now in Moshe Leib’s life, that was easier said than done. Nickelsburg was far away, and it meant Moshe Leib had to say goodbye to his mother. His mother insisted that he go and offered that he should take some of the treasure that he had found with him, being that he would be alone. Moshe Leib refused. “I’m all alone wandering on the roads. What if robbers attack me? It is best that they have nothing to take.”

Nickelsburg would become a major part of the development, the growth, and the flourishing, of the *tzaddik* Reb Moshe Leib of Sassov. Moshe Leib received special *siyata di’Shmaya* in Nickelsburg. The Rebbe Reb Shmelkeh took a special hour every single day, where he sat and taught him. He became a great *tzadik* and *talmid chacham*. Reb Moshe Leib got married, and returned to Sassov to be with his mother. When his mother passed away, Reb Moshe Leib left Sassov with his family to travel to Apt where he eventually became the Rav and Rosh Yeshiva.

Many stories are told about Reb Moshe Leib. Some of them are legends, the authenticity of which is hard to verify, but they definitely define for us and bring alive the spirit that creates these kinds of stories. Maybe they’re true, maybe they’re not, but the fact they are told about Reb Moshe Leib is very illustrative.

Reb Moshe Leib was a tall man with a tremendous *hadras panim*. The older he got, the more he seemed to cast the glow of a *malach*! His long white flowing beard, his *peyos*, the shine that radiated from his face, that special smile – that was his signature.

One of the things that troubled the people about Reb Moshe Leib is that it just didn’t seem right that this *talmid chacham*, this respected גדול הדור, used to walk around with apples, and oranges, and bread, bulging out of his pockets.

Reb Moshe Leib explained to the people that there was a story which caused him to accept this custom. “I was once sitting in the Bais Medrash, and suddenly a poor man came, and sat down in front of me. I went over to ask him if I could help him, but before I had a chance to finish the question, he fell into my hands! I was sure he was dead. It just so happened that that day my Rebbetzen knew I would not be home until late at night, so she put a little bottle of schnapps and some cake into my coat pocket. בְּרוּךְ הַשֵּׁם, I poured some of the schnapps on him. I slowly gave him pieces of the cake. This poor man must have been wandering for who knows how many days without a morsel of food, or a drop of drink in his mouth. I was convinced that I saved his life only because Hashem was kind enough to be מזמין that that food should be in my pocket. I could have had all the gold in the world, but it wouldn’t have saved his life, because I never would have had time to run and purchase food. I made it a point never to step out on the street without my pockets laden with food from thereon in.”

Reb Moshe Leib could have easily given up when learning was difficult for him as a child. However, he never stopped trying and davening, and eventually became a גדול הדור. We too should never give up in our בִּיקוּשׁ for a closeness with Hashem.

Hilchos Shabbos Initiative

Additional notes pertaining to an *Eruv*:

The *Halachos* of *Eruv* are detailed and myriad. Therefore, prior to embarking on the construction of an *Eruv*, a person well versed in all of the intricate *Halachos* should be consulted.

The following are some important details to follow when constructing an *Eruv*.

- **The posts:** The posts should be positioned within the opening that is being enclosed by the *eruv*. For example, if a driveway between two houses is the opening that is being enclosed, the posts should be positioned at the edges of the driveway itself, on the sides of the houses, and not in front of the houses.
The posts may not be positioned within an area that is already enclosed (e.g. within a fenced in yard).
- **The string or wire:** The string or wire must be placed **on top** of the posts, and should be pulled taut to avoid excessive swaying or sagging.

Is it permissible to carry an item from one's home into a hallway or yard that is shared with a tenant?

It is not permissible to carry an item from one's home into shared property or into a neighbor's backyard, unless an *Eruv Chatzeiros* was made prior to *Shabbos*. Specifically in the case of an area shared by an owner and tenant(s) or an area shared by two tenants: According to many *Poskim* it is not permissible to carry an item from one's home into property shared with a tenant, or into the tenant's apartment itself, unless an *Eruv Chatzeiros* was made prior to *Shabbos*.

According to *Hagaon Rav Moshe Feinstein*, the renter's apartment is considered the property of the landlord, since the appliances found in the rental apartment are owned by the landlord. The apartments of both the landlord and the tenant are therefore considered as one apartment, and carrying between the two is permitted. Therefore, one should make an *Eruv Chatzeiros* without reciting a *brocha*.

The Chofetz Chaim writes in the name of R' Yonasan Eibishitz that if one does not learn Hilchos Shabbos very well, it is impossible not to be עובר on a forbidden act on Shabbos.

To receive weekly Hilchos Shabbos sheets by email, subscribe at: Shabboshalachos@gmail.com

This sheet contains Divrei Torah and should be dealt with accordingly.

לזכות רפואה שלימה חי' מלכה בת בת-שבע

וקראת לשבת עונג....
אז תתענג

...והאכלתיך נחלת יעקב אביך

QUESTIONS AND ANSWERS IN
HILCHOS SHABBOS FOR THE ENTIRE FAMILY
בית מדרש נחלת יעקב - נערך ע"י המו"ץ דקהלתינו

VOL II WEEK 29

ע' ש"ע ש"ג-א', ש"ח-י

The questions **with their answers** will be printed next week, along with another set of three questions.

QUESTION 1

My toilet got stuffed. Can I plunge it on שבת?

QUESTION 2

Something seems wrong in my toilet tank. Can I lift the cover off the tank to take a look inside?

QUESTION 3

Turns out the chain of the flusher got disconnected. Can I reconnect it?

ANSWERS TO LAST WEEKS QUESTIONS

QUESTION 1

My son's braces are hurting him. Can he put some wax on them to relieve the pain?

Answer: Spreading wax is the מלאכה of ממחק and may not be done, even though it will relieve the pain. Even just attaching the wax without spreading it would not be allowed according to the משנה ברורה (תקי"ד-י"ח), as we are concerned one may come to spread it.

continued....

FOR COMMENTS OR TO ADD YOURSELF TO THE EMAIL LIST
SEND AN EMAIL TO BMNYSHABBOS@GMAIL.COM

וקראת לשבת עונג....

אז תתענג

...והאכלתיך נחלת יעקב אביך

QUESTIONS AND ANSWERS IN
HILCHOS SHABBOS FOR THE ENTIRE FAMILY

בית מדרש נחלת יעקב - נערך ע"י המו"ץ דקהלתינו

continued....

QUESTION 2

May someone put rubber bands on his braces during שבת?

Answer: The (ש"ז-י"ח) משנה ברורה writes that one may not put shoelaces on a shoe, if it is the first time the shoelaces are being put on those shoes. This is because it is considered making a new כלי; as the assembling of a shoe with the shoelace completes the כלי. Similarly, one could make an argument that putting on a rubber band "completes" the braces and wouldn't be allowed. However, since rubber bands get changed more frequently, it seems that the rubber bands don't create the כלי, as the braces are considered functional כלים even without them. It may therefore be put on.

QUESTION 3

Can my child turn the key of his palate expander on שבת?

Answer: The same way one may not fix a כלי, similarly one may not "fix" his body. An example of this is משנה ברורה (ש"ל-ל"ה) discussing straightening out the limbs of a child. Therefore, turning a palate expander may be a form of "fixing" the palate, and would not be allowed. However, there are some פוסקים who are lenient, as the change in one's palate is so minimal from just one adjustment that it can't be considered "fixing" it. One can be lenient if there is a need.

TORAS REB KALMAN

סיפורי צדיקים

*Captivating stories full of Yiras Shamayim taken from Shmuessin that
Reb Kalman Krohn z'tl gave in Adelphia Yeshiva*

Give or Take Part V

Recap: When Meshulam, a wealthy miser, suddenly began doing chesed and giving tzedakah, his customers begged him for an explanation. He told them that he had changed as the result of a dream. He begins to relate his dream, in which he is deathly ill, but his family refuses to use his money for top doctors or medicine, since they wanted to save money. He therefore dies and then undergoes judgement before the Beis Din Shel Maalah. While he has many good deeds, there are millions of black angels testifying against him, created from his refusal to do chesed.

The dream continues:

When I think that there are no more stories, a new door opens. The people who emerge from this

door have a different kind of story to share. They told tales of poverty and illness, of failed opportunity and dashed hopes, but these people hadn't ever bothered to approach me for help.

"We knew there was nothing to come for," they explain simply. Their troubles, too, are my fault, even though they have never asked me for assistance. I was so wrapped up in my own miserly attitude, they'd suffered alone, knowing that the only thing they could expect from me was degradation.

By now, there are millions of black angels competing for space on one side of the scale. My many white angels take up just a small fraction of space in comparison. I no longer doubt the outcome of my judgement. I continue trembling. It will not be good.

"Your soul needs to be cleansed," the Beis Din shel Maalah pronounces. "But being that you are a talmid chacham, you will be given a choice of how you would prefer this to be done. Either, you can go to Gehinnom, where the sins will be cleansed from your soul. Alternatively, you can return to the world as a gilgul. You will begin life anew and will have the opportunity to rectify your actions. Which do you prefer?"

I try to calculate the pros and cons in my mind. "How much Gehinnom will I need to get?" I ask hesitantly.

"A lot," I am grimly informed. "You caused so much pain and so much damage in the world, and the ripple effect of your deeds continues to harm people up until this day. It will not be easy to cleanse your soul."

I shudder as I imagine the unbearable torture that Gehinnom would mean. But how could I risk returning to the world as a gilgul? What if I wouldn't manage to rectify my misdeeds? What

would happen if I unwittingly squander my second chance? I hesitantly give voice to my question. “What happens if I am reborn in another gilgul and do not atone for my mistakes?”

“You can’t escape from the sins you committed,” the beis din explains. “If you don’t want to atone for it with Gehinnom, you can try to atone for it with a gilgul. You will be put into the position of a giver, and it will be up to you to utilize the opportunity to use the gifts you’ve received to help others. If, however, you make the same mistake again, when you die you will have double punishment – once to atone for the aveiros you did in this lifetime, and then again for the misdeeds of your future gilgul.”

I don’t have to think too long. The risks of gilgul are just too great, and the stakes are too high. “I choose Gehinnom,” I say.

“Very well,” the angels acquiesce. They point me to a long corridor and explain, “Gehinnom is extremely hot, and it’s not possible for a neshamah to go directly into its fiery embrace. The extreme transition to such brutal heat is unbearable. Instead, as you walk along this hallway to Gehinnom, it will get progressively hotter and hotter, until you reach the very heights of Gehinnom at the end.”

“How long will I have to remain there?” I inquire fearfully.

“A few months,” they reply. “You will remain there for a few months until every shred of sin is eradicated from your soul. Once you are completely pure, you will be admitted into Gan Eden, to enjoy the reward for the many mitzvos you amassed in your lifetime.”

With these words, two angels begin to escort me down the long corridor toward Gehinnom.

“March,” they order. “From this point onward, there is no return.”

Flanked by these two angels, I comply, walking down the hallway toward my punishment. I walk and walk for what seems like many hours. The temperature in the corridor is pleasant, and I do not feel any heat as I continue marching toward my destination.

After walking for what feels like a complete day, the temperature begins to warm up, and I take off my overcoat. We continue walking, and I peel off my scarf and warm hat. I march some more before removing my tie and then my shirt. It is uncomfortably hot and stuffy. “Are we nearly there?” I ask the angels.

“We are still quite a distance away from Gehinnom, but we’re getting closer,” the angels inform me.

The walk gets harder the hotter it gets, and I am sweating profusely. Suddenly, the angels stop. “We can’t continue escorting you any longer,” they say. “We are too holy to tolerate the impurity and evil burning up in Gehinnom, and although Gehinnom is not close by, we can already feel the bad in the air. From this point onward, the angels of Gehinnom will accompany you.”

Two new angels suddenly appear, but I can easily discern that these are of a different sort than the ones who’d escorted me until now. These are dark angels, with menacing expressions, and when they each grab one of my arms, their movements are not especially gentle.

Now, I am being dragged to Gehinnom by two vicious angels, and the temperature is rising steadily with every passing minute. My face turns red and my legs begin to burn. I am gasping for breath and screaming in pain. “Forgive me!” I yell. “I promise to help others!”

“You should have done that when you were still alive,” one of angels snaps at me as he pulls me through the steaming passageway. “Now you are dead, and it’s too late.”

The pain is terrible, unbearable, unlike anything I’ve ever felt in my life. I can’t bear it! I can’t take another minute of this heat! I feel like I’m about to pass out. My head is swimming... everything goes black... I can barely take another breath...

But I’ve already died, and there’s no fainting after death. I am forced to suffer every minute of the heat without a moment of reprieve. The temperature keeps rising. I am suffocating. I am burning! I am on fire, I am trapped in fire, I am roasting in fire, and this is just the road to Gehinnom.

“Please,” I beg the angels. “I changed my mind! I want to go back down to the world as a gilgul! Anything but this!”

“I’m sorry, but that’s impossible,” the angel on my left says, his grip never wavering on my arm as he pulls me deeper into the heat.

“We were given the mission of bringing you to Gehinnom, and we must fulfill our mission,” the other angel adds. “We don’t have permission to bring you back.”

“Please! I can’t bear this! Please take me back!” I continue to plead. The temperature is so high now that I feel like I am sure I will not survive another minute of this, let alone a few months.

“We can’t,” the angels say again. “We don’t have permission to do that.”

“But I learned so much Torah!” I remind them. “Let the merit of my Torah give you permission to bring me back.”

“You’re onto something,” one of the angels admits. “The Torah you learned can have the power to force us to accompany you back. However, we will be penalized for not fulfilling our mission. If you agree to undertake our penalty, we’ll escort you back.”

“I agree, I agree!” I crow with relief. I turn around and began to run down the corridor the way I had come, escaping from the heat filled chamber. The further I ran from Gehinnom, the less heat I felt, until at last I returned to stand before the beis din shel maalah.

“What’s going on here?” the beis din demands of the two angels flanking me. “Once he passed the point of no return, he can go in one direction only: toward Gehinnom. How was he allowed to return?”

“In the merit of the Torah I learned,” I say beseechingly. “Let the merit of my Torah protect me.”

The beis din confers quietly for a moment before accepting my argument. “Alright, but the angels who returned you deserve to be punished,” they declare. “They did not have the right to stop their mission, and for that they deserve a lashing.”

“He agreed to accept the lashing upon himself,” the angels at my side say quickly.

“Yes, I did agree,” I confirm. “I had no choice. I could not continue down that road to Gehinnom.”

An angel made completely of fire rises, and I close my eyes, awaiting my lashing. Seconds later, I feel a searing whip come down on my back. “AHHHHHHHHHHHHHHHHHHHHHHHH!” I scream. The pain is tremendous. “AHHHHHHHHHHHHHHHHHHHHHHHH!” I scream again.

The pain is so bad that it wakes me up from my dream. I open my eyes and look around blearily, trying to gain my bearings. Was I really still in my bedroom? I try to sit up, but my back cries out in agony.

“Meshulam! Meshulam!” My wife is standing over me in concern. “Meshulam! You are having a nightmare! Why are you screaming like that?”

“I was just whipped by a malach,” I tell her. “Ow, it hurts.”

“Whipped by a what?!” She looks at me strangely, obviously concerned that I’d lost my mind.

“Meshulam, calm down, it was just a dream. You are fine. You had a dream that you were whipped by an angel?”

I feel my back gingerly. My hand comes in contact with raw flesh, and when I pull it away, it’s bloody. I show my wife my red-stained fingers. “I don’t know what it was. It must have been a dream, but I really was whipped by an angel.”

I carefully peel up my nightshirt and she glimpses at the large, bloody gash on my back. Her face becomes very pale. “Tell me your dream,” she requests weakly.

And I do. I tell her the whole story, beginning with my dream-illness and ending with my lashing. It is clear to both of us that my dream was not just nonsense, but a true depiction of the future awaiting me if I don’t start to change. Then and there, we made up our minds that we would become baalei chesed. We needed to give even more than those who came to us needing to take.

Meshulam turned to his three guests. “This dream took place just a few days ago,” he said, and turned around. He lifted up his shirt, and the three of them could see a deep, red laceration running across his back. “As you can see, the lashing I received is still visible on my back.”

“That’s unbelievable,” Srulik breathed.

“Although I felt uncomfortable sharing the story with anyone, I decided to go see the rav in the morning,” Meshulam continued. “After all, we know that dreams are usually nonsense, but this one had transcended sleep and left a tangible mark on my body. I could not calm down, and I needed the rav’s guidance and direction.

“The rav explained to me that I had received an extraordinary privilege. While messages are not regularly sent from Shamayim to people down here in This World, in the zechus of all the Torah I learned, I merited to receive a direct wake-up call from Hashem, urging me to repent before it was too late. I was lucky enough to be given the opportunity to mend my ways now, so that I don’t end up paying brutally for it when I pass on to the World of Truth.”

Meshulam gave his guests a small smile. “I won’t say it’s been easy. It’s not easy. I had to completely change my ways. In a matter of moments, I had to become a new person. I had to shed my former attitude and correct my instinctive responses to reflect my new persona.

“It’s been a few days already, and I’m still working hard to ensure that my automatic reactions are proper,” Meshulam admitted. “But I remind myself over and over that those who come to take are providing me with opportunities to give, opportunities that I desperately need. They are not takers, but givers. They are giving me the merits I am desperate for, the atonement my

neshamah needs. Knowing this is what helps me treat each person I help with respect and even gratitude.”

His three guests just shook their heads wordlessly, unable to express their emotions into speech. Meshulam’s story was one they, too, would take to heart. It was one they would never forget.

Have a Wonderful Shabbos!

TORAS REB KALMAN HOTLINE

Vaadin & Shmussen given by **Reb Kalman Krohn zt”l** are now available by phone.

USA **732.913.5616** or **718.557.7711**
E.Y. **02.313.6038**

Option 1: Vaadin given in BMG
Option 2: Shmussen given in Adelpia
Option 3: Captivating stories taken from shiurim

To receive Vaadin by email or for questions and suggestions call/text 609.807.1783 or email torasrebkalman@gmail.com

Toras Reb Kalman
Lakewood New Jersey
609.807.1783
torasrebkalman@gmail.com

Chap Arein!

YOU can be a sheliach of Reb Kalman!!!!!!!!!!

Help spread Reb Kalman’s Torah!!

Are you involved in the yeshiva/school system **OR** do you know of others who are? Please let us know and we will ship hardcopy samples for you to distribute!

email us at: torasrebkalman@gmail.com

This is your chance to:

- **Perpetuate Reb Kalman’s legacy!**
- **Be a part of history!**

ATTN! Schools / Teachers / Principals

it's here!

TORAS REB KALMAN PRESENTS
A PREVIEW OF OUR ALL-NEW COMPREHENSIVE ELA SERIES

Reading and Writing
with stories of our Sages

AS TOLD BY
Rav Kalman Krohn
LEVEL 1, LEVEL 2, LEVEL 3, LEVEL 4, LEVEL 5 (GRADES 4TH-8TH)

PREVIEW
TWO SAMPLE LESSONS
FROM EACH GRADE

Reading and Writing
with stories of our Sages

60 schools
In 12 States and EY are successfully using our sold-out first edition

Yiras Shamayim
In the English Literature classes

spellbound & seated
Keeps students through the captivating stories of Rav Kalman

For more info or to view the preview, email: torasrebkalman@gmail.com

THE PREVIEW BOOK INCLUDES TWO SAMPLE LESSONS FROM EACH LEVEL.

WE ARE NOW ACCEPTING NON-COMMITTAL RESERVATIONS FOR THE 2025/26 SCHOOL YEAR! DON'T MISS OUT!

OY, I'M NOT ABLE TO
WAIT SO LONG... BUT LET ME
MAKE A BROCHA BEFORE I
LEAVE.

REBBI, SURE... IT'S
REALLY NOTHING
TO BE CONCERNED
ABOUT.

NO, I DECIDED TO
WAIT FOR YOUR MOTHER
TO RETURN AND PERSONALLY
APOLOGIZE FOR BREAKING THE
GLASS. LET'S LEARN TOGETHER
UNTIL YOUR MOTHER COMES
HOME.

I'M SO HAPPY TO SEE THE ROSH YESHIVA LEARNING WITH MY CHILD! JUST HAVING REBBI IN OUR HOME IS SUCH A KAVOD. THIS IS NOTHING TO BE CONCERNED ABOUT!

A portrait of a man with a long, white beard and a dark turban. He is looking slightly to the right. The image is a cutout with a white border.

NEFESH SHIMSHON

DIVREI TORAH ON THE WEEKLY PARSHA AND HOLIDAYS FROM
THE TEACHINGS OF RABBEINU SHIMSHON DOVID PINCUS ZT"l

THIS PUBLICATION IS DEDICATED TO THE HATZLACHAH AND ZECHUS OF נחמה ויעקב בן רחל נחמה
MAY THEY GROW TO BE TALMIDEI CHACHAMIM AND OVDEI HASHEM.

PEARLS OF WISDOM FROM THE PARSHAH

Shemittah

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר:

דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָּה הָאָרֶץ
שְׁבַת לָהּ: (ויקרא כה, א-ב)

Hashem spoke to Moshe at Mount Sinai, saying: Speak to the people of Yisrael and say to them: When you come into the land that I am giving you, the land shall rest as a Sabbatical year for Hashem. (Vayikra 25:1-2)

Why is *Shemittah* mentioned in connection to Mt. Sinai? All the *mitzvos* were spoken at Mt. Sinai! It teaches that just as the general rules and the details of *Shemittah* were stated at Sinai, so the general rules and the details of all the *mitzvos* were stated at Mt. Sinai. (Rashi)

Parshas Behar has a very special *mitzvah*, which is the *mitzvah* of *Shemittah*.

This *mitzvah* was a pretty challenging one for Jews in ancient times to fulfill. For a full year they could not work their fields, and they had to relinquish ownership of the fruits of their trees, and they needed to release all loans, too.

If a person's entire livelihood depends on agriculture, as was the case for most people back

then, keeping *Shemittah* meant giving up a lot.

So what was the point of this *mitzvah*?

Keeping *Shemittah* demonstrates that a person's *parnassah*, his whole life, is in Hashem's hands. We trust in Hashem and do His Will and put the pursuit of our livelihood aside.

Now let's try to apply this to life nowadays. Most of us are not farmers anymore. Yet, there is an important lesson for us, too, to learn from the

mitzvah of Shemitah.

The first *pasuk* of this week's *parshah* mentions *Har Sinai*. וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר – “Hashem spoke to Moshe at Mount Sinai, saying.” We know that Hashem spoke to Moshe many, many times. The *pasuk* וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר is the most common one in the whole Torah. But here the Torah added the words בְּהַר סִינַי, emphasizing the connection to *Har Sinai*.

What's the message?

We received from Hashem all the detailed *halachos* of all the *mitzvos* at *Har Sinai*. This is learned from the *mitzvah* of *Shemitah*, as Rashi explains, and on a simple level, this is what the Torah is teaching us when it mentions *Shemitah* in connection with *Har Sinai*.

However, the comparison of all the *mitzvos* to the *mitzvah* of *Shemitah* teaches us that the message of *Shemitah* applies to all the *mitzvos* of the Torah, as will be explained.

In ancient times, the Jewish people dwelled in *Eretz Yisrael*, and they supported themselves mainly by agriculture, as we mentioned above. And we know that the Torah often tells us that if we keep the *mitzvos*, we will be granted rain and abundant produce of the field, as it indeed says in this week's *parshah*:

וְנָתַתִּי גֶשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ
וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיָּו – I will grant your rains
in their time, and the land will give forth its
produce, and the trees of the field will give
forth their fruit.¹

The Jewish people did not make money from gold mines or factories or stocks and bonds. They

lived off the fine fields and vineyards of *Eretz Yisrael*.

To appreciate the point, first let's talk about *Shabbos* for a moment.

When *Shabbos* comes, and a person stops working, this expresses that he places himself in Hashem's hands. It shows that his life and his livelihood are from *Hakadosh Baruch Hu*. However, resting one day a week doesn't totally disrupt a person's means of earning a living. He can work six days, take a day off, and pick up on Sunday morning.

What if you had to stop working for a whole year? Without unemployment insurance or a paid sabbatical or a side job or anything?

That was *Shemitah*. You need to let all your fields lay fallow for an entire year. Naturally speaking, this is a disaster. According to the way of the world, it means you will go bankrupt. You even need to leave your fields open for anyone to walk through. Not only that, but if you had some money on the side, and you loaned it out, you may not collect it after *Shemitah*. Your money is gone.

All these details of the *mitzvah* express a tremendous connection to Hashem. They demonstrate how a person gives himself over totally into the hands of Hashem and His Torah.

And this reflects on the nature of all the *mitzvos* of the Torah, which are all compared to the *mitzvah* of *Shemitah* as we explained.

Let's say you would ask someone, “Why didn't you come yesterday to the *shiur*?” He answers, “Listen, I had an important meeting with someone in Manhattan.” If you ask him, “Why did you rush out of *shul* this morning before *davening* was over?” He answers, “I got up late and I was in a hurry because I had business to attend to.” And so forth. There is no lack of examples that show how some people place *mitzvos* as second priority and their

¹ Vayikra 26:4.

parnassah as first priority.

This is why the Torah connects all the *mitzvos* to *Shemitah*. The *Shemitah* year, with all its laws and regulations, expresses connection to *Hashem* and giving oneself over totally to Him. That's how it should be with all the *mitzvos*. We need to realize that they are *Hashem's* commandments, and He is the One Who supports us. Our *parnassah* comes from Him, so we should prioritize His *mitzvos* over our work and business.

Regarding *Shemitah* it says:

וְכִי תֹאמְרוּ מָה נֹאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית הֵן לֹא
נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת תְּבוּאָתֵינוּ. וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי
לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשִׂיתָ אֶת הַתְּבוּאָה לְשִׁלְשׁ
הַשָּׁנִים – If you will say, “What will we eat in
the seventh year, if we don’t plant and don’t
harvest our produce?” I will command My
blessing for you in the sixth year.²

Contrary to conventional thinking, keeping the *mitzvah* of *Shemitah* will bring us more blessing than would all the *mitzvos* of the Torah. If we place our work and business dealings in the hands of

Hakadosh Baruch Hu, He Himself will take care of us and make sure our households are plentifully blessed.

This applies to us nowadays as well. A person might feel his business matters take priority over his *shiurei Torah*, or might generally find it difficult to set aside time for Torah learning and other *mitzvos*, because he is concerned it will hurt his *parnassah*. However, by consistently and obstinately dedicating time to learning, *davening* and other *mitzvos*, he shows that he places his *parnassah* in the hands of *Hashem*.

And when we put our personal concerns aside, and leave it up to *Hakadosh Baruch Hu*, He will see to it that we will be greatly blessed.

What about scheduling that important meeting? What about putting in enough good hours of work on a steady basis to earn a proper livelihood?

If we stick tenaciously to the times of *Tefilah* and learning, and put our personal needs in the hands of *Hashem*, we will be blessed in all our endeavors, as shown by the *mitzvah* of *Shemitah*.

About this the Torah says, “I will command My blessing for you,” and you will see great *siyata d'Shemaya* in everything you do. ●

² Vayikra 25:20-21.

Material Blessings

וְנָתַנָּה הָאֲרֶץ פְּרִיָּהּ וְאֵכְלֵתָם לְשָׂבַע. (ויקרא כה, יט)

The land will give its fruit and you will eat to satiety. (Vayikra 25:19)

Parshas Behar speaks of *berachos*. It tells us about the abundant produce that *Eretz Yisrael* will produce.

But why are the material *berachos* mentioned by the Torah so agricultural? Why only bumper crops? What's wrong with silver and gold and diamonds?

True, most people used to be farmers, but there is a more universal message as well.

A person blessed with silver and gold and jewels feels self-confident. His treasures are in the safe and he has a sense of security. Even if the whole country is struck by famine, he can just pack up his riches

and take them with him to somewhere else.

But a farmer depends on rain and other natural conditions beyond his control. He trusts in *Hashem* and constantly raises his eyes to Heaven in prayer.

This type of gift doesn't disconnect him from *Hashem*; it only strengthens the bond.

When *Hashem* blesses us with health, good

children, and life itself, these gifts depend on *siyata d'Shmaya*. Ultimately, even a salary that comes in every month depends on *Hashem* alone.

May our blessings only strengthen our *Emunah*. If we make sure our blessings draw us closer to *Hashem*, we will receive more and more of them. ●

Caring for Fellow Jews

לא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדֶת עֶבֶד. (ויקרא כה, לט)

Don't make him do slave work. (*Vayikra* 25:39)

Back when the whole Jewish people were living in their land, the laws of *eved ivri* applied. A Jew would sometimes sell himself as a slave.

Regarding this the Torah commands us וטוב עמך – “It shall be good for him with you” (*Devarim* 15:16). This teaches that the master must provide the slave with living conditions similar to his own. If the master eats fine bread and drinks aged wine and sleeps on a comfortable bed, he must provide the slave with the same. The slave eats the same cuisine, and sleeps with a bed and pillows and blankets no less comfortable than those of his master.

There are also restrictions on what type of work the master may ask his slave to do. It says, “Don't make him do slave work,” meaning that the master may not force his Jewish slave to do things that are demeaning, such as take off the master's shoes, or other demeaning forms of service that non-Jewish slaves would normally be asked to do.

We learn from all of this a number of important points regarding how to treat our fellow Jews.

Although these *halachos* are specific to the *eved ivri*, the Jewish slave, as they come to protect him from being overly degraded, we see from them how

concerned the Torah is with a Jew's honor, even of a Jew who fell to the ignoble state of selling himself as a slave.

This shows how careful we need to be about the honor and welfare of every Jew. Each member of our people is a son of the King and should be accorded princely honor.

When *Moshe Rabbeinu* said ה' בני – “So said *Hashem*: ‘My firstborn son Yisrael...’” (*Shemos* 22:22), this declaration was not intended for the ears of Pharaoh alone. It was so each and every one of us will know how to relate to our fellow Jew, whether or not he is among our friends and relatives, and this includes members of our immediate family, such as our spouse and children. They all deserve the greatest respect.

It says in the Torah:

וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֹּה
בְּכֶרֶךְ – Regarding your brethren, the
children of Yisrael, a man and his brother,
you shall not rule over him harshly.¹

Rabbeinu Yonah explains what we learn from this *pasuk*:

¹ *Vayikra* 25:45.

One should not subjugate his fellow Jews. If they are in fear of him, or they are ashamed to go against his word, he should not command them to do anything, big or small, unless they agree and it is for their good, even if it is just heating up a water kettle or going out to buy a loaf of bread.²

People are often not careful enough about this. Let's say you ask a neighbor's child to go do something for you. If he truly agrees on his own to do it, no problem. But sometimes he doesn't really

² Shaarei Teshuvah 3.

want to do it, and he is too embarrassed to refuse. If you send him out on such a mission, you are actually exploiting one of *Hashem's* beloved children, and this is not right.

We also need to concern ourselves with the honor and welfare of every Jew who is experiencing troubles or who is being taken advantage of. We need to take care of him and be compassionate to him. Anyone who shows compassion will be shown compassion by Heaven, as it says, וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים, וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבָּה – “He will show you compassion, and be kind with you and increase you.”³ •

³ Devarim 13:18.

PARSHA TOPIC

Extra Respect

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת וּגו' שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת. (ויקרא כג, טו)

You shall count for yourselves, from the day after *Yom Tov*... seven weeks. (*Vayikra* 23:15)

Get Ready for Torah

Sefiras Ha'omer is a time of preparation and purification in advance of *Matan Torah*. It is a time of clarification for every Jew if he is fitting to receive the Torah. This is why the *talmidim* of *Rabbi Akiva* died during this period for not having treated each other with sufficient respect.

It was taught: *Rabbi Akiva* had twelve thousand pairs of *talmidim*, from Geves to Antifras, and they all died in one period, because they did not treat each other respectfully.¹

¹ *Yevamos* 62b.

This imperfection in their interpersonal relationships affected their very right to live. If a person does not behave properly, with the requisite *derech eretz*, he is not fitting to come to *Kabbalas Hatorah*.

What about at other times? Did these *talmidim* act respectfully to one another during the rest of the year?

It could be that also at other times, *Rabbi Akiva's talmidim* did not show enough respect to each other, and in Heaven it was held it against them, yet it did not cause their death. But at the time of preparation for Torah, in the period of clarification after clarification, *birur achar birur*, this imperfection was more blatant, and had a

greater effect, to the point that they were punished by death.

The more a period is suited to spiritual growth and elevation, the greater is the demand on a person to perfect himself. This was the time of preparing for *Matan Torah*. Each person was scrutinized more intensely to see if he was fitting for Torah. This is why *Rabbi Akiva's talmidim* died at this time.

Torah Atones

It says in *Sefer Nefesh Hachayim* that Torah learning has the power to atone all sins, and someone who occupies himself with Torah learning does not need the *korbanos* to atone for him. The power of Torah will make a *kaparah* for him and bring him forgiveness for all his sins:

Occupying himself with Torah learning atones all the iniquities of the person who sins.... Come and see how great the power of Torah learning is, for it purifies the sinners of the Jewish people, when they do *teshuvah*, even if they committed *avodah zarah*....

If a person occupies himself with Torah learning for its own sake, even if he previously sullied himself with tremendous sins and iniquities, and sunk deep into mud and filth and plunged to the depths of evil, nevertheless, by occupying himself with Torah he can be sure and confident that the light in the Torah will bring him back to the right path.²

Rabbeinu Yonah said a similar thing. He detailed the ways to attain atonement for the various sins. Some sins necessitate receiving lashes, and others are punishable by death at the hands of the Rabbinical court, or by *kareis*. The severity of the sin determines

the means by which it is atoned.³

Rabbeinu Yonah went on to say that if a person desecrated *Hashem's* Name, even suffering will not atone for it. Nevertheless, Torah atones.

He can find atonement by constantly learning Torah and toiling in it. *Hashem* swore אִם יִתְכַּפֵּר עוֹן בֵּית עֲלִי בְּזֶבַח וּבִמְנַחָה – “The sin of the House of Eli shall not be atoned by animal offerings and grain offerings, forever.”⁴ And *Chazal* say that by “animal offerings and grain offerings” they will not be atoned, but they will be atoned by Torah learning.”⁵ This shows that Torah learning heals even very grievous illness. Thus it is written about the Torah: מִרְפָּא לְשׁוֹן עֵץ חַיִּים – “The healing of the tongue is the tree of life.”^{6,7}

The power of Torah is so great that it atones for all sins, even for that of *chilul Hashem*.

Why is this so? How can Torah learning atone for ostensibly unforgivable *aveiros*?

Torah and Mitzvos

The world is run according to a system of Divine law and order. If people do this, the result is that. This orderly system of Divine rules relates to the *Mitzvos*. There are 613 *mitzvos*, corresponding to the 613 organs and limbs of a person. Every *mitzvah* corresponds to a certain part of the human body and establishes its place in the world. This is the spiritual-material setup that governs the world.

But Torah is not part of this system.

Torah is above all this law and order. It is the very essence of life and of the world. So Torah brings

2 *Nefesh Hachayim* 4:31.

3 *Shaarei Teshuvah* 4.

4 I *Shmuel* 3:14.

5 *Rosh Hashanah* 18a.

6 *Mishlei* 15:4.

7 *Shaarei Teshuvah* 4:16.

kaparah for all a person's *aveiros*, even for things that *korbanos* can't atone. Torah is above the whole system.

This is what *Sefer Nefesh Hachayim* was saying, that by occupying himself with Torah learning, a person can purify his soul even if he sank to the depths of filth and evil. And this is why *Rabbeinu Yonah* said that a person will attain atonement even for the sin of *chilul Hashem*, as "Torah learning heals even very grievous illness."

More than Human

There are two levels that a person can be on. He can be human, and he can be higher than human. The level of "human" is that of a Jew who properly learns Torah and observes *mitzvos* and corrects his character traits. The whole reason why human beings were created was so they will correct their character traits according to the directives of Torah and *mitzvos* and live their lives in a *Toradik* manner, such that their acts of *chesed* and careful *mitzvah* observance express their dignified humanity.

Higher than this is the *ben Torah*. The Torah learning of the *ben Torah* is different and more exalted than that of a regular Jew. His character traits and *mitzvah* acts are something else. They are not a matter of form and shape, of maintaining proper order. His very being is attached to *Hakadosh Baruch Hu* and the Torah.

Someone who deprives himself of sleep in order to examine the *sugya* yet another time is called a *ben Torah*. Only if a person's *hasmadah* in Torah is not limited to times and schedules does he live in a place that is above the world.

A *ben Torah* is held to a much higher standard

in his relations with others. In every situation and no matter what, he needs to act like a *ben Torah* and display *chesed* and *rachamim*. There is no such thing as a certain person or a certain behavior that he can't tolerate.

In this time of preparation and clarification before *Matan Torah*, a higher standard of *bein adam l'chaveiro* is expected of us.

It is specifically in this period of time that the *talmidim* of *Rabbi Akiva* were held to account for not treating each other with due respect. In order for the world to exist in a proper manner, the place of Torah needs to be like it should. Behavior that shows lack of respect has a negative impact on existence itself, and when they died, "the world was desolate," as *Chazal* say. This implies that the world has no existence and life without *bnei Torah*.

It is hard to maintain such a high level of connection to Torah, *mitzvos* and *midos tovos*. But we need to know the truth for what it is.

The way to get to the *madreigah* of *ben Torah* is in stages. Attachment to Torah learning or connection to *Tefilah*, working on *tikkun hamidos* or performing *mitzvos* in the best manner one can. Each person by doing what he has a personal connection to, can be on the *ben-Torah* level of relationship to *Hashem*, as his connection to it is not dependent on schedules and times, thus making him above the world.

Just as the Torah grants existence to the world, so the *ben Torah* bears on his shoulders the existence of the world. This is the *adam hashalem* whose deeds hold up all of Creation, and he is thus doing an endless and unlimited *chesed*. He is the place and the existence of the world. ●

גליון שיעורי הלכה

שיעורי הרב שמואל פעלדער שליט"א דומ"ץ בית מדרש גבוה, ליקוואוד
שיעורים שמסר הרב שליט"א בלילי שבתות בבוגרי (אלומני) בית מדרש גבוה

**איש כי ידר נדר לה' או השבע שבעה לאסר אסר
על נפשו לא יחל דברו, ככל היוצא מפיו יעשה (ל', ג')**

מעלת קבלת תוספת שבת בפה, וקבלתה לפני תפלת מנחה

כתב השו"ע (סי' רס"א סעי' ב, רצ"ס סעי' ב, ובמשנ"ב שם סק"ה), צריך להוסיף מחול על הקודש בין לפני השבת ובין לאחריה. מקור דין זה הוא מהגמ' יומא (פא.): לדעת רוב הפוסקים ובכללם המשנ"ב (סי' רס"א סק"ב), חיוב תוספת שבת הוא מדאורייתא וכפשוטו הגמ' שם שמצוותה נדרשת מפסוק בתורה, יעוין בביאור הלכה שהרחיב בדבר (שם סעי' ב ד"ה יש אומרים).

לענין אופן קבלת התוספת, מעיקר הדין אינו צריך כלל לקבל על עצמו התוספת, אלא בעצם הפרישה ממלאכות קודם בין השמשות בשיעור זמן הנצרך שהוא ג' מינוטין או ה' מינוטין מקיים מצות תוספת שבת, אלא שמכל מקום הובא בספרים דיש כמה מעלות לקבל על עצמו תוספת שבת, וזאת מכמה טעמים. א. לפי מה דקיימא לן (סי' ס סעי' ד) דמצוות צריכות כוונה, ובאם לא יקבל על עצמו תוספת שבת אלא רק יסמוך על כך שבדרך כלל הוא פורש ממלאכה קודם השבת, עלול הוא שלא לזכור לכוון בפרישה זו לשם מצות תוספת שבת. ב. עצם הפרישה ממלאכה ללא קבלה מפורשת, תעלה לו למצות תוספת שבת רק זמן התוספת המחוייבת מצד הדין שהם כמה מינוטין כנ"ל, משא"כ באם מקבל על עצמו התוספת אזי עולה לו למצות תוספת שבת מאותו זמן שקיבל עליו. ג. לכו"ע מעלה גדולה יש לקבל שבת בפה מלא, משום דכל דבר שבקדושה אם עושה ע"י דיבור מעלתו גדולה יותר, וכפי שכתב המג"א (סי' רנ סק"א) בשם הכתבים (שער הכוונות ענין ליל ו ד"ה ענין המחשבה), שיאמר על כל דבר שקונה לכבוד שבת 'זהו לכבוד שבת'. דבריו הובאו במשנ"ב (שם סק"ב) בתוספת טעם הדבר, 'כי הדיבור הוא פועל הרבה בקדושה'. וכן כתב להדיא בענין דידן במשמרת שלום (סי' כו סעי' ב) שיש לקבל תוספת שבת בפה, לפי שידוע מרבותינו ז"ל כי הדיבור הוא ענין גדול לפעול בעולמות העליונים.

עתה נבוא לברר הדין באדם הרוצה לקבל עליו תוספת שבת אך הוא עדיין לא התפלל מנחה, האם ראוי שיאחר את קבלתו עד לאחר התפלה, וכן נברר הדין בדיעבד באם עבר וקיבל עליו תוספת שבת אם יוכל אח"כ להתפלל מנחה. הנה עצם הדבר שתפלת מנחה סותרת את קבלת שבת הוא מבואר בשו"ע (סי' רס"א סעי' טו), לענין קהל שקבלו עליהם שבת ע"י תפלת שבת, המתפלל עמהם לא יוכל אח"כ להתפלל מנחה שהוא תפלת חול אלא יתפלל ערבית שתים להשלים תפלת המנחה. ומבואר בב"י דהלכה זו מקורה מהגהות מיימוניות (פ"ה אות ר), והטעם דבריו דמאחר ועשה קודש שוב לא יעשה חול. כלומר דלאחר שכבר נעשה אצלו שבת לא יתכן שיחזור להתפלל תפלת מנחה של חול.

ואין לחלק להקל בציור דידן שהיחיד קיבל עליו שבת שלא בתפלה דקיל טפי, משא"כ בציור השו"ע מיירי שקיבל שבת עם הציבור ע"י תפלה ע"פ מקור הדין בהגהות מיימוניות, זה אינו, מפני שטעם הדין שיהיה שבת שמונה עשרה שעות קודש האידן ישוב לעשותו חול.

אולם מצינו להקל להתפלל מנחה לאחר קבלת תוספת שבת של יחיד שקיבל על עצמו, ע"פ המבואר בדגול מרבבה (סוף סי' רס"א), ובשו"ע הרב (שם קונט"א סק"ג), שיישבו את סתירת השו"ע שנתקשו בו האחרונים דבסי' רס"א (סעי' ד) פסק דלאחר עניית ברכו אע"פ שעדיין יום הוא אין מערבין וטומנין משום שכבר קיבל שבת על עצמו, ומאידך בסי' שצ"ג (סעי' ב) פסק בסתם שמותר בבין השמשות לערב עירובי חצירות ושינופי מבואות אפי' אם קיבל עליו תוספת שבת, אמנם סיים שיש אוסרים באם קיבל עליו תוספת שבת. הרי סתירה בפסקיו לענין היתר עשיית מלאכות דרבנן לאחר קבלת תוספת שבת.

י ובביאור הטעם שלא מצינו נוסח לאמירת קבלת תוספת שבת כתב במשמרת שלום (שם), לפי שבימי קדם היו נוהגין בכל המקומות להתפלל של שבת בער"ש, וכפי שכתב השו"ע (סי' רס"א סעי' ב) מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול, וא"כ בתפילתם היו מקבלים שבת ולא הוצרכו לנוסח אמירת קבלת שבת, אבל בזמננו שמתפללין של שבת עם שקיעה או לאחריה בודאי ראוי להקדים לקבל שבת בפה.

א טעם זה הוא נכון לדעת הרבה פוסקים הסבורים שמצות תוספת שבת הוא מדאורייתא, אך להפוסקים שמצותה מדרבנן, יהא הדבר תלוי במח' הפוסקים אם גם במצוות דרבנן אמרינן מצוות צריכות כוונה או לאו, ראה בזה משנ"ב (סי' ס סק"י).

ב לענין אופן הקבלה המועיל, אם צריך בפה דוקא או שמה די בקבלה בלב, ראה משנ"ב (סי' רס"א סק"א) שציין בזה למש"כ בדיני תוספת תשעה באב (סי' תקנ"ג סק"ב), שנח' בזה גדולי האחרונים הרמ"א עם הב"ח והגר"א, ומ"מ ללא כל קבלה בודאי לא ייחשבו לו לתוספת שבת אלא המינוטין הסמוכים לשקיעה.

ותירצו הם שיש ב' מיני תוספת שבת, הא' שמקבל עליו תוספת שבת בסתם דבזה נאסר רק באיסור עשה ומותר במלאכות דרבנן, הב' שמקבל עליו קדושת עצם השבת דבזה נאסר בכל, כבשבת עצמו. ובוזה מיושב הסתירה דבסי' רס"א דיבר השו"ע באופן שקיבל עליו שבת ע"י עניית ברכו ובכה"ג מן הסתם מקבל קדושת השבת ממש ולזה השמיט השו"ע דעת המיקל, משא"כ בסי' שצ"ג מיירי שקיבל עליו תוספת שבת בסתם, בכה"ג סתם השו"ע להלכה שאינו נאסר באיסורי שבות ואח"כ הביא בשם יש אומרים את דעת החולק הסבור לאסור. על פי דבריהם כתבו המשמרת שלום (שם סעי' ג) ועוד איזה אחרונים, דמסתבר שלאחר קבלת תוספת שבת שאינו מקבל קדושת עצם יום השבת, שפיר יוכל אח"כ להתפלל מנחה דאין זה בכלל עשאו קודש המונע מלשוב לעשותו חול"ה.

אולם למעשה, יש להעיר שעצם דברי הדגמ"ר והשו"ע הרב הנז' ליישב סתירת השו"ע הם מבוססים על יסוד חדש של שני מיני קבלת שבת, ולא מצינו בדברי שאר גדולי האחרונים ליישב כדבריהם, ואף המשנ"ב לא הזכיר מאומה מיסוד זה. וא"כ קשה למעשה לסמוך על זה, וממילא חזרנו לפשטות הדין שלעולם לאחר קבלת תוספת שבת אי אפשר להתפלל מנחה. וכן הובא בשם פוסקי זמנינו שלא לקבל שבת קודם תפלת המנחה כדי שלא להפסיד התפלה, כן כתב באבני ישפה (סי' נו) ובאשרי האיש (פ"ה סעי' יד) בשם הגר"י אלישיב דלא יקבל בפה תוספת שבת קודם תפלת מנחה, וכן אמר לי הגאון הרב שיינבערג, וכ"ה משמעות הגרש"ז אויערבך המובא בשש"כ (פמ"ו הע' יא).

ועוד, שכן נמצא עולה מדברי הארחות חיים להרא"ש (יום א אות יט), שכתב 'ויקדים להתפלל ערב שבת תפלת מנחה כדי שיקבל עליו השבת מבעוד יום'. הרי לדעתו שתפלת המנחה סותרת לקבלת שבת, ולכן הזהיר להקדים את תפלת המנחה כדי שיוכלו לקבל שבת מבעוד יום. ואף מפורש כן בתשובת האלף לך שלמה (סי' קיב), בדבר אדם שנהג לקבל שבת ב' שעות קודם הלילה ואח"כ היה מתפלל מנחה עם הציבור, והשיב לו שודאי יפה הנהגתו בהקדמת קבלת שבת אך לא יאות להתפלל מנחה אחר כך, אלא יקדים תפלתו קודם קבלת תוספת שבת.

אלא שיש עצה לאדם שעדיין לא התפלל מנחה והזמן קצר עד השקיעה כך שעד אחר תפלתו כבר תחול תוספת שבת מאליה והוא רוצה לקבל עליו שבת מוקדם לפני מנחה, יוכל לקבל עליו תוספת שבת בלבו ולא בפיו, והוא ע"פ המשנ"ב (סי' תקנ"ב) שהביא שלדעת הב"ח והגר"א קבלה בלב היא קבלה. ומאידך את המגרעת שיש בקבלה בפה אין בקבלה בלב שקבלתה אינה מפסידה מלהתפלל אחריה תפלת מנחה, וכפי שהוכיח כן התהל"ד (סי' רסג סק"ח וסק"ט), עיי"ש. וא"כ שפיר יוכל לקבל בלב תוספת שבת קודם תפלת מנחה. כמו"כ יוכל לקבל עליו לאחר תפלת שמו"ע בלחש של מנחה הגם שעדיין לא הושלמה התפלה בחזרת הש"ץ.

אם במשגה קיבל עליו שבת בפה קודם מנחה, כתב השבות יצחק (ח"ח סוף פרק יז) בשם הגר"י אלישיב דלפי המבואר בלבוש (סי' רסג סעי' יז), דקבלת תוספת שבת מוקדם חל מדין נדר, א"כ כשקבל עליו תוספת שבת ונזכר שלא התפלל מנחה יוכל להשאל על הקבלה, שהרי יש פתח מעליא להתרת נדרו שאם היה זוכר שלא התפלל בודאי לא היה מקבל על עצמו שבת, וכן הבין הא"ר (שם ס"ק לח) בדעת הלבוש. אמנם הגם שהא"ר עצמו הניח בצ"ע אם לנקוט כן לדינא שיועיל התרה לזה, מ"מ לצורך תפילת מנחה יש לסמוך על הלבוש להתיר להישאל על התוספת שבת אך אין לסמוך עליו לצורך עשיית מלאכה. ובשש"כ (פמ"ו הע' יא) הביא בשם הגרש"ז אויערבך להסתפק בזה, יעו"ש ספיקו.

למעשה: **אופן קיום מצות תוספת שבת, א.** מעיקר הדין די לפרוש מעשיית מלאכות כמה מינוטין קודם השקיעה ומצות תוספת שבת חלה מאליה אף ללא קבלה בפה, אך צריך לכוון בפרישה ממלאכה לקיים בזה מצוות תוספת שבת משום דמצוות צריכות כוונה, ויש מעלה לומר בפה מלא קבלת מצות תוספת שבת שהדיבור פועל הרבה בקדושה. **ב.** בכדי לקבל תוספת שבת מוקדם, יש לקבל שבת בפה ולא להסתפק בקבלה בלב, שאין זה פשוט שקבלה בלב היא קבלה, ועוד שכאמור מעלה יש לקבל בפה.

קבלת שבת קודם תפלת מנחה, א. יחיד שקיבל שבת עם הציבור בתפילתם, הפסיד תפילת מנחה ויתפלל ערבית שתיים. **ב.** וכן אין ליחיד לקבל על עצמו בפיו 'קדושת שבת' או קדושת תוספת שבת קודם תפלת מנחה, אך בדיעבד יכול לסמוך להישאל על התוספת שבת כדי שיוכל להתפלל מנחה, ואין לסמוך על זה כדי להתיר מלאכות. **ג.** יחיד שקיבל על עצמו בלבו אפי' 'קדושת שבת', אין זה מפסיד תפלת המנחה, ומותר אף לכתחלה לקבל כן קודם מנחה.

גליון זו נתנדב

לז"נ החבר נפתלי בן ר' דוד הערץ זצ"ל ולזכות רופ"ש צבי מרדכי בן הדסה ברכה

להתפלל מנחה. עוד כתב ששלח הלכה זו לאחיו מהר"א מקאיידינאוו והגאון המפורסם ממניסק והסיכמו עמו להלכה למעשה שכן ראוי להורות.

^ה במשמרת שלום שם הוסיף ע"פ המבואר בגמ' (ברכות כא.) שמצד עצם הדבר תפילת י"ח שייכת גם בשבת, אלא דמשום טירחא לכבוד שבת לא אטרחוהו רבנן, א"כ בודאי באופן כזה שאינו מקבל על עצמו קדושת השבת יש להורות שיוכל

גיליון מס' 604 פרשת בהר בחוקתי
תשפ"ה שנה שלוש עשרה

מחבר זה נכתב לעילי נשמת
אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו
ויסבג זצ"ל
ואמי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל
זצ"ל
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממון רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - מצות ספירת העומר

בנוסח לקיים מצות עשה של ספירה

יום א' ממשיך לספור ללא ברכה, או שאחר מוציאו בברכה, (גליון מים חיים תקכ"ה, ושנה אחת שהיה לי ספק בימי הספירה אמר לי אני יוציא אותך כל יום בברכה)

אם ספרו ספירת העומר במדבר

בס' תורתך שעשועי (ח"א עמודים י"ז ר"ח) הובא שנשאל רבינו זצ"ל (מבעל פסק רישא הגר"מ קפלין שליט"א) האם בני ישראל כשיצאו ממצרים ספרו ספירת העומר, והשיב במכתב, כן, ונשאל, מנא לן הא, והשיב, כי חיכו לזה, ע"כ, וכעת נדפס בדעת נוטה פ' אמור (אות ק"ב) שנשאל רבינו זצ"ל האם ספרו ישראל ספירה"ע במדבר, והשיב, מסתבר שלא ספרו, ונראה דמצוה בודאי לא היה במדבר שהרי לא היה עומר וגם כתיב בתחילת הפרשה כי תבאו שאינו אלא מכניסתם לארץ כמש"כ הקר"א (מנחות ס"ו א') וכ"ה בפ' החזקוני (שמות י"ט א'), ומ"מ בודאי שבשנה ראשונה ספרו מעצמם, דעיקר טעם החינוך (מצוה ש"ה) להראות בנפשינו החפץ הגדול אל היום הנכבד יום מ"ת, היה שייך באותה שנה שציפו למ"ת, וכמש"כ הרשב"א בתשובה (ח"ג סי' רפ"ד) והר"ן (סוף פסחים) בשם המדרש שמעצמם ספרו באותה שנה, וכ"כ בס' שבלי הלקט (סי' רל"ו) ועי' ברמב"ם במו"נ (ח"ג פמ"ג), ועי' באוה"ח פ' אמור (פכ"ג ט"ו) דנראה דהיה מצוה לספור בקודם שנכנסו לארץ, וכן עי' בתורת משה פ' בא (ח"ה בעשרה) ובהערות לשו"ע (סי' ת"ל) ועי' מנחת חינוך (מנחת ש"ש אות ב).

ספר כראוי ובטעות חזר בו תוכ"ד

שאלתי מרבינו זצ"ל, מי שספר וסבר שטעה ותקן עצמו תוכ"ד, ולבסוף הוברר שלא טעה האם יוצא בזה, השיב רבינו זצ"ל, יתכן שיצא וכן מסתבר, (שר חמישים עמוד תמ"ה), ועי' בס' חג בחג (ספירה) פ"ז סי"א) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל וכן עי' בס' אשרי האיש (ח"ג פס"ד סכ"ב) שתוכ"ד מהניא רק לתקן ולא לקלקל, והביא שם בשם רבינו זצ"ל דיצא תוכ"ד מהניא רק לתקן ולא לקלקל, ומ"מ טוב שיחזור ויספור ללא ברכה, (וכ"כ רבינו בס' משפטי שיח סי' ט').

ספר לפני מעריב ספירת יום הבא בטעות

מעשה בביהכנ"ס שנהגו קודם מעריב לומר ספירת יום הערב, וטעה אחד ואמר ספירת יום הבא, והיה זה כבר אחר שקיעה"ח והרבה צדדו בזה להקל כי טעה והיה כוונתו לספירת אתמול, וכן הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל, אבל רבינו זצ"ל חשש כיון שהיה בביהש"מ והורה שלא יספור בעצמו בברכה באותו יום, (ס' וישמע משה ח"א סי' קל"ה), ולכאור' הדבר מבואר בביאור"ה (סי' תפ"ט ס"ד ד"ה שאם) במי שרגיל לספור כל יום בצצה"כ ויום א' טעה וספר בין השמשות דכיון שמקפיד כל יום שלא לספור ביהש"מ ה"ז כגילה דעתו שאינו רוצה לצאת, והכא נמי זה הסופר כל יום קודם מעריב ספירת אתמול אינו רוצה לצאת ספירת יום הבא, אמנם אע"פ שצדד הביאור הלכה דכן מסתברא, כ' ולמעשה צ"ע, וכ"ה בשו"ת הלכות (ס"ב), גם אולי שאני היכא שכונ"ע סופרים יום הבא והוא ממתין עד לצצה"כ דמראה בזה דאינו רוצה לספור אבל כאן אם היה מזדמן לו להתפלל מוקדם אולי היה סופר עמהם. (שר חמישים ראה ישר אות ל"א ולמש"כ לגבי האומר חיים ל"ג בעומר לא מהני אומדנא כשלא נתן לב לעשותו). ושאלתי מרבינו זצ"ל, מי שספר ביהש"מ ספירת יום הבא ושוב נזכר שלא ספר אתמול האם יכול לספור של יום אתמול, השיב רבינו זצ"ל, לא יועיל כלום, (שר חמישים שם אות ל"ב וע"ש).

כתב לי רבינו זצ"ל במכתב דאין ראוי לומר קודם ספירה"ע, הריני מוכן לקיים 'מצות עשה', כיון דלשון 'מצות עשה' משמע מצוה של תורה, ונקטינן (משנ"ב סי' תפ"ט סקט"ז) דספירה"ע בזה"ז דרבנן, (שר חמישים עמוד תמ"ז, וכ"כ בס' מועדי הגר"ח ח"א סי' ק"נ דיש מחמירין לדלג, וכ"כ בשאלת רב ח"א עמוד שנ"ט דיש לדלג זה, ואמר רבינו זצ"ל, יש דברים שאני נוהג לומר לשם יחוד כמו בליל הסדר אבל לא בכל המצוות אני נוהג כן, ובספירת העומר אינני נוהג לאומרו כיון שבתוך הנוסח כתוב לקיים מצות עשה של ספירת העומר ובה"ז לרוב הפוסקים ספירה"ע הוא מדרבנן ויש שאלה על כך שאולי יש כאן חשש בל תוסיף כשמתכוונים לדאורייתא, ועי' בס' נור החיים עמוד ר"ד שהשיב שהוא מחלוקת, והיינו מחלוקת הפוסקים אם ספירה"ע דאורייתא עי' ביאור"ה סי' תפ"ט ס"א ד"ה לספור, ולדעת הרמב"ם (הל' ממרים פ"ב ה"ט) יש לחוש בזה לבל תוסיף כמש"כ הביכורי יעקב (סי' תרנ"ח סק"א) לגבי לולב בזה"ז במקדש כל ז' ע"ש, עי' בס' ארח דוד מהגר"ד בהר"ן (אות ר"ז) וכן הובא בשם הגרע"א (במהדורה על פסחים עמוד שנ"ד)

ואמר רבינו זצ"ל ליישב מנהג העולם, דאף במצוה דרבנן שייך לומר לשון זה כמו שמברכין על מצוה דרבנן וציונו, שאיכא מצוה מדרבנן כדאי' בשבת (כ"א א') והיכן ציונו בלא תסור ע"ש, וכ"כ הראב"ן (סי' ס"ח) בדברי הגמרא בכתובות (פ"ו א') פריעת בעל חוב מצוה, דקרי לתקנתא דרבנן מצוה משום דמצוה לשמוע דברי חכמים כדאמרין ביבמות (כ' א') איסור מצוה שניות מדברי סופרים והאי דקרו ליה מצוה היינו מצוה לשמוע דברי חכמים עכ"ל. ואף שהנוסח בסדורים הוא 'לקיים מ"ע כמש"כ בתורה וספרתם לכם', ר"ל דמדרבנן אמרו לקיים גם עתה מצוה זו, ובכה"ג אין חשש בל תוסיף, ואמר רבינו, שיש ליישב המנהג שמן הסתם כוונת הקורא בסידור לקיים המצוה כדת וכהלכה והלשון יתפרש על הצד היותר טוב ע"פ דין ויש לפרש כמו שכתוב בתורה או דאורייתא וכן מדרבנן זכר למצוה זו שהיה בזמן הקדוש אף אם אינו מכונן בפירוש כן, (שער המועדים ספירה"ע פ"א אות ל ועי' במועדי הגר"ח ח"א סי' קנ"א במנהג אביו לומר שהוא זכר למצוה).

נשים וקטנים בספירת העומר

כתב רבינו זצ"ל, אשה יכולה לספור ספירה"ע בברכה אם בעלה מזכיר לה כל יום לספור (על ש"ח עמוד קנ"ד ס"א ועי' בארחות רבינו ח"ב עמוד צ"ב אות ג' שבבית אביו מרן הקה"ל זצ"ל ספרו הנשים ספירת העומר והיה כל לילה מזכיר לרבנית ע"ה ולבנותיו ולנכדותיו שיספרו, ועי' תשובת רבינו בס' מועדי הגר"ח ח"א תשובה קל"ה בענין נשים במצות ספירת העומר שכתב, טוב שיספרו, ובס' מנחת תודה עמוד תנ"ט מובא שרבינו זצ"ל היה מזכיר לבנות לספור, ובס' אל"ה ד"א של הלכה פמ"ח ס"ד מובא שהורה רבינו לרבנית ע"ה לספור בברכה ואף שיש כתבו נשים לא יברכו (כמש"כ המשנ"ב סק"ג מהשולחן שלמה) אמר שכיון שרגילה להתפלל במניין כל יום ואין חשש שתשכח לכן תברך וכן בנותיו של רבנו זצ"ל נהגו לספור בברכה מצעירותם ומרן היה לוקח האחיות על עצמו ומזכירם כל לילה וגם אם הבת נדמה העיירה שתברך ומעולם לא קרה שהפסידו יום כן העידה ביתה הרבנית ע"ה וסיפר על אביו מרן הקה"ל זצ"ל שרצה שבנותיו יספרו בברכה אבל חשש שישכחו יום אחד לכן היה תולה פתק על המראה בביתו להזכיר להם לבוד כי שם יודע בברור שבדאי יביטו כל יום).

וכתב רבינו זצ"ל, דבאשה יש להקל לאכול לפני מעריב וספירה"ע אע"פ שקבלו עליה, (על ש"ח אות ק"כ דני מעריב ס"ב, דד"ז לא לאכול קודם לא קבלו עליה ועי' מה שזן בזה בחי' מרן רבי דוב לנדו שליט"א על מסכת פסחים סי' כ"ט ס"ו ע"פ החיי אדם כולל קמ"א ס"ז).

כתב רבינו זצ"ל, אשה לא יכולה להוציא קטן בספירת העומר (על ש"ח קנ"ה ס"ג). ואם אשה יכולה להוציא אשה הניח רבינו בצ"ע, (שם ס"ד).

קטן ששכח לספור יום אחד

נשאל רבינו זצ"ל בקטן ששכח לספור יום אחד, האם ימשיך לחנכו לספור בברכה, והשיב לא יספור בברכה (מועדי הגר"ח ח"א סי' קל"ט) וביאר רבינו, דבכלל מצות חינוך לחנכו בדין זה גופא, שמי ששכח

ניתן לתורם גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובהיפוך 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630385 שלוחה - 1586

קהילות 073-2757000 שלוחה - 4310

עורך: יצחק גולדשטוק

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

שנים קדמוניות על גדולי הדורות פרק 144

עובדות חדשות וסדרות נפיש רבינו מרן זצ"ל:

מדור שנים קדמוניות - השבועות הבאים בעזה"י

אות רבי דבית א. בתנ"ע"ה (ג' סיון תשע"ב) הג"ר רבי אהרן יעקבסון חתן הגד"ר רבי אריה לוי (ט' סיון תשל"ג)
הג"ר נחום שפירא מנחל צדק (י"ב סיון תשס"ח) | רבנו האדון השאגת אריה זצ"ל (ט"ו תמוז תקנ"ד)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ר

הגה"צ רבי בנימין מנדלזון זצ"ל אב"ד קוממיות (כ"ד אייר תשל"ט)

ידידות של דורות

הערכת - אמת עמוקה שררה בין מרן בעל הקהילות יעקב" וכו' רבינו מרן זצ"ל, אל הגאון רבי בנימין מנדלזון זצ"ל. שהיה מיראי השם שנחלצו במסירות נפש ועמדו על עקרונות הדת בשמירת התורה והמצוות, ובכללם בנושא העמדת מצוות התלויות בארץ ומצוות השמיטה בפרט, וכבר הבאנו מה שהעיד עליו רבינו בשמו של מרן החזון איש. שרבי בנימין מאותם רבנים שנשארו כשרים מתחיל ועד סופו, לעומת כל מיני אחרים שהתמיצו ה"י.

בשנים המאוחרות יותר, כאשר הגיעו בניו של רבי בנימין אל פתחו של רבינו עם עסקי השמיטה השונים, או יחד עם חקלאים גבורי כוח, תמיד היתה דלתו של רבינו פתוחה להם, וקיבלם בסבר פנים יפות, תוך שהוא זוכר להם זכות אבות.

רבי בנימין מנדלזון אב"ד קוממיות זצ"ל

ברכה של החזון איש

עובדות רבות כבר נאמרו על הערכתו הרבה שזכה לה רבי בנימין אצל מרן החזון איש, אולם דומה כי העובדה הבאה לא סופרה עדיין מעולם:

פעם הגיע אל החזון איש יהודי שלא זכה במשך כמה שנים מנישואיו להיפקד בזרע של קיימא. שאל החזון איש - מאין אתה, והאיש ענה: מכפר אתה הנני, ואני שמשו של הרב דשם, רבי בנימין מנדלזון.

אמר לו החזון איש: יש לי טענות על ר' בנימין... שמעתי שבנה שם מקוה אבל לא עשה את זה כפי שרציתי.

ענה האיש והסביר, שהדברים אינם נכונים, וכי המקוה כן נעשת בדיוק נמרץ כפי הוראותיו של החזון איש, והסביר מה שהיה שם.

שמח מאוד החזון איש, ואמר לו: תנוח דעתך שהנחת את דעתי, ובידך.

ולא ארכו הימים, ולשנה הבאה מאותו מעשה, נולד לאותו שמש בן זכר.

וכשסיפרו את העובדה הנ"ל, עם השמות המלאים, לפני רבינו התרגש מאוד, ואמר: החזון איש נתן ברכה, והתקיימה! (מפי הג"ר אליהו מן)

רבינו בא לעודד חקלאים שומרי שמיטה, לצידו נראים בניו של רבי בנימין: רבי מנחם מנדל ז"ל ולהבדל"ח רבי ישראל יצחק מנדלזון שליט"א

אוצר בית דין תחנת רשב"ם 23

כאשר נפטרה אשת רבנו, הרבנית בת שבע ע"ה, הגיע לבית האבלים רבי מנחם מנדל מנדלזון בנו של רבי בנימין וממשיך דרכו ברבנות העיר קוממיות, וסיפר בפני רבינו והבנים - האבלים את העובדה הבאה:

בשנת השמיטה הראשונה לאחר פטירת מרן החזון איש זצ"ל, נוצר צורך להקים "אוצר בית דין". אחד התלמידי חכמים בעיר בני ברק, שהיה ברשותו פרדס תפוזים, פנה לבית דין בבני ברק בבקשה שבית הדין יחלק את פירות השביעית כדין.

לצורך כך, היה נצרך אישור מיוחד ממשרד החקלאות, אך משלחת שפנתה כענין

1. חלק ממכתבי התורה שהיו ביניהם מופיעים בספר אגרות ורשימות קהילות יעקב חלק ב' סימן ט', חלק ה' סימן י"ט, חלק ו' סימן כ"א,
2. במאמר לדמותו של שאר בשרו של רבינו - רבי יצחק שוורץ ז"ל.

לשר החקלאות, נענתה בשלילה. ורק לאחר שידולים רבים, הסכים להביא את הבקשה בפני ועדה מיוחדת, כשהתקיים הדיון בוועדה, נשא השר דברים בפני חברי הוועדה, ואמר: 'דעו לכם, כי מדובר פה באדם שמחזיק פרדס שש שנים רק בכדי להפקירו בשמיטה'... ואכן התקבל האישור המיוחד, והועדה התירה לחלק את הפירות דרך 'אוצר בית דין'.

אולם אז התעורר הצורך למצוא מקום לנהל את החלוקה. וכששמעה על זה הרבנית ע"ה, מיד אמרה 'אני מביתי אחלק את הכל', וכך היה. מביתה הקטן, המטופל בילדים קטנים, הוקם האוצר בית דין הראשון בארץ, ולאחר מכן הוקמה תחנת חלוקה בירושלים בבית סבה, הגאון רבי אריה לוי זצ"ל, ושליח הבית דין היה מעביר דרישות שלום מבית הסב לבית הנכדה...

כשביקשו לתת לה תשלום עבור העבודה המרובה, סירבה בתוקף ולא נטלה מאומה, באומרה כי אינה מוכנה לקחת תשלום עבור מצוה.

ההוקרה לרב מנדלזון

סיפר רבי ישראל יצחק בנו של רבי בנימין זצ"ל: מרן הקהלות יעקב זיע"א היה מכבד מאד את אבי הגאון רבי בנימין ז"ל, על פעליו הרבים, ובשל כך היה מגיע לשמחות שעשה בימי חייו. וזכרתי מעשה מענין, שאירע בשבע ברכות שלי, שמרן הקהלות יעקב זצוק"ל כבר היה זקן ותשוש, וכוחותיו לא היו עמו, ולמרות זאת הוא הטריח עצמו והגיע לקוממיות להשתתף בשמחת השבע ברכות שנערכה לי.

כשהוא הגיע, כולם קמו לקראתו, ואני בהיותי חתן תמים קמתי אף אני לכבודו, ואמרתי לו מזל טוב בהתלהבות. הרגשתי באי נעימות כשראיתי איזו טרחה מרובה גרמתי לו בשמחת.

בתמימותי ניגשתי ואמרתי לו למרן הקה"י, שאני מבקש סליחה מהרב שכה הטריח את עצמו להשתתף בשמחתי...

ענה לי מרן הקהלות יעקב בקולו הנמרץ לאו בעל דברים ידידי את, באתי הנה בגלל שאני ידיד נפש של אבא, וכמובן שאני גם יקיים בכך שמחת חתן וכלה, אבל באתי לאבא...

לימים, כשסיפרתי זאת לבנו מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, הוא נהנה מאד מהסיפור ואמר לי זה בדיוק היה אבא... (ספר שבענו מטוב - שמיטה)

תמונה בלתי מוכרת של רבינו משתתף באסיפה לטובת קרן השביעית:

משמאל לימין: רבינו, רבי ניסים קרליץ, רבי יצחק יעקבוביץ, רבי מיכל יהודה לפקוביץ, רבי מנדלזון (נואם) רבי נתן זוכובסקי, רבי אהרן ליב שטיינמן

הודעה ובקשה

ברצוננו לכתוב על הג"ר אליהו פכטר ז"ל (נלב"ע אלול תשל"ו), ששימש כתקופה כמגיד שיעור בישיבת תפארת ציון, ורבינו למד אצלו בפרק זמן מסוים, מי שיכול לשלוח מידע אודותיו, תמונה, או כל קשר אחר בינו לרבינו, יועיל נא לשלוח

אל: יצחק גולדשטון 0533145900

ויבוא על הברכה

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כח (רש"י)

713

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • בהר בחוקתי תשפ"ה

וכגון בשימוש חכמים, שזה דבר מובן שצריך רב להצליח בתורה, וכן דיבור חברים זה מובן, ופולחן התלמידים גם כן מובן, שהתלמיד שואל והרב עונה, וזה מוסף הבנה לרב עצמו.

אבל האמת היא שאין דרך הטבע, וכמו שכתב הרמב"ן בסוף פרשת בא "שכל דברינו ומקרינו... אין בהם טבע ומנהגו של עולם", אלא הכל בהשגחה לפי הזכויות, ורק לענין בשר נראה כאילו שזה טבע, אבל זהו הסתר פנים שנראה כך, והאמת היא שזה לא טבע.

וכגון מה שלוקחים תרופות לרפואה, צריכים לקחת את התרופה, אבל לדעת שלא התרופה מרפאה, אלא זה בהשגחה, וגזירת הכתוב היא שצריכים לקחת תרופה [יורפא ירפא] כדי שלא יהא ניכר שזה נס, אך באמת זה נס והשגחה מיוחדת ולא בדרך הטבע, ורק כדי שתהיה בחירה יש הסתר פנים שיחשבו שזה טבע, כי אם היו רואים בחוש את ההשגחה לא הייתה בחירה ועל מה היה מגיע שכן, ולכן יש הסתר פנים שנראה שיש דרך הטבע, אבל האמת היא שאין דרך הטבע.

תפילת ההורים נותנת זכויות לילדים

וכך גם ההצלחה בתורה אינה בדרך הטבע, אלא תלויה בזכויות, ושמעתי מעשה ממרן החזון איש שסיפר על אחד שבצעירותו לא היה בעל כשרון כלל, עד כדי כך שכשלמד את דברי רש"י הפשוטים "כל תיבה שצריכה למי"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה כגון מצרים מצרימה" לא הבין מה שרש"י אומר, ואף על פי כן לבסוף גדל והצליח בתורה, ונעשה רב עיר בחוף לארץ, מפני שהיו לו זכויות.

ואמר החזון איש, כי הזכויות היו ידמעות של הסבתא, שבכתה והתפללה בהדלקת הנרות על הצלחת הצאצאים בתורה, ותפילה של ההורים נותנת זכויות לילדים. כגון מה שמבקשים בברכות התורה ונהיה אנחנו וצאצאינו זכין, וכתב המשנה ברורה (סימן מ"ז ס"ק י') "ותמיד תהיה תפילה האב והאם שגורה בפה להתפלל על בניהם שהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מידות טובות ויכוון מאד בברכת אהבה רבה ובברכת התורה בשעה שאומרים אנחנו וצאצאינו וכן כשאומר בובא לציון למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה". וכאשר ההורים מתפללים ומבקשים מכל הלב, זה משפיע ונותן זכויות גם למי שאינו מתפלל, וכפי שסיפר החזון"א על האדם החזק שנעשה גדול בתורה בזכות הדמעות של הסבתא.

לימוד המוסר מקנייני התורה

מדי שנה לקראת חג השבועות היה רבינו יוצא להיכלי הישיבות הק' למסור שיחות חיזוק והבנה לזמן מתן תורתנו. כמו כן היו עולים לביתו קבוצות תלמידים מיישיבות רבות להתברך ולהתחזק. להלן דברים שנשא בפני תלמידי ישיבה מבית שמש, סיון תשפ"א:

באמת לפני חג השבועות כולם מחזקים. יש ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, וכל אחד ישתדל לקיים כמה שאפשר מכל הדברים האלה.

והנה אחד מהדברים שם זה 'באימה וביראה', ובשביל זה צריכים ללמוד מוסר! לימוד המוסר זה החיזוק הכי טוב. בישיבה יש סדר מוסר קבוע, ורק צריכים לראות שיהיה מוסר שמעניין, שלא משעמם, שכל אחד יבחר ספרי מוסר שמעניינים אותו. מסתמא האחרות צדיקים הוא הכי מעניין לתלמידים צעירים, ויש גם חובות הלבבות, ושאר ספרי המוסר, וכל אחד יראה את החלק שמעניין אותו, ואם זה מעניין זה משפיע, ונותן את החיזוק הכי טוב.

ואמרו בגמרא ארבעה דברים צריכים חיזוק, ופירש רש"י שם מה נקרא חיזוק? 'תמיד ובכל כוחו', כמה שאפשר! כל אחד כפי כוחו, זה נקרא בכל כוחו, והדרך לזה היא על ידי סדר המוסר, שהוא דבר הכרחי מאד, וידוע שלמוד המוסר נותן חיים מאושרים והרגשה מאד נעימה. בעזרת השם יהיה סייעתא דשמיא והצלחה בתורה ובכל מה שצריך.

שיחה שנאמרה בהיכל ישיבת תורה בתפארתה אלעד
לקראת חג השבועות, סיון תשע"ה.

עסק התורה האושר הכי גדול בעולם

יש גמרא (מנחות יח, א) אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבים עליכם ביותר, אשריכם תלמידי חכמים, מי שדברי תורה חביבים עליו הוא מאושר, וכאן רואים ברור השם ציבור שניכר שדברי תורה חביבים עליכם ורוצים לשמוע דברי תורה, אשריכם! ומה הפירוש אשריכם: כמו שאמרו בפרקי אבות (ו, ד) אשריך בעולם הזה, גם אם יש רק פת במלח ומים במשורה וכל מיני קשיים, אם בתורה אתה עמל – אשריך בעולם הזה, האושר הכי גדול שיכול להיות 'בעולם הזה' הוא על ידי תורה!

וזה דבר ידוע שכן רואים במציאות, שמי שהוא בן תורה וכל עסקו רק בתורה, הוא מאושר. יש גם גמרא (ע"ז יט, ב) שכל העוסק בתורה נכסיו מצליחים. ולא חסר לו כלום, כי הוא מסתפק במועט, ויש לו את המועט הנצרך לו, והוא תמיד שמח בחלקו וחי חיים מאושרים.

כל אחד יכול להיות גדול בתורה

בעמדנו לפני חג השבועות, חשוב מאד לדעת, ולא כולם יודעים את זה, בפרט צעירים לא יודעים את זה, שכל אחד יכול להיות גדול בתורה ממש! כי יש מצוה של עסק התורה וידעת התורה, והמצוה היא על כל אחד ואחד, ואם יש מצוה סימן שזה שייך, וכל אחד יכול להיות גדול בתורה.

הסקרנות לדברים בטלים בזבז זמן

ורק צריך שיעסוק בתורה, כל אחד לפי כוחו, ואם יש לו עוד חמש דקות – שינצל אותם, כמה שהוא יכול, במקום לבזבז הזמן על סקרנות לדברים שאין בהם ממש, כידוע שהסקרנות תופסת זמן שאין לשער, ואפילו כשהולכים ברחוב ורואים מודעה ומתעכבים לקרוא, לשם מה צריך ומה התועלת בזה, הרי באותו הזמן יכול לעסוק בדברי תורה, לחשוב משהו או לומר פרקי תהלים, והעיקר שיעשה משהו מועיל.

ומי שישים לב יראה איד שהסקרנות תופסת המון זמן במשך היום, ואילו ניצל הזמן נותן הרבה הספק, שאפשר להספיק הרבה בתורה, וגם נותן זכויות, וההצלחה בתורה תלויה בזכויות ולא בדרך הטבע.

מ"ח קניינים – זכויות להצלחה בתורה

וכן רואים בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, שיש שם הרבה דברים שאינם בדרך הטבע, ותחילה מוזכר שם בתלמוד, בשמינית האוון, בעריכת שפתיים, בבית הלב, והם דברים מובנים, השייכים ללימוד עצמו, ומעילים להצלחה בתורה, אבל אחר כך כתוב גם: באימה וביראה, שהם שתי דרגות של פחד, וצריך ביאור, שהרי אדם שלומד מתוך אימה ויראה הוא מפחד ואינו מרוכז, וכיצד יצליח בתורה?

והביאור בזה כי יראת שמים זה משהו אחר, ואילו אימה של בשר ודם באמת מבלבלת את האדם שנעשה מבלבל ולא מרוכז, אבל יראת שמים אינה מפריעה, ואינה מזיקה לכוחות הגוף והנפש, אלא אם כן כבר יש לאדם יראה ומוסיף יראה יותר ממה שצריך ומכניס עצמו למתח, אבל יראת שמים כמו שצריך אדרבה, היראה נותנת זכויות וכוחות להתמדה ולהבנה בתורה, ובשכר היראה זוכים להצלחה בתורה.

ההצלחה תלויה בזכויות ולא בכישרונות

ולכן יש דברים ידועים, שהיו הרבה צעירים לא בעלי כישרונות שגדלו והצליחו בתורה, ורואים מעשים שבכל יום אפילו בתוך אותה המשפחה ולמעשים אפילו שני אחים שהאחד יותר כישרוני מהשני, וברבות הימים הפחות כישרוני הצליח ונעשה תלמיד חכם גדול ממש, ואילו הבעל כשרון פחות הצליח. והסיבה מפני שהפחות כישרוני היו לו זכויות, כגון באימה וביראה, שהוא מפחד מביטול תורה, ומנצל את הזמן.

וכן כל הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, הם זכויות להצלחה בתורה, ואמנם יש בהם גם הרבה דברים שמובנים מצד הטבע, אבל העיקר הוא מצד הזכויות שבו.

פניני אבות

ותן חלקנו בתורתך

אבות פ"ה משנה כ', יהי רצון מלפניך השם אלוהינו שתבנה עירך במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך. זה לשון המשנה בפרקי אבות, וכן אומרים גם בתפילה בשבת, ובכל יום בסוף שמונה עשרה: 'ותן חלקנו בתורתך', והוא נוסח שתיקנו אנשי מנחת הגדולה.

וביארנו המפרשים כי לכל אחד יש חלק מיוחד בתורה, חלק ששייך רק לו, שהוא יכול להשיג בהבנת התורה, ואפילו בסתרי תורה, יש לכל אחד חלק שהוא יכול להשיג בתורה, על ידי שהוא עוסק, ואם אינו עוסק יש גלגול נשמות שצריך להתגלגל עד שישלים את החלק, וכתוב שבדורות האחרונים אנו כולנו גלגלים, נשמות מגולגלות של אלו שלא תיקנו והסד להם עוד תיקונים שצריכים להשלים.

וכתוב בספרים שכל אחד מה שמושיך אותו ללמוד זהו החלק שלו המיוחד לו בתורה, והוא החלק ששייך לו מיוחד נשמתו, ולכן זה מושיך אותו ומתחשק לו ללמוד את זה.

(מתוך שיחה, חשון תשע"ד)

צריכים לדעת שכל אחד ואחד מסוגל להיות בעל דרגה גבוהה בתורה, ואין מי שלא! כל אחד מסוגל ומוכשר לכל התורה כולה.

ולכן אמרו חז"ל (נדה ל ב) שמלמדים את העובר לפני שנולד את כל התורה כולה, ואחר כך בא מלאך וסומרו על פיו והוא שוכח, ולכאורה בשביל מה מלמדים אותו אם בין כך הוא שוכח אחר כך?

והביאור בזה, כי 'מלמדים' פירושו שמכשירים אותו, שהוא נעשה מוכשר לכל התורה כולה, ואמנם כשנולד הוא שוכח, אבל על ידי שלמד הוא נעשה מוכשר לכל התורה, כי הוא כבר למד את זה, ורק אחר כך שכה, וכבר יש בו הכוח ללמוד ולדעת את כל התורה כולה.

וכל אחד ואחד מישראל שייך לזה, כי כל נשמות כלל ישראל עמדו בהר סיני, וכולם קיבלו את כל התורה, וכל אחד לפי השגתו ולפי מדרגתו מסוגל לזה, שיהיה לו את כל התורה כולה.

וזהו שאומרים 'ותן חלקנו בתורתך', וביארנו המפרשים שכל אדם מישראל יש לו חלק בתורה, חלק שלו ששייך רק לו, ועל זה מבקשים ותן חלקנו, שנוכח לקבל את חלקנו בתורה, שיש חלק ששייך לנו, אלא שלא זכינו בו עדיין, וצריכים לזכות בו, ומבקשים שנוכח לך.

וכל אחד מישראל יכול גם לקבל טעם וערבות בתורה, שהרי כתוב (תהלים יט, יא) שדברי תורה מתוקים מדבש, ומבקשים בברכות התורה והערב נא, וכל אחד ואחד אומר בבוקר והערב נא! כי כל אחד שייך שיהיה לו ערבות בתורה, ואין מי שלא.

ורק צריכים ללמוד בדרך הנכונה, ולהיזהר מן המפרעים לתורה, בפרט בדרך הלימוד, שיש שלומדים בצורה שאינה מתאימה לפי טבעם, ולכן אינם מצליחים, מפני שהושבים שצריכים ללמוד כפי שאחרים לומדים, ולומדים בצורה של חיקוי שלא לפי טבעם, וזו טעות, כי כל אחד צריך ללמוד בדרך המתאימה לו, ואז יצליח.

וכל אחד יכול להצליח, בכל התורה כולה, ואין גבול להצלחה! ולא צריכים לזה דווקא כישרונות, כפי שרואים הרבה גדולים שלא היו בעלי כישרונות בילדותם, וגדלו והצליחו בתורה, אמנם כן זה תלוי במידות הטובות, וזה דבר ברור שבלי מידות טובות אין הצלחה בתורה, ואילו עם מידות טובות יש הצלחה גם בלי כישרונות, והכישרונות באים ומתפתחים אחר כך ויש סייעתא דשמיא.

(מתוך שיחה, סיון תש"ס)

והנה אדם זה גדל והצליח בתורה, ונעשה רב עיר, משפיע ובעל הוראה! למרות שהיה חלש מאד בכישרונותיו, כי היו לו זכויות, ועם זכויות זוכים להצלחה בתורה. לכן צריכים לדעת שהכל תלוי בזכויות. ואם רואים את התלמידים שדברי תורה חביבים עליהם, ומחשיבים את התורה, ודאי שכל אחד יכול לגדול ולהצליח, ורק צריכים לעסוק בתורה.

לימוד מתוך התעניינות וסקרנות

ויש ללמוד ביישוב הדעת בלא מתח, מתוך התעניינות וסקרנות, כמו שמפורש ברש"י על הפסוק (דברים ו, ו) והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום וגו', מהו 'היום'? שלא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה, היינו שדברי תורה צריכים להיות אצל האדם 'כדיוטגמא חדשה' – כמו חוק חדש שיצא מהמלך, שכולם מתעניינים ורוצים לדעת מה החוק, ואפילו מי שזה לא נוגע לו, גם כן הטבע הוא שיש סקרנות לזה, וכך צריך להיות העסק בתורה, מתוך סקרנות והתעניינות, ללמוד בצורה שמעניינת ומושכת את הלב.

ובאמת לימוד התורה מעניין מאד, רק תלוי באינו צורה שלומדים, ומי שמתעמק יותר מכוחו בדרך כלל זה משעמם, אבל כשלומדים בפשטות כל אחד לפי כוחו זה מעניין ומושך, כמו כשקוראים סיפור, כך דברי תורה להבדיל, זה יפה ומעניין, הקושי והתירוצ, ואפילו הפשטות של המשנה, יש בזה קדושת התורה, והקדושה גם כן נתנת טעם!

והכרתי גם אנשים שלא הייתה תורתם אומנותם, אבל בזמנם הפנימי היו לומדים ועוסקים בתורה, ביישוב הדעת, עם סקרנות, שהלימוד מעניין אותם, והיו מאושרים, אשרף בעולם הזה.

צריכים תפילה להרגיש מתיקות התורה

ומלבד הסקרנות שחלב נמשך לתורה, יש גם מתיקות בלימוד התורה, כמו שכתוב (תהלים יא, יט) ומתוקים מדבש, ועל זה מבקשים בברכות התורה 'והערב נא', שנוכח להרגיש את הערבות והמתיקות בתורה, וזה המשך לתחילת הברכה 'וציונו לעסוק בדברי תורה', כיצד לעסוק? על ידי והערב נא, כי בלי ערבות ומתיקות קשה ללמוד בהתמדה.

ויש מתיקות אפילו בפשטות דברי התורה, כפי שזכורני שעברתי פעם ליד בית כנסת, ושמעתי קול של ילד צעיר, שחוזר על מה שלמד בחיידר במתיקות וערבות נפלאה. זהו כוח המתיקות שיש בתורה.

אבל צריכים זכויות לקבל את המתיקות, ועל זה מבקשים והערב נא, שנוכח למתיקות התורה. והמתיקות והסקרנות שיש בדברי תורה, נותנים את הכוחות ואת המרץ להמשיך הלאה ללמוד בהתמדה.

ולמעשה, המסקנה היא שכל אחד מאיתנו, צעירים וגם מבוגרים, כולם יכולים לגדול ולהצליח בתורה, עם זכויות ועם העסק בתורה, עם הידרכה של תורה, ביישוב הדעת, והבא ליטחור מסייעין אותו (יומא לח, ב), מי שמתחיל ועושה מה שבכוון, זוכה לסייעתא דשמיא.

להמשיך השפעת החיזוק אחרי שבועות

ועתה אנו עומדים לפני שבועות, שהוא זמן שיש בו השפעה של חשק ושל אהבת תורה, וכולם רוצים להצליח בתורה, אבל השאלה היא מה יהיה אחרי שבועות, וזה העיקר, שהשפעת החיזוק תימשך גם אחרי שבועות, להמשיך בעסק התורה עם מתיקות ועם סקרנות.

וכאמור בדרך כלל כשלומדים בפשטות יש סקרנות וזה מושך, אמנם לכל אחד יש הטבע שלו, ויש כאלה שנהנים יותר מהעמקות, כל אחד לפי טבעו ולפי כוחו, ובמשך הזמן גם מי שקשה לו להתעמק יקבל כוח הבנה ויתעמק, הכל הולך בהדרגה לפי הכוחות של כל אחד ואחד.

מה יעשה אדם ויחכם

ואמרו חז"ל בסוף מסכת נדה מה יעשה אדם ויחכם? ירבה בשיבה, היינו ללמוד הרבה תורה 'בישיבה', עם הציבור ביחד, שיש 'ירבותי' ו'חברתי' ו'תלמידי'. ושאלו על זה, שהרי הרבה עשו כן ולא עלתה בידם, למרות שהרבו בישיבה, לא הצליחו בתורה, אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו, היינו שצריכים גם לבקש רחמים על ההצלחה בתורה.

ומבואר בהמשך הגמרא וברש"י שם, כי זה פשוט שצריכים לבקש רחמים, מפני שצריכים סייעתא דשמיא להצלחה בתורה, אבל היה מקום לחשוב שאחרי בקשת הרחמים כבר אין צורך להרבות בישיבה, וחיידשה הגמרא שאינו כן, וצריכים גם לבקש רחמים וגם להרבות בישיבה.

עסק התורה הוא נעים מאד, עם מתיקות וסקרנות, וכל אחד יכול להיות גדול בתורה בעזרת השם, בפרט שדברי תורה חביבים עליכם, הקב"ה יעזור שנוכח כולנו להצלחה בתורה עם כל הדברים שהתורה נקנית בהם!

לעילוי נשמת הגאון

רבי **מרדכי שמואל קרול** זצ"ל
בה"ר **ישראל דוב** זצ"ל
נלב"ע ע"ר ט"ו סיון תשנ"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת רבי **בן ציון** זצ"ל

בה"ר **בנימין מונשוביץ** זצ"ל
מייסד ומקים ישיבת השרון
נלב"ע כ"ו אייר תשע"ח - תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת **מינה** בת ר' **יהושע** ע"ה
נלב"ע כ"ה באייר
תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת **חיה** בת ר' **מרדכי** ע"ה
נלב"ע כ"ו אייר תשס"ז
תנצב"ה

לעילוי נשמת האשה הצדקנית מרת **הדסה אדלר** ע"ה

אשת הרב **שמעון משה אדלר** יב"לח"א בת רבי **יהונתן אברמוביץ** יב"לח"א
כלת הגאון רבי **אברהם ישעיהו אדלר** יב"לח"א חתן רבינו זללה"ה
נלב"ע י"ז באייר תשפ"ה. תנצב"ה

מכירת חבד

ממרן ראש לראשי הישיבות רבינו הגר"ד פוברסקי שליט"א

בד בבד | על התורה

באותו אבר שנכשלו בו מועשה מקודש, מועיל לתקן הצד הרע שבדבר, והוא ענין מות וחיים ביד הלשון.

אולם בעיקר דברי הכתוב יל"ע מהו ענין מות וחיים "ביד הלשון" דלכאורה הרי לא הלשון היא המדברת אלא האדם הוא המדבר באמצעות פיו ולשונו, אמנם הביאור בזה דאמנם האדם הוא המדבר אבל מבואר בכ"ד דיש גם ענין חילוק איברים, וכל אבר יש לו שכרו ופגמו, והר"ן בנדרים ב. הקשה רבנו תם פה קדוש איך יאמר דבר כזה, ולא הקשה אדם קדוש אלא פה קדוש, משום שבאמת הפה הוא המדבר ויש ענין באבר הפה.

[ונדרך אגב יל"ע ע"ד הר"ן מה שייכות דבר זה לענין קדושה, יאמר למדן וגאון כזה איך יאמר דבר זה, אבל נזה שייך לענין קדושה, וביאור הדברים דטעות יתכן בכל אחד, אבל התימה מאחר שפ"ה קדוש הוא סיבת שלא יצא ממנו דיבור שאינו כדון ואינו אמת, כי פה כזה יש לו סיעתא דשמיא שלא יצא דבר שקר אפילו כשהוא סבור שכן האמת, וזה הקשה הר"ן פה קדוש איך יאמר דבר זה.

ובסמוך לראדק היתה עיירה ששמה אישישוק וגר שם צדיק ששמו רבי זונדל ולא ידעו ממנו שהיה צנוע וחי לעצמו בלא שהכירוהו, והי היום ובא אליו אדם לבקש ברכה וברכו, ולמחר עוד אחר הגיע לבקש ברכה, וכי כמה וכמה אנשים, וחקר לסיבת הדבר מדוע התחילו לבוא אליו, ושמע שהח"ח שולח אליו, ושאל את הח"ח מה רוצה ממנו הרי אינו כלום, ואמר לו הח"ח שהרי ענין ברכת הצדיק היא שצדיק אשר שומר את פיו ואינו מוציא דבריו לבטלה כשגובר יש סיעתא דשמיא שלא יצאו דבריו לבטלה, ואני מוכיח שפ"ה קדוש שלא דיבר לשה"ר ושאר דברים אסורים ולכך אני שולח אליך להתברר].

ע"י עמלה של תורה זוכה לכל התענוגות

הנה כבר אמרו חז"ל שאין האדם זוכה לתורה אלא ע"י עמל והוא תנאי בקבלת התורה ובקנינה כהלכתה וע"ז אמרו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. ובשבת פ"ג ב' אמר ר"ל אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה, וביאר מו"ר הגר"א דסלר זצ"ל ענינו שממית את העצמיות שבו וכי היא דרכה של תורה דרך קנינה להסיר מעצמו תאוות עניני עוה"ז ולהכין לבו וחפצו לבקש תמיד תורת ה', ובאופן זה זוכה לאור פני ה' ובאור פני מלך זוכה לקבלת התורה ולכל הטוב הצפון בה אשרי הזוכה לכן.

סיפרו על הגאון הגדול רבי אברהם ארלנגר זצ"ל, שלפני כשלושים שנה כשהשתתף בשמחת בר מצווה של אחד מנכדיו נכנס לשמחה רבינו שליט"א אמר מזל טוב והתיישב ולאחר כ-2 דקות קם לצאת והתנצל שהוא באמצע סוגיא... רבי אברהם זצ"ל התפעל מאד ואמר שגם הוא לפעמים מקצר אבל לא עד כדי כך, והיה נראה שהוא מלא שמחה לראות את ניצול הזמן.

כתב ח"א (הקדמה לספר טוב הלל): שמעתי מראש ישיבת פוניבז' מרן הגאון רבי ברוך דוב פוברסקי שליט"א מגדולי מעתיקי השמועה

וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תנו איש את אחיו. (ב"ה, י"ד)

ולהלן פסוק י"ז כתיב ולא תנו איש את עמיתו ויראת מאלקי וגו', ידרשו מזה חז"ל (הובא ברש"י) אחד אונאת ממון ואחד אונאת דברים.

איתא בחז"ל (ויקרא רבה ל"ג א') הדא הוא דכתיב (בשלי י"ח) מות וחיים ביד הלשון, תרגום עקילס מייצטרא מוכיחין מות מכאן וחיים מוכאן, וביאורו המפרשים דהיינו כלי שנוצדו האחד הוא כף לאכול ומוצד השני הוא חרב להמית בו, הרי לנו מות וחיים בדבר אחד ממש, וכלי זה מושמש החיילים היוצאים למלחמה שאינם יכולים ליקח עמם כלים רבים, והרי צריכים כף לאכול ועושים זה בצורה כזו שיהיה כף מוצד אחד וחרב מוצד שני כדי שלא יצטרכו ליקח ב' כלים יחד, ויל"ע דלכאורה אין המושל מספיק ואינו דומה ללשון, דבלשון הרי מות וחיים ביד הלשון היינו בדבר אחד ממש, שיש דיבורים שהם חיים כלימוד התורה, ויש סם המות דיבורים האסורים, אבל במושל הם ב' כלים נפרדים רק שהדיבורים בקנה אחד, וכמו שאם יניח בתרמילו או יאגוד בלולאה כף וחרב לא ינמא שיש כאן דבר אחר שהוא חיים ומות, וצ"ע.

נראה לבאר הענין ובדמיון לכלי שרת, שהרי ודאי לא כל כלי שלוקחים על דעת שיהיה כלי שרת ומביאים אותו לעזרה נעשה כלי שרת, ורק הכלים הנצרכים להיות לעזר בעבודה נעשים כלי שרת, והנה אם יהיה מוצלג אשר נצרך לאכילת הקדשים והרי הוא כלי שרת ויעשו את יד ארוכה ביותר, ודאי לא ימצא דרך החלק התחתון שהוא המוצלג הוא הכלי שרת, אלא כולו כלי אחד הוא, וא"כ גם כולו קדוש בקדושת כלי שרת, ואפילו אם יהיה בצדו השני עוד איזה כלי כיון דעכ"פ הפך אחד הוא וכלי אחד של המוצלג יתקדש כולו, ומעתה גם הכף הרי לא אמרינן דרך חלקה שאוכלים עמו הוא הכלי אלא הרי הוא ככף שידה ארוכה, וכן להיפך החרב, ונמצא דהוי כלי אחד אשר הוא חיים מוכאן ומות מוכאן.

[ובחז"ל שם איתא עוד בר סירא אמר היתה לפנינו גחלת נפח בה יבעירה, רקק בה וכבת. ותמונה דזה כבר ודאי הו' ב' דברים נפרדים ממש, שבפיו אפשר לפתוח וגם יש בו רוק שאפשר לרוק, ושייך לומר כן על כל דבר שיכול גם ביד להניף במוציא להפיח השלהבת, ויכול לשפוך מים מכלי לכבות הגחלת, וכה"ג אפשר לומר כמעט על כל דבר מות וחיים, וכגון מות וחיים ביד שיכול בידו לפצוע מוחו של חבירו ולהורגו, יוכל לתמוכו ולסעדו להאכילו ולהחיותו בה, וא"כ מה ענין מות וחיים ביד הלשון, וצ"ב].

ובעיקר הדבר נראה דהנה כתב החפץ חיים (בהקדמה ובכ"ד) בשם הזה"ק בפרשת פקודי דהחוטא בפיו ומדבר לשה"ר נפגם ע"ז פיו וגם תורתו ותפילתו שיתפלל אח"כ נטמא בפיו המאוס רח"ל ואינם עולים למעלה, אולם ודאי לא נגעלו דלתי התשובה, וענין התשובה הוא שמוקבל על עצמו שלא יחטא בזה יותר, אלא שעדיין איך יתקן בזה פגמים פני, ולזה יש ענין תשובת המשקל שעושה באותו הדבר להיפך, וכתב החפץ חיים (שמייה"ל שער התורה פ"א) דעל יד לימוד התורה יתקדש פיו, ונמצא דאף דב' עניינים הם אחד מה שפגם בפיו בחטא לשה"ר, והשני מה שלומד תורה, מו"נ בו נתקן זה את זה דכשעושים

ימניוחד מותיקיה כי עיקר שאיפתו של בן תורה צריכה להיות שתהיה לו מתיקות בתורה 'א גישמאק אין לערנען' בלשונו. הרהרתי אז בלבי וערערתי בטפשות זה הכל ? הלא יש בתורה דרגות דבקות יקדושה עילאיות יש לתורה הכנות טהרה נשגבות, תכלית התורה שנבראה לפני הכל, תיקון כל העולמות תלויים בה וכו' והמתיקות היא

העיקר אתמהה... אכן זכיתי להבינו רק לאחר זמן, וכתבתי לו, ואח"כ גם דברתי איתו ונהנה מאוד כי לא הבנתי בילדותי עד כמה צדקו עמקו ומתקו דבריו, כן ! בוודאי עדי מורס תיסוק התורה, רחבה מני ים היא וארוכה מדי ארץ, אולם הבסיס לכל המדרגות הוא המתיקות ותאהבה בתורה.

בבד מר"ם

כ"ק האדמו"ר האמרי אמת וצ"ל נלב"ע ז' סיון תש"ח

בניחוס אבליים אצל בני הפני מנחם, סיפר רבינו שליט"א : אני עוד זוכר את האמרי אמת, הייתי אצלו, הוא רצה משהו, והגיעו לשאול, היה לו ייסורים, הוא היה מוכפף.

עוד סיפר: הפני מנחם הייתי מאוד קרוב אתו, פעם התקשרתי לביתו, רציתי לשוחח עמו, הוא הרים לי, שאלתי מו מדבר אנור לי פיחם מנחם, אתם הרבי? דמותקריא רבי כי ענה על אתר.

מון שליט"א: כשהרב דסלר צ"ל היה חולה הוא היה מאושפז בירושלים, אבי צ"ל אמר לי ליסע להיות איתו בשבת כי לא היו לו קרובים כאן בארץ, שכרתי חדר בנולד באב"ד שם התאכסנתי בשבת, הגעתי לחדר בליל שבת בשעה 11 ואני רואה שבמיטה האחרת בחדר ישן בה אחד עם בגדי, כשנכסתי לחדר היא התעורר, וראיתי שאני מוכיר, היה זה בחור מהישיבה מחסידי גיר שהגיע לירושלים להיות שבת אצל הרבי ה'בית ישראל', הוא הפציר בי מאוד שאבוא עימו לטיש, בתחילה סירבתי, מוה לי ולטיש, לבסוף נענתי לו והלכתי עימו, וכשנכנס ה'בית ישראל' שהה על

מון שליט"א, מון הגר"ח קרייזוירט ומון הפני מנחם צ"ל

עוד הוסיף רבינו שליט"א : הוא היה משוחח עימי בעיניים שונים ותוך כדי התעניין רבות בנעשה בישיבה, מתוך השיחה עימו נזכרתי לדעת כי הוא מעורה בכל חיי הישיבה ומכיר את המצב הרוחני של בחוריה כעל כף ידו, הישיבה הייתה קרובה מאוד לליבו והוא היה מושב רבות את מידת יראת השמים ששרתה בקרב הבחורים.

הגרד"ח אלתר שליט"א: אבי זכרנו לברכה אמר שהוא היה פוניבז'ער תלמיד, ב' שבועות הוא למד בפניבז'.

מון שליט"א: אני זוכר את זה, הוא סבל על אסטמה הרפאים אנו לו שילך לים, אביו צ"ל אמר לו, נו, טוב תלך לים, אבל איפה תהיה כל היום, תלך לפניבז'.

הגרי"ו אלתר שליט"א: הוא התאכסן אצל הרב מפוניבז' בבית, הישיבה היתה רק בראשית בנינה, האמרי אמת שלח אותו לרב מפוניבז' בביתו, הפוניבז'ער רב נהג לימר לו אתם מהתלמידים הראשונים.

(באדיבות מון 'דבר אמת')

עם בעל הפני מנחם

בהזדמנות סיפר רבינו שליט"א אודות הפני מנחם' בהתפעמות נדירה וכך סיפר :נסעתי עם הפני מנחם' בעת היותו ראש ישיבת גור לאסיפת נשיאות מפעל הש"ס שנתאספה בעיר נתניה, בדרך שוחחנו בתורה ושאלתי שאלה סבוכה מגמורא בנוסחת שבועות, והסברתי באר היטב את שאלתי כדי שיבין. לפלילאית השיב לי על אתר שהגדעק"א מדבר על שאלתי בספר שו"ת הגרעק"א בסיון פלוגי כששבת לביתי ראשית כל אצתי אל הספר, ובדקתי ומצאתי כדבריו.

מדבר בלימוד

באחד מהספרים על צדיקי בית גור מוצאנו את הסיפור הבא :כבר היה מעשה שמון הגאון רבי ברוך זב פונברסקי שליט"א ראש ישיבת פוניבז' נזדמן לעיר הקודש ירושלים, וביקש להיכנס לקודש פנימה עם בואו לבית המדרש חשו אליו וכיבדוהו להיכנס ראשונה, אולם הוא סירב וביקש להמתין זמן מה כיון שחפץ להתבונן באופן בו הרבי מקבל את הבאים בסבלנות ובמאור פנים, כעבור דקות אחדות בהיכנסו אל הקודש פתח לשנתן את רבינו ברגשותיו הגואים, אולם רבינו כדרכו להסות את המושבחים קרא לעומתו על אתר, הנה נכנס יהודי בר הכי ואפשר לדבר בלימוד, ולמה זה נדבר בדברים אחרים ופתח להשיח עמו בדברי תורה בנושך כעשרים דקות.

הודעה

בשבועות הקרובים נכתוב אודות קשרי מון שליט"א -

פרשת במדבר נשא שבועות - הגר"ב קורלנסקי וצ"ל. פרשת בהעלותך - הגר"ג נדל וצ"ל. פרשת שלח - הגר"ד קופלמן וצ"ל. פרשת קרח - הגר"ל היימן וצ"ל. הגרש"ב ורנר וצ"ל. פרשת חוקת כ"ק האדמו"ר מצאנז וצ"ל. פרשת בלק - הגר"ח קרסניצקי וצ"ל. הגר"י רבינוביץ תאומים וצ"ל. פרשת פינחס - הגר"י קוליצ וצ"ל פרשת מטו"מ - הגרמ"מ חדש וצ"ל. פרשת דברים - מון הקהלות יעקב וצ"ל.

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור

רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת בהר - בחוקותי תשפ"ה

עניני ספירת העומר

הועתק מתוך הספר החשוב 'הליכות והנהגות' על ספירת העומר שנכתב ע"י הרה"ג רבי יחזקאל מרדכי גולדיש שליט"א ובו פסקי הלכות ממזן רבינו שליט"א, ותשוח"ח לו על הסכמתו להבאת הדברים לתועלת הרבים

- א. לקיים מעלת ספירה בציבור, נראה דצריך לספור עמהם יחד ממש, ואינו מספיק שסופר באותו מעמד.
- ב. המאחר לתפילת ערבית והגיע בזמן שהציבור סופרים העומר, אין לו להקדים ולספור עמהם משום מעלת הספירה בציבור, אלא א"כ חושש שמא ישכח לספור לאחר תפילתו.
- ג. נחלקו הפוסקים אם יכול לצאת מצות ספירת העומר בשומע כעונה.

מלשכת הגזית

דברי חיזוק מיוחדים במעמד ראשית הגז

מעמד נדיר ומיוחד התקיים השבוע במעונו של מרן שליט"א, מעמד קיום מצוות 'ראשית הגז' ע"י מרן רבינו שליט"א שמסר את ראשית תגיה לכהן המיוחס ראש ישיבת המקובלים שער השנים הגה"צ ר' גמליאל רבינוב'ץ שליט"א.

המעמד המיוחד נערך עפ"י בקשתו של רבינו שביקש לקיים מצות ציצית עם כמה הידורים מיוחדים, וביניהם שהצבור עבור הציצית יקנו מתחילה לשם ציצית, וכמו כן שיתקיים בצבור תחילה מצות ראשית הגז, וכמאמר חז"ל 'כיון דאיתעביד ביה מצוה חדא ליעביד ביה מצוה אחרתא', לצורך כך נכנס לעובי הקורה נאמנו של מרן שליט"א הרה"ג ר' אריה יוסקובסקי שליט"א מחשובי התלמידים חכמים והיראים בירושלים, שסידר כמה וכמה הידורים עפ"י בקשת מרן רבינו שליט"א. לאחר מכן חקק רבינו שליט"א כתב שליחות בכת"י עבור קניין הכבשים לגזותיהם, ועשה כמה יכמה קניינים כדי שיועיל מהתורה לכל השיטות, במכתבו כתב בעצם כתב ידו: הריני ממנה את את נכדי אברהם ישעי' בן בני חיים עוזר נ"י ליהוי לשלוחי כגופי ממש בכל הנוגע למצוות ראשית הגז.

למען חביבות המצוה נקראו למעמד הכביר קהל רב ובתוכם תלמידיו של מרן רבינו שליט"א, ז"ל כולל תשובות והנהגות מהסניפים ב"ם ובב"ש, אשר זכו לשמוע תחילה שיחת מוסר כהנהגה דרבנא לפני המצוה. לאחר השיחת חיזוק כיבד מרן רבינו שליט"א את הכהן הגה"צ ר' גמליאל רבינוב'ץ שליט"א לשאת דברים, את דבריו פתח הגה"צ ר' גמליאל בדברים קצרים על גודל הזכות וההרגשות לשהות במהיצתו של מרן רבינו שליט"א, להלן תמצית מדבריו:

"אנחנו נמצאים עכשיו אצל גדול הדור פוסק דורינו, יש לנו כזו זכות, וגם בעבורי באופן אישי זהו התרגשות גדולה, הרי הקשר כבר התחיל אצל אבאנו"ר בעל מעדני השולחן צדוק"ל שהיה לו קשר עם פוסק דורינו שליט"א. שמענו עכשיו שיחת מוסר מרבינו הגדול שליט"א, ושמענו על תלמיד רבי עקיבא שמתו על שלא נהגו כבוד התורה זה בזה, ועל החיזוק הנדרש במידות טובות, וסבורני כי התקין הגדול לחסא זה, הוא מה שאנחנו עכשיו יושבים כאן ומקבלים מרות של מרן שליט"א מתוך כבוד התורה, וזה התיקן הגדול על תלמידיו רבי עקיבא, והאמת שבשעה שאנחנו יושבים כאן יוראים גאון עולם, צריכים אנו לידע שהוא גדול במידות יותר ממה שהוא גאון בתורה, כי אם לא כן, לא היה נעשה גאון בתורה, והקב"ה יעזור שבוני שליט"א יאריך ימים על מנוכלתו בבריאות גופא ונהורא מעליא ואנחנו לא מזהירים על זה, שהלא מרן הוא דוגמא עבור כלל ישראל שנכנס לנשמות הקדושות של עם ישראל, והקב"ה יעזור שנצא לקבל פני משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

לאחר מכן תגביה מרן רבינו שליט"א את כל גזית חנוש הכבשים, ומוסרם בידיו לידי הכהן ואמר לו לזכות בהם בזכית גמורה, ומיד פצחו כל הקהל בשיירת 'לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו', כאשר ארשת נהרת שמחה אדירה ניצרת על פניו של מרן רבינו שליט"א, ועל ארשת פני הכהן שפצח בשיירת אדירה.

רבינו שליט"א פנה לכהן הגה"צ ר' גמליאל שליט"א ואמר לו: 'הראשית גז כבר שלך לגמרי, אין לי בו שום שיור. הקב"ה יעזור שיהיה לך הרבה הצלחה, שתזכו להיות שותפים במצוות כגון אלו. היום צריך להיות 'יום שמחה' שלכם, לא סתם שמחה, אגוואלדיגע שמחה, אשריך מי כבודך. כזה מצוה יקרה שכל יהודי משהתקוק לקיים, ועל ידך נתקיים המצוה, תקב"ה יזכה אותכם עם הרבה מצוות, ותזכו לתקן הרבה נשמות, זה היום עשה ה' גילה ותשמחה בו'.

עוד הוסיף מרן רבינו דברי התעוררות ואמר: 'צריכים לראות שיתא חיזוק בימים אלו - ימי הספירה, שלא לדבר האחד על חבירו. לפני שמדברים צריכים לחשוב רגע, וזהו הדרך להצלחה, לחשוב יגע קודם אם אכן מחויבים לדבר. ואמנם לפעמים צריכים לדבר אבל צריכים לחשוב קודם אם מחויבים לדבר.

ו. ספר כהוגן, ותיקן בטעות תוך כדי דיבור, כגון שספר היום תשעה ימים, וסבר שטעה ותיקן עשרה ימים תוכ"ד, ולמחרת נתברר לו שספר נכון בתחילה, יכול להמשיך לספור בברכה.

ז. אחר שספר, אמרו לו שנים ששמעו אותו שלא ספר כהוגן, והוא עונה כנגדן ברי לי שספרתי כהוגן, או להיפך, שברי לו שלא ספר היום הנכון, ושנים אומרים לו ששמעו אותו שספר כהוגן, אם עדיין משוכנע בדבריו, הרי זה נוהג כמו שהוא סבור, בין

להקל בין להחמיר. ואם יש בא להוציא אחר בברכה ידיע לו המעשה ואם רוצה לסמוך עליו שפיר יכול להוציא [וה"ה כשמשער שכן דעת אותו אדם יכול גם בלי לשואלו].

ח. הנהגים לומר לפני הספירה נוסח 'הריני מוכן ומזומן וכו' יש להם להשמיט התיבות 'לקיים מצוה עשה כמו שכתוב בתורה', דלרוב הפוסקים ספירת העומר בזה"ז דרבנן. אלא לומר בלשון 'לקיים מצוה, וכתוב בתורה וכו'.

ט. נראה דאין לנהוג לומר תיבת 'בעומר' בסוף מנין הימים והשבועות, לשנות למנהג האר"י להסמיך תיבת לעומר למנין הימים, דהכי עדיף טפי, וכל אחד תופס הנוסח כפי מנהגו.

י. נראה דהסופר בראשי תיבות, כגון היום י"ג ימים לעומר, יצא.

יא. יש המהדרים אחר ספירה כפי המקובל אצלנו, לחזור ולספור מנין השבועות בלא להקדים תיבת 'שהם' כגון ביום השמיני בו אנו סופרים: 'היום שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד בעומר', חוזרים הם וסופרים: 'היום שמונה ימים שבוע אחד ויום אחד בעומר'.

ובחיסור יום אחד, דמכאן ואילך אינו מברך, יוצא רק הברכה בשמיעה מאחר, וסופר לעצמו. ולדעת האבי עזרי שהספירה חלק מהברכה, אינו יכול לצאת מאחר בחצי ברכה, ושומע הברכה והספירה, וחוזר וסופר שוב לעצמו שמא חברו אינו מוציא בספירה, ובדרך זו מקיים המצוה ללא ספק.

ד. אם שמע לש"ץ או לאחד מהציבור שבירך או שספר העומר בלא שהתכוון להוציא, וכן הוא עצמו לא התכוון לצאת בשמיעה זו אלא שמע לפי תומו, לדעת הגר"ז לא יברך כשיספור אח"כ בלילה, אא"כ חשב להדיא כוונה הפכית שרוצה 'שלא לצאת' בברכה או ספירה זו, ולכתחילה ראוי לנהוג כן, אך לא נהגו להחמיר כהגר"ז ואף בשמע מפי אחר לפי תומו יכול לספור אח"כ בברכה.

ה. מזמן בין השמשות והלילה, אם עונה לשאלת חבירו כמה סופרים היום, אינו יכול לחזור ולספור בברכה, אא"כ חשב בדעתו שאינו רוצה לצאת באמירה זו, ואף לא יחשב היום כספור.

בהמשך לעובדות שהובאו בשבוע שעבר לחיזוק לימוד ועמל התורה לקראת יום קבלת התורה, הננו להביא עוד מעט מזעיר מתוך רשימות תלמידים

זכירת כל פרט בדברי הראשונים

סיפר הרה"ג ר' חיים קויפמן שליט"א: פעם באתי למרן הגר"מ שטרנבוך להרצות לפניו חבורה על אחת מהסוגיות החמורות במסכת חולין בעניין 'מסוכנת', ובתוך הדברים הבאתי דברי הגהות אשר"י בשם רב האי גאון, ומרן הפסיקני מיד ואמר (בעל פה מתוך זכרונו) "אין זה בשם רב האי גאון אלא בשם רב עמרם גאון", והוסיף לטעון כנגדי: אברך שאינו זוכר אם זה רב האי גאון או רב עמרם גאון, סימן שלא איכפת לו הדבר, וזהו לזלזול בלימוד התורה הקדו, ואם כן אין לך מה לדבר איתי", ופטרנו רבינו לשלום באותו היום כדי להכניס בתוכו את המסר והאיכפתיות לתורה, וסיים ר' חיים: "כזה סטירה שקיבלתי ממרן, וזה הסטירה החביבה ביותר שקיבלתי בחיי - עם אהבה אמיתית".

שליטה ללא מיצרים במרחבי הש"ס והראשונים

סיפר הרה"ג ר' אליהו שטיינבערג שליט"א (לייקווד): בבחורות הייתה לי הזכיה יחד עם ידיד קרוב ללכת לדבר בלימוד עם מרן הגר"מ שטרנבוך בשעת טיולו היומי ברחוב העיר לצורך בריאותו, והנה בימים ההם הייתי לומד בכל יום בשלושה סדרים ג' סוגיות במרחבי הש"ס ללא שייכות בין סוגיא לסוגיא, והייתי בא יחד עם חבר וידיד קרוב שגם הוא למד שלושה סוגיות אחרות במרחבי הש"ס במסכתות שונות ללא שייכות בין האחת לשנייה, והנה בכל פעם היינו מעלים סוגיא אחרת מתוך שש הסוגיות בש"ס שלמדנו באותו הזמן, לפעמים בקדשים, לפעמים בנשים, לפעמים בניזקין, לפעמים במועד, וכו', ובכל פעם - כל סוגיא שהעלינו, היה ר' משה זוכר את הסוגיא לפרטיה עד פרטי פרטים עם הראשונים, והיתה התחושה כאילו הרגע ממש הוא למד הסוגיות בבחיירות נפלאה עם כל הפרטים, ומחזה זה היווה לפנינו 'ספר מוסר חי' לראות עד איזה מדרגות אפשר להגיע בידעת התורה.

דרך לימודו בכל מסכתות ממסכתות הש"ס - לדעת המסכתא בעל פה ישר והפוך

ובענין זה פעם נשאל רבינו מבנו הגאון רבי חיים עוזר שליט"א ראש כולל תשובות והנהגות איך היה סדר לימודו וכמה היה חוזר עם כל מסכתא, והשיב רבינו שהעיקר אצלו לא היה ה'מספר' - כמה פעמים למד, אלא העיקר היה שיהיה מונח אצלו בקופסא, והיה חוזר וחוזר על המסכתא מכריכה לכריכה, עד שהרגיש שהוא שולט בכל המסכתא והוא אצלו כמונח בקופסא ורק אז היה ממשיך הלאה, ובהזדמנות אחרת אמר מרן שליט"א שהיה לומד עם החברותא ט"ז פעמים כל דבר, ואח"כ היה חוזר לעצמו עוד פעמים רבות, וכן סיפר הגר"ב ראקוב זצ"ל שהיה החברותא של רבינו בשיבת שניידערס' בשיחה מיוחדת לפני עלייתו לגני מרומים, שבכל יום הם למדו יחד דף גמרא עם כל הראשונים לעומק, וחזרו על הדף שמונה פעמים, עד שידעו זאת היטב גם בעל פה, ולאחר כן ישב רבינו והמשיך לחזור לבדו עוד פעמים רבות על הדף שנלמד אותו היום וכן על הדפים שנלמדו בימים הקודמים.

ובענין צורת הלימוד נשאל פעם רבינו ע"י נכדו נאמן ביתו הרה"ג ר' אברהם ישעי' שליט"א מה היה סדר לימוד הש"ס אצלו, אם למד את כל הש"ס ואח"כ חזר עליו, או שלמד מסכתא וחזר עליה ואח"כ עבר למסכתא אחרת, והשיב לו שקבע כלל לעצמו שלא יעבור למסכתא אחרת עד שהוא יודע את כל המסכתא שלמד כעת בע"פ ישר והפוך, וכך היה דרך לימודו בכל מסכתא שרק לאחר שהרגיש שהוא יודע היטב את המסכתא ישר והפוך המשיך למסכתא הבאה.

לרגל הוצאת הספר החדש 'עובדות והנהגות' (שיופיע בחנויות בעוד כשבועיים בעז"ה) עם חשיפת אלפי עובדות והנהגות שקיבל וראה מרן רבינו שליט"א מרבותיו הגדולים מצוקי ארץ זי"ע, יובא בעז"ה ובל"נ מידי שבוע במדור זה, חשיפות ראשוניות על קשריו המיוחדים של רבינו עם גדולי הדור וצוק"ל אשר מהם דלה

יודגש כי במדור זה לא יובא כלל ! עובדות שסיפר רבינו ממה שראה במחיצתם של גדולי ישראל, כי לזה נועד ספר 'עובדות והנהגות', ואין כוונתנו לכפול הדברים המובאים שם, ועל כן במדור זה יובא רק הרקע לקשר האמיץ של גדולי ישראל וצוק"ל עם רבינו עוד מימי צעירותו, והשתדלנו במיוחד להביא כאן רק מה שלא הובא בספר עובדות והנהגות.

מרן הגר"י אברמסקי וצוק"ל

ור' אהרן זצ"ל לא הסכים לקבל הדברים, אבל ישב שם הגאון ר' יחזקאל אברמסקי וצ"ל והתערב להצדיק את דבריו.

בעת שעלה רבינו מלונדון לאר"י מעט לפני שיצא את דרכו ושם פעמיו לארץ ישראל, בכדי לקבל מתורת גדולי ישראל שבארץ ישראל ובפרט ממרן הגאון דבריסק הגר"י זצ"ל, נכנס אל ביתו של רב העיר מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי, וקיבל ממנו מכתב אישי שיועד אל מרן הגר"י מבריסק וצ"ל ובו הוא מבקש שיספה את העילוי הלונדוני אל תלמידיו, וז"ל המכתב: "בעזר ה' יתברך, כבוד ידיד נפשי הגאון הגדול וכו' וכו' כש"ת ר' זאב הלוי שליט"א למשפחת סולוביצקי, אחדשה"ט של כ"ג בידידות נאמנה. הנה המוכ"ז הבחור הדגול מרעבה בכשרונותיו בהתמדתו וביראתו הטהורה, מר משה שטרנבוך עולה ארצה כדי להשתלם שם במעלה עליונה בלימוד התורה, והנני מבקש את כ"ג שיספחהו על קהל תלמידיו, בהיותו הגון וראוי לכך. שלש אלה של מדותיו אשר ... בו, מעמידות אותו בשורה של שומעי לקחו. גם כדאי הוא מצד אבותיו שחיבה יתרה תהא נודעת לו. הלא הוא בן בתו של הגר"י פיס נ"י מציריך. מאפס פנאי הנני מסיים בברכה ובהוקרה - יחזקאל אברמסקי". (המכתב נמצא לאחרונה בגנזך ביתו של הרב מבריסק).

נסיים בקצרה עם שליחות קודש שביקש הגר"י אברמסקי וצוק"ל מרבינו שנים אח"כ בשנת תשכ"ד במיטב שנותיו של רבינו בהיותו שקוע על התורה והעבודה בבני ברק ובאמצע כתיבת ועריכת ספריו, פנה אליו הגר"י זצ"ל וביקשו להציל את יהדות תימן ולצאת לשמש ברבנות בראש העין. לימים סיפר רבינו שבשעה שקרא לו הגר"י אברמסקי וצ"ל לשליחות בראש העין להעמיד שם את יהדות תימן על תילה, פירש לו הגר"י מה שביאר החפץ חיים על הפסוק (דברים ו' ה') "ואהבת את ה' אלוךך וגו' בכל מאודך" ש"מאודך" הוא הדבר שאדם אוהב מאוד מאוד - וזהו הרוחניות של אדם שהוא הדבר החשוב ביותר לאדם, וגם על זה צריך לוותר כדי להרבות כבוד שמים, וטען לו הגר"י אברמסקי וצ"ל שא"כ הרי הוא מחויב לוותר על עלייתו הרוחנית האישית בכתיבת ספריו ובהרצת תורה, וללכת לעם שבשדות להשפיע עליהם תורה ויראת שמים.

(וא"ה בשבוע הבעל"ט נרחיב עוד בפרט זה)

בשנות ילדותו של מרן בלונדון היה נבחן בשבתות אצל הגר"י אברמסקי וצ"ל על לימודו, ואמו היתה מביאה בשמחה ובגאווה 'דו"ח' על הצטיינותו של רבינו מידי שבוע, וכפי שציין זאת הדיין דלונדון הרב גרינפלד וצ"ל במכתב מיוחד שכתב לרבינו בזה"ל: "עוד חקוק היטב בזכרוני התמונה כאשר אמו שתחי' נתנה דו"ח בשמחה ויהורא דתורה לפני הגאון האדיר מו"ה יחזקאל שליט"א אברמסקי ולפני, כי שנינו היינו אז יושבי על מדין בהביד"ץ פה והיינו ידידים נאמנים, על התקדמותו בלימוד התורה"ק".

ועובדא הוי שפעם אמרה אם רבינו הרבנית דבורה ע"ה לרבי יחזקאל אברמסקי "מין מוישה קען שוין אהלכ ש"ס" (משה שלי כבר יודע חצי ש"ס), ורבי יחזקאל בענוותנותו השיב לה: מה? אני עדיין לא יודע חצי ש"ס! אמרה לו הרבנית ע"ה, 'אתה רב מתי יש לרבנים זמן ללמוד אבל בני בחור ישיבה הוא יכול', ונהנה רבי יחזקאל מדבריה ובמשך תקופה ארוכה חזר על כך בשם אומרו.

וסיפרו תלמידיו ישיבת הרב שניידער וצ"ל בלונדון, שפעם אחת מסר הגר"י אברמסקי שיעור בישיבת שניידערס, ורבינו שאל אותו קושיא עצומה, והגר"י אברמסקי וצוק"ל השיב לו מתוך מידת האמת שבו ואמר לו "אתה צודק", וחזר בו מדבריו באמצע השיעור לעיני כל הציבור.

סיפר הרב צבי מאיר גינזבערג וצ"ל ראב"ד דאגודת הרבנים דארה"ב וקנה: פעם אחת מסר הגאון רבי אהרן קוטלר וצ"ל שיעור בלונדון, וישב שם הגאון רבי יחזקאל אברמסקי וצ"ל ושמע את השיעור, ואף רבינו שליט"א ישב שם - והקשה קושיא עצומה לר' אהרן באמצע השיעור, ור' אהרן שלא הכיר אז את רבינו לא נתפעל מהשאלה והמשיך באמירת השיעור, והגר"י אברמסקי שהיה נוכח שם אמר לר' אהרן באמצע השיעור "הבחור הזה צודק בשאלתו" - הער איז דאך גרעכט.

וכעין מעשה זה סיפר רבינו בעצמו: "זכורני מצעירותי שהגאון ר' אהרן קוטלר וצ"ל מסר שיעור בישיבת תורת אמת בלונדון, וחקר בגדר מצוות כיבוד אב - כגון להאכילו ולהשקותו וכדומה, אם המצווה הוא בעצם המעשה שמאכילו ומשקהו, או"ד המצווה הוא מה שאביו מותכבד ממה שהוא מאכילו, והבאתי הוכחה לר' אהרן שהמצווה אינה בעצם מעשה המצווה אלא בתוצאה,

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת בהר - בחוקותי תשפ"ה (79)

גרים ותושבים אתם עמדי

משלו לאחרים, דבנפש האדם יש מדה שרוצה להרגיש שהוא הנותן וממייב,

ופעמים יסכים אדם ליתן לעני סכום גדול של צדקה אבל לא יותר לפועל או לחנווני על חצי פרוטה, כיון שהפועל מדמה בלבו שזה אכן מגיע לו באמת, והוא שלו, והאדם אפי' הנדיב ממאן לחשוב כן אלא אדרבה הוא שלי וחבתי לעשות עם ממוני כאות נפשי וכעת אני נהנה ליתן לחברי, ורוצה שיכיר בזה המקבל שהוא הנותן והוא המכלכל את חייו, ולכן קשה לאדם לוותר בסכסוך אפי' חצי פרוטה, ואיוב ה' סר מרע והעדיף לוותר על חצי פרוטה שלו כדי שלא יכשל בחצי פרוטה של חברו, ואנשים מדקדקים מאד לקבל במסחר עד פרוטה אחרונה.

וזהו הביאור כאן, כי הלוקח שאנו מחייבים אותו להחזיר הקרקע ביובל, הרי מעיקרא כבר ידע כי בשעת המקח ואכן שילם על הקרקע רק לפי מספר שנים אחר היובל, אבל המוכר הזה שירש הקרקע באבותיו והוא שלו לעצמיותו וכעת הוא זקוק מאד לממון והוא בטוח שהתורה מונעת אותו מלממש את בעלותו המוחלטת על שדהו כיון שהוא מעדיף לקבל תמורתה בכסף, ולכן הוא המוזהר כאן שידע 'כי לי הארץ', הבעלים האמיתי והישר על כל ארץ ישראל הוא רק הקב"ה, ואנחנו רק גרים ותושבים בקרקע שלו, וגם הלוקחה ליוצאי מצרים ובאי הארץ הר"ר זקק כבהיתן פקדון ושמירה להחזיק בה ולעבדה בשביל בעל הקנין העליון ולקיים מצוותיו התלויים בה, ודבר גדול הוא לחוש כן בפועל ולהתגבר על הכוחות העמוקים בנפש האדם שרגיל להתמודד כשדומה עליו ששוללים זכותו על רכשו הפרטי.

הארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי (כ"ה, כ"ג)

בפירש"י 'והארץ לא תמכר לצמיתות' ליתן לאו על הורת שדות לבעלים ביובל שלא יהא לוקח כובשה עכ"ל, ותמה רמב"ן דא"כ למה יזהיר במכירה ודי' ראוי לכתוב 'והארץ לא תקנה לצמיתות' וכו' וכ' בשם הרמב"ם ה'ל' שמיטה ויובל שהוא לאו למוכר שלא ימכרה לחלוטין, וכן בסה"מ (לאוין רכו).

אלא דלפ"ז צריך לבאר המושג הפס' 'כי לי הארץ', דבשלמא לפי' רש"י שהוא אוהרה ללוקח שלא יכבשה ביובל, הוא נתינת טעם שכל הארץ של הקב"ה ואל תכבשה בידך, אבל לרמב"ם שהוא אוהרה למוכר שלא ימכרה לחלוטין והרי השדה הוזרת אליו ויכול שוב למכרה אחר היובל א"כ אין כאן נתינת טעם 'כי לי הארץ'.

וי"ל עפ"י הגמ' ב"ב דט"ו ב' א"ר יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב (בראשית כב) 'כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה' ובאיוב כתיב (איוב א') 'איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע', מאי 'וסר מרע' א"ר אבא בר שמואל איוב ותן בממון ה', מנהגו של עולם נותן חצי פרוטה לחנוני איוב ויתרה משלו ע"כ, ופירש"י מנהג עולם נותן חצי פרוטה לחנוני - מי שיש לו מלאכה מועמט לעשות, אומר לפועל חצי פרוטה אני נותן לך ונלך אצל חנוני ונקנה בפרוטה ככר או ביצים ונחלוק, ואיוב ויתרה לחצי השני משלו ונותן לו כל הפרוטה, שה' רע בעיניו לדקדק בדבר קל שאינו ממון עכ"ל, ומבואר שגדולתו של אדם אינו נמדד רק במידת ההסד והטוב שנותן

מייסדים עיר על דעת להקיפה ב'חומה' ומגדלות

ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה (כ"ה, כ"ט)

פי' רש"י בית בתוך עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון עכ"ל, וכוונתו לדרשת התנ"כ (כאן): יכול אפי' הקיפה חומה מכאן ולהבא ת"ל 'בית מושב עיר חומה' המוקפת חומה מימות יהושע בן נון ולא שהקיפה מכאן ולהבא ע"כ.

בגמ' פסחים (דפ"א' וב"ב ד"ז ב') א"ר יוחנן אני חומה ושדי כמגדלות 'אני חומה' זו תורה 'ושדי כמגדלות' אלו ת"ח, התלמידים חכמים הם המגדלות שבתוך החומה העשויות לשמור את העיר, והטעם שנקראו תלמידי חכמים 'שדי', מפרש רבנו גרשם שלומדים מהם את התורה כתינוק משדי אמו, הם חומות העיר ומגדליה ומבצריה.

ובגמ' מגילה ד"ג ב' א"ר יהושע בן לוי כרך שישב ולבסוף הוקף נדון ככפר מ"ט דכתיב 'ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה' שהוקף ולבסוף ישב ולא שישב ולבסוף הוקף, אם קודם בנו את הבתים ואח"כ הקיפו אותם בחומה א"ז עיר מוקפת חומה, כו מבואר בגמ' ערכין לענין בתי ערי חומה שאם בנו את הבתים קודם החומה הר"ז לעולם בדין בתי חצרים אשר אין להם חומה, ואמנם הטור א"ה סי' תרפ"ח הביא פי' הר"ם מרומנובוק דלא מיקרי 'ישב ואח"כ הוקף' אלא כשישב תחילה אדעתא שלא להקיפו, אבל אם ישב תחילה על דעת להקיפו מיקרי שפיר 'הוקף ולבסוף ישב', וכ"פ בש"ע שם.

ולכן כאמ' בואת להודיע כבר קודם תחילת נולאת הכניין, על דעת מרען ורבין גדולי הדור הנמצאים כאן, ובמעמד ראשי אלפי ישראל וכל קהלא קדישא הדין, כי כל הבתים בנוקים זה נכנים על דעת להקיפה בס"ד בחומה ומגדלות, אני חומה זו תורה, ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים, וכסייעתא דשמיא מוכה לייסד כאן מקום נכבד להשראת השכינה אשר מיום שחרב בעוונותינו בית המקדש אין לו להקב"ה כעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, ולא יפסק בה קול התורה לעד בעזרת ה' יתברך, תלמודי תורה ובית יעקב, עניני נשיאות למרום שנוכה להקים כאן ישיבה קמעה וישיבה גדולה וכולל אברכים שמהם תצא תורה, ויתקדש מקום זה להיות עיר ואם בישראל.

(מתוך משאו של רבינו מרן שליט"א במעמד הנחת אבן הפינה באתר התכנון של העיר 'אלעד' ת"ו)

כך היא דרכה של תורה

במענינו לשובע, וכן פי' דברי רש"י שם בפ"א מזרחי וגם בספרנו שם: אוכל

קמעה ומתברך במעניו ויספיקו פירות הששית גם לשביעית עכ"ל. אבל כאן בפר' בחוקותי איירין בשאר שני שבוע שהובטחו ישראל כל שיעסקו בתורה ויקיימו המצוות כראוי ליתן גשמייהם בעתם ועין השדה יתן פרי, ושיהא הדיש מרובה ואתם עסוקים בו עד הבציר וכו' ולכא' מעתה א"צ כלל לזה ש'אוכל קמעה והוא מתברך במעניו.

אך באמת יש לדקדק בשניו לשונות רש"י, שכל' לעיל בפר' בהר אף בתוך המעים תהא בו ברכה' אבל כאן בפר' ולא נאסוף את תבואתנו וע"כ הובטחנו שנאכל קמעה מגידולי ששית ויתברכו

והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע ואכלתם להמכם לשבע וישקבם

לבטח בארעכם (כ"ז, ה)

בפירש"י 'והשיג לכם דיש את בציר' שיהא הדיש מרובה ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו עד שעת הזרע, 'ואכלתם להמכם לשבע' אוכל קמעה והוא מתברך במעניו עכ"ל.

ויש לתמוה, דאמנם כבר פי' ברש"י לעיל פר' בהר עה"פ (כה, יט) 'ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח עליה', ופירש"י שם 'ואכלתם לשבע' אף בתוך המעים תהא בו ברכה עכ"ל, והיא ברכה נצרכת בשנת השמיטה שלא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו וע"כ הובטחנו שנאכל קמעה מגידולי ששית ויתברכו

ל"ג בעומר במחיצת רבינו מרן שליט"א

כמידי שנה בשנה, בליל ל"ג בעומר, העלה מרן שליט"א את האבוקה, כמנהג ומסורת אבותיו, ברחבת בית מדרשו. לאחר ההדלקה, כמו גם במהלך יום ל"ג בעומר, ערך מרן שליט"א חלאקס' לעשרות ילדי חמד שעלו למעונו.

בפר' בהר לא נתכון כלל לברכה של אוכל קמעה וכו' ע"ד שהבינו בדבריו הרא"מ והספורנו הנ"ל, אלא ר"ל כנ"ש האוה"ה שם וז"ל: 'אולי כי לצד שאמר 'ונתנה הארץ פריה' שהוא בגבול האחרון בשומן הפירות ושעם הפירות, לצד זה אין אדם יכול לאכול מהם כדי שביעיה, וזה הוא מדברים הנגזשים כפי הטבע, לזה הבטיחם ה' כי יהיו הפירות באופן שיאכלו מהם לשובע, ולפירושו זו הבטחה שלמרות מתיקות הפירות יוכל אדם לאכול מהם כדי שביעה ולא יקון במאכלו, ואכן כע"ז בתו"כ שם: 'ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע' שיהא אדם אוכל הרבה ושבוע, דברי ר' יהודה ע"כ (ועי' מ"ש שם המלבי"ם).

ועדיין צריך ליתן טעם לשינוי הפירושים בב' המקומות, והנה גם בברכה שבפרשה שני' של ק"ש היא פר' 'והי' אם שמוע' נאמר בפס' לשון 'ואכלת ושבעת' (דברים יא, טז) ושם פי' רש"י ג"כ כפי' בפר' בהר וז"ל שם: 'ואכלת ושבעת' שהיא ברכה מצויה בפת בתוך המעים עכ"ל, ולדברינו ר"ל כביאור האוה"ה שתר' ברכה במזון שבמעיו שיוכל לאכול הרבה מבלי שיויק לו הדבר, וגם שם צ"ע שלא פי' כמו כאן בפר' בחוקותי שאוכל קמעה ומתברך במעיו.

ונראה לפרש ע"פ' לשון התחומא הידוע (פר' נח) וז"ל: ולא עוד אלא שתורה שבכתב כללות התורה ובעל-פה פרטות ותושבע"פ הרבה התורה שבכתב מעט, ועל שבעל-פה נאמר 'ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים' וכו' שלא תמצא תורה שבע"פ אצל מי שביקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדולה

בעולם הזה אלא אצל מי שממית עצמו עלי' שנא' 'זאת התורה אדם כי ימות באהל'. וכך דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי צער תהיה ובתורה אתה עמל, לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבע"פ שנא' 'כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית' וכו' וזו היא תורה שבע"פ שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהוא מוטלה לחשך שנא' 'העם ההולכים בחשך ראו אור גדול' וכו' ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כנגיף, וא"ת על התורה שבכתב

כפה עליהם את ההר, והלא מושעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה, ענו כולם ואמרו 'נעשה ונשמע' מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט וכו' ללמדך שפרשה ראשונה שבק"ש אין בה פירוש מות שברה בעוה"ז כנ"ש בפרשה שני' 'והיה אם שמוע תשמעו וגו' ונתתי מטר ארצכם', זה מות שבר עוסקי מצוות (תורה שבכתב) שאין עוסקין בתלמוד, ובפר' שני' כתיב בה 'בכל לבבכם ובכל נפשכם' ולא כתב 'בכל מאדכם', ללמדך שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבע"פ לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה ויש מבלה ומנבל עצמו עלי' עכ"ל המדרש.

ומעתה א"ש היטב דכיון שפרשה שני' של ק"ש עוסקת בתורה שבכתב 'שאין בה יגיעה וצער והיא מעט' ויש בה 'פירוש מות שברה בעוה"ז', לכן לא פי'

רש"י שאוכל קמעה ומתברך המזון שבמעיו, כי באמת יכול לאכול הרבה והברכה היא שלא ייק לו הדבר ויוכל לאכול לשובע כאוות נפשו, ועד"ז י"ל ג"כ שינוי הפירושים בפרשת 'בהר-בחוקותי', שלעיל בפרשת שמיטה אידי שיעשה הקב"ה נס שתעשה שנה הששית תבואה לשלש השנים, ועד"ז א"ר יהודה להגדיל הנס שתגדיל הארץ להוציא יכול רב גם בכמות, ועוד יתברכו שיוכלו לאכול מהם הרבה ולשבוע, אבל בפר' בחוקותי שפי' רש"י ע"פ התו"כ 'אם בחוקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה' והיינו תורה שבע"פ שרק עלי' כרת הקב"ה ברית עם ישראל, וגם להלן פי' רש"י ע"פ 'ואם לא תשמעו לי - להיות עמלים בתורה לדעת מדרש חכמים' עי"ש, והנה תורה שבע"פ 'שלא תמצא אצל מי שביקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדולה בעוה"ז' אלא במי שממית עצמו עלי' שנא' 'זאת התורה אדם כי ימות באהל', וכך דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי צער תהיה ובתורה אתה עמל כלשון המד' תחומא הנז', ובע"כ הביאור כאן 'ואכלתם לחמכם לשובע' שיאכל רק קמעה אלא שישבע ע"י שיתברך המזון במעיו.

ואספר מה שראיתי אצל מו"ר מרן החזו"א זצ"ל, שהי' בא אליו הגאון ר' יעקב ראדישקובער זצ"ל, הוא ה' ת"ת גדול שהגיע לארץ ישראל בזמן המלחמה העולמית אחר שאיבד את כל משפחתו ר"ל והי' מתגורר בב"ב והי' בבדידות (הי' מגיע לבקר בישיבת לומז'ה בפ"ת, הי' מפורסם שיועד את כל ס' קצות החושן בע"פ בלא שום חסרון ממש והבחרים היו מנסים אותו בין הסדרים), ומו"ר החזו"א קירבו מאוד. נוכחתי כשבא פ"א אצל מו"ר החזו"א זצ"ל, ושאלו

על לשון התנא 'פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה', ובשילומא 'פת במלח תאכל' י"ל שהמזון לחיות בצמצום ולא במותרות, אבל מה הביאור 'ומים במשורה תשתה', הלא בכל ישוב יש מקום מים, ובע"כ שיש נהר או באר מים חיים, ומה איכפת לי' לתנא שישתה ת"ת מים כאוות נפשו.

הבין החזו"א זצ"ל שברצוני לומר ביאור מושלם, וא"ל: ר' יעקב, נו, איך ויל עהרן פו אייד די פשט (אני רוצה לשמוע מוכח את הביאור). אמר ר' יעקב ראדישקובער בהתלהבות, 'מים במשורה תשתה' אין הכוונה כלל לשתות בצמצום, אלא 'משורה' הוא

שם הכלי שבו היו שואבים את המים, שואבי המים היו נושאים את המים לבתי האנשים וממלאים בכליהם, בכל כלי היו סימונים של מדות כדי לידע את כמות המים שהביא השואב ללקוחותיו, וזהי' 'משורה' בלשון חז"ל, וע"ז אמר התנא שת"ח צריך להיות עמל בתורה באופן כזה שיהי' לו הפסד להמתין עד שבעלי האכסניא יביאו לפניו מים לשתות במקומו בנהת ובדרך כבוד עם קנקן מים וכוסות, אלא מוחרסר פנאי עליו לילך בעצמו להתכופף עד סמוך לקרקע ולשתות אפי' מהמשורה עצמה. נתנה החזו"א נהנה מאוד ואמר: 'זייער גוט' ר' יעקב, זייער גוט, איז אַזאַך אַך די צייט' (טוב מאוד ר' יעקב, טוב מאוד, זה משום הפסד הזמן)...

"וציוותי את ברכתי" - אני לא מבטיח - התורה מבטיחה!

משלחת של ראשי "קרן השביעית" בראשות הרב יהושע מרקוביץ שליט"א יו"ר קרן השביעית בארה"ב וקנדה יחד עם מנכ"ל קרן השביעית הרב"ג ר' בנימין כהן והמפקח הארצי ר' עירא צימרמן מפסק ארצי עלו למעונות של רבינו מרן שליט"א.

בתוה"ד אמר רבינו מרן שליט"א: היה אצלי יהודי לקבל ברכה וברכת אונות, אלא שהיהודי ביקש שאני 'יבטיח' לו את מה שהוא מבקש. השכתי לו שאני לא מבטיח. אני לא 'משחק' עם הקב"ה. אבל אתם, אלה ששומרי שביעית, הרי לכם התורה מבטיחה!

'והייתי לכם לאלקים'

כלומר עמו אנכי בצרה כו', א"ר זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דיהבי אפר מקלה ע"ג תיבה מזדעזע לי כולי' גופי' עכ"ל, והנה ר' זירא הקדוש שכל גופו הי' קדש קדשים והי' בורק עצמו בתנור אי שליט בי' נורא דגיהנום כדאי' ב"מ דפ"ה א', וגם הוא הרגיש הברד בנפשו מפעם הראשונה שראה שהניחו את האפר על התיבה שהי' מזדעזע לי' כלולי' גופי' לאח"כ שכבר התרגל בזה, שזה הוא כח ההרגל על האדם.

ואכן מצינו להדיא בירבעם בן נבט שא"ל הקב"ה חזור בך ואני ואתה ובן ישי נמייל בגן עדן א"ל מי בראש, והנה יתכן שאף במוצב של 'נמייל בגן עדן' יחשוב האדם על 'מי בראש', כי עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו.

והיא כונת התורה בהבטחתה לעמלי' תורה 'והתהלכתי בתוכם' אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני, דיש כאן אל"ו ואמנם קוץ בה, כי ע"י ההרגל יתכן שתפוג היראה, וא"כ מה ההבטחה של 'והתהלכתי בתוכם', דלכאן אי"ז דבר שלם שהלא יתכן שע"י כן תפוג היראה, ולכן פי' רש"י 'יכול לא תהיו יראים ממני' ר"ל שע"י ההרגל תפוג היראה, ת"ל 'והייתי לכם לאלקים' שלא תושפעו ה"ו מכם ההרגל וכשנ"ת ודו"ק.

'והתהלכתי בתוכם' ו'והייתי לכם לאלקים' ואתם תהיו לי לעם (כו', י"ב) פירש"י 'והתהלכתי בתוכם' אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תיראו ממני ת"ל 'והייתי לכם לאלקים' עכ"ל.

והדברים סתומים ותתומים, מה הכוונה 'יכול לא תיראו ממני' האין יתכן דבר כזה להתהלך עם הקב"ה כאחד בלי להזדעזע ממנו, וכי יתכן בלי יר' ש' לטייל בגן עדן עם הקב"ה, אתמהא, וזה רבות בשנים שעמדתי ע"ז, ושאלתי ביאורו מפי חכמי הדור שליט"א ואין פותר אותם לי.

ובס"ד אנהיננו לעינין להבין דברי חכמים, ובהקדם דברי הגמ' סנהדרין דנ"ב ב' למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ, בתהילה דומה לקיתון של זהב, סיפר הימנו דומה לקיתון של כסף, נתנה ממנו דומה לקיתון של חיט, כיון שנשבר שוב אין לו תקנה ע"כ, והנה דרך האדם אשר מעפר יסודו, בשר ודם, אשר בההרגל עם הדבר נפגם אצלו ערך הדבר, ולא דוקא עם הארץ, כי מצינו דבר כזה אפי' אצל גדולי האמוראים, כדאי' במס' תענית בריש פ"ב סדר תעניות כיצד, מוציאין את התיבה לרחובה של עיר ונותנים אפר מקלה על גבי תיבה, ושם בגמ' דט"ז א' ולמה נותנין אפר מקלה ע"ג תיבה אר"י ב"פ

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת בהר - בחוקותי תשפ"ה

הוראת שעה

נתינת כבוד לתורה - תנאי לקבלת התורה

[נאמר בשכונת 'מתחם הסופרים', קהילת איילת השחר ב"ב, לציון שנה לאכלוס השכונה].

חז"ל אומרים (בבא מצעא סב): 'שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד, מפני שלא נהגו בכבוד זה לזה'. הם היו צריכים להיות 'מעתיקי השמועה', להיות אלו שמועבדים את התורה לדור הבא, וכל התורה שילמדו בכל הדורות הבאים היתה אמורה להיות בזכותם, אך הם איבדו את הזכות הזו לגמרי. ומדוע? בגלל שלא נהגו בכבוד זה לזה. ולמאורה הדבר תמוה, אכן ודאי זה דבר רע מאוד שלא לכבד זה את זה, אבל מדוע איבדו מתחת כן את הזכות להיות 'מעתיקי השמועה'? וגם צריך באור, מה הקשר לימי הספירה שבהם הם מתו?

נאמר במשלי (ו:ה): 'כבוד חכמים ינחל'. ואומר על כך רבינו יונה בשערי תשובה (ש"א אות קסז), שישנם שלשה טעמים לכך שצריך לכבד את החכמים, האחד, שעל ידי זה דברי החכמים נשמעים ויש בכחם להשפיע על המון העם. השני, שהרואים את כבודם ירצו גם הם לגדול בתורה, וכמאמר חז"ל 'מתוך שלא לשמה בא לשמה'. והשלישי, שעל ידי כבוד התורה רבים יצאו מעלתה ויגדלו חשקם בעסק התורה, ויעבדו את השם בלב שלם.

אמנם תלמידי רבי עקיבא שלא נהגו בכבוד זה לזה, גרמו בכך שיתסר כבוד התורה בעיני הבריות, ובסנהדרין (צט"ו) מביאה הגמרא את הפסוק במשלי (כז:ו) 'נפש עמל עמלה לו, כי אסף עליו פיהו', ודרושנו 'הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר'. ופירש רש"י שם 'תורה עומלת לו, שמתורה עליו, ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסתריה'. וביאר בזה מ"ר הגאון ר' אהרן זכרנו לברכה, שמי שמכבד את התורה, התורה מכבדת אותו, ומבקשת מהקב"ה שיתן לו שכרו. ונמצא, שלתלמידי רבי עקיבא היתה חסרה הזכות הזאת, שהתורה תבקש בעבורם מהקב"ה שיזכו להיות 'מעתיקי השמועה', מאחר ולא כיבדו כראוי להם את התורה וחכמיה, ולפיכך אכן לא זכו לכך. כדי להיות 'מעתיקי שמועה' צריכים לכבד את התורה!

אנו עומדים כעת במקום שמכבדים את התורה, מייסדים כולל ערב שיחיה בע"ה בהמשך כלל היום, ובכך כל הסובבים יראו את הכבוד שנותנים לתורה, ויכירו בחשיבותה. וכמו שהבאנו מדברי רבינו יונה 'רבים מישגי לבבות יעורו משנתם בראותם הדר כבוד התורה, ויכירו מעלתה, ויבא חשקה בלבבם'. וכבוד התורה הזה ישפיע בע"ה על כל השכונה. וזה אכן מתאים לימי הספירה, שכן כל מהות הספירה זה חיון כבוד התורה, ולכן תלמידי רבי עקיבא נענשו בזמן זה בדווקא.

הקדוש ברוך הוא יתן לכם הרבה סיעתא דשמיא, שכבוד התורה הזה ישפיע על המקום, שיחפך כולו להיות מקום של כבוד התורה, של חשיבות התורה, ובכך יתקדש שם שמים, ויתרבה כבוד שמים, ויהיה זה התהלה של הגאולה השלימה, במהרה בימינו, אמן.

'אם בחוקותי תלכו - מלמד שהמקום מתאוה שיחיו ישראל עמלים בתורה'

שהאדם נברא להשלים עצמו ולדבק בבוראו, אלא שנסתפקו החכמים כיצד הוא הדרך לעשות זאת. ובתחילה נסתפקו שמוא די לזה 'בעמל מלאכה', דהיינו שכאשר אדם טורח בהליכתו ללמוד תורה, זוכה על ידי זה לידבק בקב"ה. וכשהסיקו שהאדם נברא ל'עמל שיחה', עדיין נסתפקו שמוא הכונה בזה שנתפלל להצליח בלימודו [או שעמל לשאול דברי תורה מאחרים ומתגבר על בושותו], ולבסוף מסקינן שהאדם לא נברא אלא לעמל התורה, שרק בזה יכול להשלים עצמו ולידבק בקב"ה [ועיין שם בחפץ חיים שביאר כעין זה].

וכיצד עמלים בתורה? יש בזה שלושה עניינים: האחד, ללמוד בהתמדה ולא לבטל זמן, כמו שכתוב באבות (פ"ג מ"ו) 'רבי טרפון אומר, היום קצר והמלאכה מרובה, והפועלים עצלים והשכר הרבה, ובעל הבית דוחק'. וכתב על כך רבינו יונה שם, 'ובעל הבית דוחק, ואיך כפועל העושה פעולתו בקבולת [-קבלות], אם יעשה מעט ונתת לו שכר מועט, ואם עשה הרבה ונתת לו שכר הרבה, לפי חשבון שפסקו על המלאכה כולה, ואין הבעלים קפדים. אלא הקדוש ברוך הוא מצוה אותך מלאכת התורה, ולא תלין פעולתה אתך בכל אשר תוכל לעשות, ואם תעבור על מצוותו עונש גדול תיענש, שאין לך רשות להיבטל אפילו שעה אחת!

הענין השני הוא עמל באיכות הלימוד. צריך להתאמץ להעמיק ולהבין את הלימוד עד הסוף, לא רק 'בערך', אלא להבין באמת. צריך ללמוד את הסוגיא עד הסוף, לחשבן את הרמב"ן כאן עם הרמב"ן בסוגיא האחרת, לחשבן את הרמב"ן לפי הסוגיא, בחור אומר ווארט על הרמב"ן - אבל איך זה נוסתדר עם כל הסוגיא? - נו, פעם אחרת אני אגיד על זה תירוץ, הפעם אחרת זה אף פעם לא! זה ביטול תורה באיכות. וכמו שכתב החפץ חיים (שניח"ל שער התורה פ"א): וכתב בחובת הלבבות, דראוי לאדם לשית אל לבו, אילו הגיע לו ספר ממלך בשר ודם, והיה מסופק בהבנתו, או יצטרע צער גדול עד שיביניהו, וישים כל לבו ושכלו להבין זה, ואם ככה הוא עושה על ספר בשר ודם, שהיום כאן ומחר בקבר, על אחת כמות וכמות על ספרו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, אשר הוא חי והצלתו, כענין שכתבנו כי הוא חיין ואורין יצין. והנה בעון זה נכשלים כמה בני אדם, שהולכים בכל מאמצי כח להשלים חוקם בהבנת חוקי מלך בשר ודם, ומתשלים בחוק ספר מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. זה דומה למה שנאמר בו (דניאל ז' כג), 'ולאלהא כספא ודהבא נחשא ופרזלא אעא ואבנא דלא חזין ולא שמועין ולא ידעין, שבחת, ולאלקא די שמתין בידיה וכל ארחתך ליה, לא הדרת', עכ"ל.

והענין השלישי הוא בהכנה ללימוד. ובפרט למה שנתבאר שההוא אנוכא שהאדם נברא לעמל מלאכה היינו בהכנה לתורה, הרי בהכרח שגם למסקנא יש בזה ענין, להזדרז בשוהלים ללמוד, ולקצר את הזמן שעוסקים בצרכי הגוף. וזכנו הקב"ה לעמול בתורה כראוי, להגיע לשלימות, לידבק בקב"ה, וזוכה לגאולה שלמה בב"א.

נאמר בפרשת בחוקותי (ויקרא כ"א) 'אם בחוקותי תלכו, ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם'. וידועים בזה דברי חז"ל בפסיקתא 'אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה'. אבל כשמעיינים היטב בלשון חז"ל בספרא (רש פ' בחוקות) מוצאים שם דקדוק גדול. וזה לשונם שם 'אם בחוקותי תלכו, מלמד שהמקום מתאוה שיחיו ישראל עמלים בתורה'. דהיינו שיש כאן איזו בחינה של 'צורך גבוה' שיחיו ישראל עמלים בתורה.

המלבי"ם (שם) מיישב על פי דברים אלו קושיא גדולה. כיצד יתבאר המקרא 'אם בחוקותי תלכו וכו' ונתתי גשמיכם בעיתם', הרי חז"ל הזהירו את האדם (אבות א"א) 'אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס'. ובפרט, שעבודת ה' היא לתועלת נפשו של האדם, וכיצד יתכן שיטול שכר על דבר שעושה לתועלת עצמו, וכי ישלם הרופא לחולה שכר על כך שהוא כוונע בקולו ולוקח תרופותיו? אמנם לפי דברי חז"ל כאן מיזשבת תמיהה זו, שמתאחד 'המקום מתאוה שיחיו עמלים בתורה', נמצא שהעמל בתורה עושה נחת רוח לפניו ומשלים רצונו, ובעבור זה אכן מגיע לו שכר.

אמנם דבר זה עדיין צריך ביאור, כיצד יתכן לומר שיש 'צורך גבוה' בזה, ואף שהקב"ה ודאי רוצה שעם ישראל יקיימו את מה שכתוב, וי"מ קשה הלשון 'שהמקום מתאוה שיחיו ישראל עמלים בתורה', וכי חסר לקב"ה משהו שאנו כביכול יכולים לתת לו? וגם מדוע נאמר לשון זה על לימוד התורה בדווקא, ולא על קיום כל המצוות.

והנה איתא בסנהדרין (ט"ז), 'אמר רבי אלעזר, כל אדם לעמל נברא. שנאמר כי אדם לעמל יולד. איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך הוי אומר לעמל תורה נברא. וכבר תמה על כך החפץ חיים בספרו תורת הבית (פ"ב), וכתב 'והנאמר לכאורה מוקשה מאד, דמאי סלקא דעתך דהבריאה היה כדי שיעסוק יעמול במלאכה להחיות נפשו, לא יברא ולא יצטרך לעשות מלאכה להחיותו. וגם נוהו דקאמר אם לעמל שיחה וכו', וכי סלקא דעתן שנברא האדם כדי שיוכל לשוח הרבה'.

ויש לבאר בזה, על פי מה שכתב הרמח"ל בספר דרך ה' (ח"א פ"ב), שתכלית הבריאה היתה להטיב מטובו יתברך שמו לזולתו, את תכלית הטוב שאפשר להם לקבל, והיינו על ידי שנתן אפשרות לברואים לידבק בו. ולפיכך נברא האדם עם חסרונות, כדי שישלים את עצמו ע"י שיבחר בטוב וידבק בבוראו, וכי יזכה לטוב האמיתי שהנברא יכול לקבל. וכתב עוד (שם פ"ד), 'שיש אמצעי אחד שמדגדגו למעלה מכל האמצעים שמקדבים את האדם אל הבורא, והוא תלמוד תורה. וסגולת התורה היא, שמי שיהגה בה בקדושה וטהרה, ובכוונה הנכונה, שהיא עשיית חפצו של הקב"ה, תתעצם בו כוועלה עליונה ושלמות גדולה עד מאד'.

ומעתה יש לבאר את דברי הגמרא בסנהדרין, שנראי הרב

בגדר חיוב 'ביעור' פירות שביעית

בהם, ורק לאחר מכן יכול להכניסם לביתו, מאחר וכבר היו במצב כזה שכל אחד מישראל יכול היה לזכות בהם לעולם.

יישוב קושיית רעק"א במסכת שביעית

והנה שנינו במסכת שביעית (פ"ח מ"ז), 'אין מבשלין ירק של שביעית בשמן של תרומה, שלא יביאנו לידי פסול'. וביארו הריב"מ"ץ והר"ש, שהכוונה בזה שלא יביא את התרומה לידי פסול, לכשיגיע זמן ביעור הירק של שביעית. והקשה עליהם בתוס' רעק"א שם, מדוע יש לחוש שיבוא השמן לידי פסול בזמן הביעור, הרי יכול הוא להפקיר אותו קודם הביעור, ולאחר מכן יהיה מותר באכילה לכולם, ונמצא שאין כאן פסול כלל.

אמנם לפי מה שנתבאר, שמלבד דין 'הפקר' יש דין נוסף ב'ביעור', שצריך שהפירות יהיו במצב שכל ישראל יכולים לזכות בהם, ניתן ליישב את קושיית רעק"א, ולומר שאי אפשר לקיים מצוות ביעור בירק של שביעית שנתבשל בשמן של תרומה, שהרי גם אם יפקירנו אינו ראוי לכל ישראל, אלא לכהנים בלבד, ונמצא שאינו מקיים מצוות ביעור על ידי ההפקר, ונאסר השמן באכילה לאחר הביעור, ושפיר נקטה המשנה 'שלא יביאנו לידי פסול'.

צריך לעשות שני דברים: א. להוציאם מביתו. ב. להפקירם בפני שלשה אנשים בשוק, ולהכריז שכל הרוצה ליטול יבוא ויטול. ולכאורה צריך ביאור, מדוע צריך להוציא הפירות מביתו, הרי יכול הוא להשאירם שם, ולהודיע בפני שלשה בשוק שכל הרוצה רשאי לבוא וליטלם מביתו. עוד יש לדקדק, מדוע צריך להכריז ולומר 'אחינו כל בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבוא ויטול', ולא די לומר בפשיטות 'פירות אלו הפקר הם'.

שני דינים בגדר הביעור

ונראה שמבואר כאן חידוש, שמלבד דין 'הפקר' שצריך להחיל על הפירות יש כאן דין נוסף, שצריך לתת אפשרות לכל ישראל לזכות בפירות אלו, שזה ענין ה'ביעור', שיהיו הפירות במצב כזה שהם ראויים לכל ישראל, ולכן אם אדם נמצא בביתו ומפקיר את פירותיו ומיד חוזר וזוכה בהם, באופן כזה לא נחשב שיש אפשרות לכל אחד לזכות. יכן אם יפקיר מתחילה לשעה אחת בלבד אינו מקיים בכך מצוות 'ביעור', אף שבאותה שעה אכן היתה אפשרות לכל ישראל לזכות בפירות, שכן צריך שיהיו הפירות במצב שכל אחד יכול לבוא ולקחתם לעצמו לעולם, ולא רק לשעה אחת, ולכן צריך להניח הפירות במקום שכולם יכולים לזכות

ולבהמתן ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול (ויקרא כה ז).

שני חלקים במעשה הביעור

ממקרא זה למדו חכמים מצות 'ביעור' פירות שביעית, וכפי שדרשו במסכת פסחים (נב:) 'כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמה שבבית, כלה לחיה אשר בשדה כלה לבהמתן מן הבית'. כלומר שמאותה שעה שמין הפירות אינו קיים בשדה, חייבים לבערו מן הבית.

והנה, במשנה במסכת שביעית (פ"ט מ"ח) מובאת שיטת ר' יוסי [לפי גירסת הריב"מ"ץ הרא"ש והר"ש], שאם הפקיר את הפירות בזמן הביעור רשאי לאוכלם לאחר מכן. וביארו המפרשים [הג"ל], שאופן הביעור הוא על ידי שמוציא את הפירות מרשותו, ועומד בשוק ואומר בפני שלשה 'אחינו כל בית ישראל, כל מי שצריך ליטול יבוא ויטול', ומאותה שעה רשאים הכל לאכול מפירות אלו, בין עניים בין עשירים, ואף הוא עצמו יכול לחזור ולזכות בפירות לאחר שהפקירם, ויכניסם לביתו ויאכלם.

ומבואר מדבריהם [וכן מדברי הירושלמי שהביא הר"ש, ודלא כביאור הגר"א בירושלמי פ"ט ה"ה], שכדי לקיים מצוות 'ביעור' בפירות שביעית

משנת הישיבה

מתוך סדרת ועדי הדרכה לבני ישיבה

לימוד המוסר (א)

דבר. היה אברך באמדיקה שסיפר לי שבכל תחילת זמן הוא מתחיל מצוין, לומד שלשה חדשים בהתמדה רבה, ואז קורה לו משהו, והוא יורד ויורד, ובסוף הזמן כבר לא נשאר לו מזה כלום. וזה דבר שיכול לקרות לכל אחד. אמנם אם אדם לומד מוסר יש לו תזכורת, שאף על פי שעתה הוא בירידה, מכל מקום לאחר מכן תבוא העלייה. אבל אם אין לו את התזכורת הזו שבאה על ידי לימוד המוסר, אזי מיד הוא מתייאש מעצמו, ולאחר מכן הוא כבר יורד עוד ועוד חלילה.

המוסר מהוה 'תזכורת' לאדם בכל השטחים, בלימוד, בידי אדם לחברו, בקדושה, בכל תחומי החיים. וכשיש תזכורת זה מונע את ההתדרדרות הבאה מחמת ייאוש, שזה מה שקורה בדרך כלל, יש יאוש, ואחריו התדרדרות, וזה מביא עוד יותר ייאוש, וממילא עוד התדרדרות, וכך הלאה. אבל כשאדם לומד מוסר, מיד הוא נזכר מי אני ומה אני, ומה התכלית שלי בעולם, ותופס את עצמו. ואפילו אם לומד מוסר מבלי להרגיש התפעלות גדולה, מכל מקום די בכך שזוכר את ההחלטות הטובות שהחליט בעבר, את הקבלות שקיבל על עצמו, וזה מונע ממנו להמשיך ולרדת. אבל בלי לימוד המוסר שוכחים, וממילא חוזרים ונופלים חלילה.

ביחס לספרי מוסר באופן פרטי, וללימוד המוסר באופן כללי, קיימת טעות בעולם, שחושבים שהמטרה היחידה של לימוד המוסר היא שיתפעל האדם מאיזה קטע בספר המוסר, וייכנס בו רגש חזק של התעוררות באותו עניין, ומתוך כך יהיה לו רצון גדול להתחיל ללמוד בהתמדה ולקיים את כל המצוות כראוי, וממילא כבר יגיע לכל המעלות הגדולות. ומה שקורה בפועל, שבאים ולומדים בסדר מוסר, ו... שום דבר לא קורה. וכתוצאה מכך בחור מגיע למסקנה ברורה שלימוד המוסר זה לא בשבילי, ואין לו שום תועלת ממנו, שהרי הוא למד מוסר ואף על פי כן שום דבר לא השתנה אצלו. ובפרט כשניסה לעשות כן במשך תקופה מסוימת ולא עלתה בידו. אמנם זו טעות גדולה!!!

אמת הדבר, שאדם שלומד הרבה מוסר מגיע לפעמים להתעוררות גדולה עקב הלימוד, אבל זו בוודאי לא התכלית היחידה של לימוד המוסר, כלל וכלל לא. צריך לדעת שישנם עוד כמה דברים שבגללם חייבים ללמוד מוסר.

הדבר ראשון הוא 'תזכורת'. ונבאר הדברים: לכל אדם יש בדרך כלל עליות וירידות בחיים, בכל השטחים, בלימוד, בהתמדה, בכל

ממדן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת בהר בחוקותי תשפ"ה

• תורת המד | מענייני הפרשה •

וְיִימְנֶה אֶחָד שָׁמֶר וְנִקְטֵר לָהּ לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדָת עֶבֶד (כה, לט). ופירש"י, עבודת עבד, עבודה של גנאי שיהא ניכר בה כעבד, שלא יוליד כליו אחריו לבית המדחן ולא ינעול לו מנעליו, ע"ל. והנה מצאנו במסכת קידושין (דף כב ע"ב), כיצד קונים עבד כנעני בחוקה, התיר לו מנעלו, או הוליד כליו אחריו לבית המדחן, הפשיטו הרחיצו סכו עדו הלבישו המעילו הגביהו, קנאו. וביאר הר"ן (דף ח ע"א מדה"ד) שפעולות אלו הם מלאכת עבדות, דרכותה בעבד עברי אסור, ודרשין לא תעבד בו עבודת עבד, שלא יוליד כליו אחריו לבית המדחן, לפי שהיא מלאכת ביון, ע"ל. אמנם תלמיד עושה כן לרבו, וכדאמרינן בכתובות (דף צו ע"א) א"ר יהושע בן לוי, כל מלאכות שהעבד [כנעני] עושה לרבו - תלמיד עושה לרבו, וכן פסק השו"ע (ק"ד סימן רמב ס"ט).

והנה נאמר במסכת בבא מציעא (דף מא ע"א), שרבי יוחנן התקשה לבאר את המשנה של 'חבית', הרישא והסיפא יחדיו לפי שיטת תנא אחד, ואמר שמי שיבאר לו המשנה 'אליבא דחד תנא' או הוא ישימש אותו כעבדות תלמיד לרבו, ויוליד את כליו אחריו לבית המדחן. וצ"ב מדוע ר' יוחנן בחר דווקא את הפעולה של הולכת כלים לבית המדחן, ולא שאר פעולות כהתרת מנעל וכו'. ונראה שר' יוחנן בא לבטא את אהבת התורה המופלגת שלו שהיה מוכן להתבונן עבור כל הבנה בתורה, ואמר שיהא מוכן לשמש אפי' פעולה שנעשית בפרהסיא לעין כל, משא"כ שאר הפעולות נעשים גם בחדר סגור מאין רואים. וכבר הפליג חז"ל במדרש (ויק"ד ל, א) שכשמת ר' יוחנן, היה דורו קודר עליו 'אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב ר' יוחנן את התורה, בוז יבזו לו' [וע"ז במדרש רבה (שיר השירים ח, ז), ובשולח"ת באר שבע (סימן יא)].

פִּי לִי כִּנִּי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדִים הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (כה, נה). והנה שני פסוקים לאחר מכן, כתיב 'את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני השם' (כו, ב), וכתב הנצי"ב 'ראת שבתותי תשמורו' בא לומר לנו: 'אפילו נזכר לעובד כוכבים, ובכלל 'שבתותי' ימים טובים גם כן, כמו שכתבתי בספר שמות (לא, יג). ואסור לעשות אפילו מלאכת אוכל נפש בשביל הארון, דווקא לכם מותר, כידוע, ע"ל.

ויש להעיר, דלכאורה פשיטא שאסור, כי הרי נאמר (שמות יב, טז) 'אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם', ודרשו חז"ל במסכת ביצה (דף כא ע"ב), לכם ולא לעובדי כוכבים, ולמה התורה צריכה לרמוז לזה בפסוק נוסף. ואולי אפשר לתרץ דבא להשמיעו דאע"פ שעל ידי שהישראל יבשל לאדונו הוא יקבל ממנו עוד אוכל, וא"כ היה צד לומר שזה נקרא שמבשל עבור עצמו, בכל זאת אסור, כי עיקר הבישול הוא לעובדים, והוא יתן לו משלו. והדבר דומה למבואר במסכת ביצה (דף יט ע"א) דנדרים ונדבות לא קרבים ביו"ט, ואע"פ שיש חלק לכהנים משולחן גבוה קא זכו, וכך בענינו משולחן הגברי יזכה.

[ולא דמי למבואר בשו"ע (או"ח סימן תקיב ס"ב) 'בני החיל שנתנו קמה שלהם לישראל לאפות להם פת, אם אינם מקפידים כשישראל יותן ממנו לתנוק, מותר לאפות להם', וביאור הדבר שהרי אם לא יאפה כל הפת לא יוכל ליתן לתנוק אפילו פת אחת, וא"כ כל האפיה בשביל פת זה שנתן לתנוק, וכיון שאינו מיוחד איזה פת יתנו לתנוק, מצינו למימר על כל אחד ואחד שהוא שיתנו לתנוק, וא"כ אולי ה"ה בענינו, שאם לא יבשל עבור הגוי יחסר לו. דיש לומר, דהתם הלחם של ישראל, משא"כ בענינו. ועוד שאף שם כתב המש"כ שאין לסמוך על קולא זו רק בשעת הדחק, וכ"ש כאן שהלחם אינו של הישראל].

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחנו של מרן שליט"א

לא זוכר אם ספר ספירת העומר, האם יבדוק במצלמות

שאלה. התפללתי מעריב בבית הכנסת, ובשהגעתי לספירת העומר התחלתי להסתפק אם ספרתי אתמול ספירת העומר או לא. ב"ה אני בריא ולא סובל מאלצהיימר ח"ו, אלא שלא זכרתי את הספירה של אתמול. מצד אחד אני זוכר ברור שהייתי אתמול בבית הכנסת והתפללתי שם מעריב, ומסתמא ספרו ספירת העומר וגם אני ספרתי, ומצד שני אני לא זוכר את הספירה של אתמול.

אמנתי לעצמי, הרי ההלכה שאם אדם מסתפק אם ספר אתמול או לא, יכול להמשיך לספור עם ברכה [כי יש בזה ספק ספיקא, ספק אם כל הארבעים ימים הם מצווה אחת, וכיון שהספיד יום אחד אינו יכול יותר לספור עם ברכה, או שכל יום זה מצווה בפני עצמה, ומי שהספיד יום אחד יוכל להמשיך לספור עם ברכה, וכך הוא דעת רוב הפוסקים. ועוד ספק אם ספרתי אתמול, ונפסק שבין שיש ספיקא ספיקא אפשר לספור עם ברכה], וכן עשיתי שספרתי עם ברכה. אבל אחר כך חשבתי, מרוע אני צריך להסתפק, אתקשר לגבאי של בית הכנסת ואבקש ממנו לבדוק במצלמות של בית הכנסת, מה עשיתי במניין שהתפללתי בו אמש.

לאחר כמה דקות מתקשר אלי הגבאי ואומר, הוון אתמול במעריב היה הוון מהיר, והואים שאתה התפללת לאט, וכשגמרת את תפילת שמנה עשרה כבר כולם היו בחוץ, ומרוב ההלהבות של תפילת שמנה עשרה ארוכה בכוונה, פתחת באמירת 'עלינו לשבח', ויצאת ההוצאה בלי שספרת ספירת העומר!

בעת ההסתפקתי בג' ספיקות. א. האם לאחר שהגבאי אומר שלפי המצלמות לא ספרתי ספירת העומר, יהיה אסור לי יותר לספור עם בברכה, ב. האם עשיתי טוב שבדקתי במצלמות בכדי לפשוט את הספקי?, ג. האם כהיום מי שיש לו ספק אם ספר אתמול ספירת העומר בביה"ב, צריך לבדוק במצלמות האם ספר, כיון שיש ספק ספיקא דאיכא לברור, או שמא כיון שעל פי ההלכה מותר לו לספור עם ברכה, ובפרט שלדעת רוב הפוסקים כל יום הוא מצווה בפני עצמה, לכן אין צריך לבדוק, ויכול לספור עם ברכה בלי בדיקה?

תשובה. יש כמה גדדים להלך שלא יבדוק, א. כי זה טירחא, ב. כי ממילא לא יתברר כל הספיקות, ג. כי אין ריעותא לפעוט, ד. כי דעת רוב הפוסקים שאפשר לספור עם ברכה גם אם שכח יום אחד.

מקורות וציטוטים

הנה כתב הרמ"א (יו"ד סימן ק"ט) שיש להתיר מבט ספק ספיקא גם איסור דאורייתא, אף שאפשר לברר על ידי בדיקה הריאה, מ"מ אין לחוש. אולם בש"ך (ס"ק סו) כתב שדעת הרשב"א שאם יכולים לברר על ידי בדיקה צריך לברר. וכתב, נראה דהיכא דאפשר לבדוק, גזון שהוא לפינו, ואין הפסד בדבר יש לבדוק, אבל בלאו הכי אין להחמיר.

ובפרי מגדים (יו"ד סימן שפ"ט ס"ק סו) כתב שבדיקה על ידי טורח אין צריך, אבל אם זה דבר קל שצריך לשאול אדם אחר, צריך לשאלו, וכמו שאמרו במסכת פסדים (דף ד ע"א) שאף שכל הבתים ב"ד ניסן בחזקת ברוקים מהמים, אבל אם בעל הדירה נמצא כאן אין סומכים על כך, אלא צריך לשאול אותו אם הבית ברוק.

ויש להסתפק אך נקרא הביור כאן, אם זה נקרא ביור קל שנמצא לפינו, כשצריך לבקש מהגבאי שיחפש במצלמות לבדוק מה היה אתמול, או שמא אף ששבבילו זה קל לשאול, אבל לגבאי זה מסובך לחפש במצלמות, ואולי אין צריך. ומסתבר שזה תלוי בגבאי ובמצלמות, דאם באמת לא צריך לטרוח וזה בדיקה קלה, זה נקרא בקל, אבל אם צריך כשביל זה טירחא, אין צריך לבדוק, אלא שיש לומר שבענינו אין צריך בכלל לבדוק, משני טעמים:

א. כי ביור ספק ספיקא נקרא כשאפשר לפשוט את הספיקות, אבל בענינו אי אפשר לפשוט את שתי הספיקות, אפשר רק להוריד שמשפס ספיקא זה 'הפוך לספק אחד, אבל את הספק אם זה מצווה אחת, או שכל יום זה מצווה בפני עצמה אי אפשר לפשוט, ואולי באופן זה אין צריך לפשוט.

ובנינו בזה מחלוקת הפוסקים, בחוות דעת (בית הספק, דיני ספק ספיקא, ס"ק לה) כתב, דדוקא במקום דאיכא לבחור שני הספיקות, אז דווקא חייב לברר, מה שאין כן בשלל יתברר אלא רק ספק אחד אין צריך לברר, וכן כתב בשו"ת נדע ביהודה (מהר"ק יו"ד סימן מג ד"ה אומר אני, ובסימן טו ד"ה הנה ביו"ד), ויעו"ש שהש"ך סובר שגם סה צריך לברר.

וסברת המחלוקת היא, האם צריך לברר את הספיקות כדי שיהיה לנו ביור מה ההלכה, אבל היכא שממילא לא יתברר לנו, מה לנו לבדוק, או שמא כל ספק שאפשר לברר אינו בגדר ספק, וממילא כיון שאפשר לברר, יש כאן רק ספק אחד.

ב. מו"ר מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל חזון יחזקאל (כתובות פ"א ה"א) האריך במחלוקת הראשונים בספק ספיקא שאפשר לברר, וכתב שרש"י סובר שצריך לברר, והתוס' סוברים שאין צריך לברר, וטעמם שאם יש ספק ספיקא כאלו שאין כאן איסור כלל יעו"ש, ושטת רש"י שצריך לברר כיון שיש ריעותא לפעוט אף שיש רוב גדדים להיות, צריך לברר.

ולכאורה יש לומר שאם אין שום ריעותא, אז גם לשיטת רש"י אין צריך לברר, ובענינו שאין כאן ריעותא, שהרי התפלל מעריב כצ"ב, והציבור ודאי שספרו, ובמקום שמתעורר לו ספק ללא ריעותא, לכאורה לכו"ע אין צריך לבדוק, ויכול להמשיך לספור עם ברכה. ובפרט שדעת רוב הפוסקים שאפשר להמשיך לספור עם ברכה, גם אם שכח יום אחד לספור, וזה דק חומרא בעלמא שלא לספור [לחוש לדעת הבה"ג], וממילא יכול לספור עם ברכה, ואין צריך לבדוק.

אנום לאחר מעשה, שהגבאי כבר בדק במצלמות וראה שלא ספר, והוא זוכר שלאחר מכן [כשיצא מבית הכנסת] מוריד לא ספר, א"כ אינו יכול שוב לספור עם ברכה, כי אמנם למצלמות אין דין של עדות, אבל יש להם דין של ידיעה ברורה, וכיון שיש כאן ידיעה ברורה שלא ספר, שוב אינו יכול לספור עם ברכה.

בבית שבי"ק (פרשת אמור) נשא רבינו דברי חיזוק אקטואליים לרגל המצב בהיכל ביהמ"ד 'המרכז' ברמת אלחנן, כאשר בין הדברים אמר: "עלינו לדעת, כי בתקופה הזו אנחנו רואים כאן בארץ ישראל ניסים שלא כדרך הטבע, כל כך הרבה פצצות הם מושגים לכאן, ולא מצליחים לפגוע בגוף ונפש, ברוב רחמי וחסדיו של השל"ת. וגם בערב שבת האחרון, ניסו לשגר טיל ולפגוע בשדה התעופה, וב"ה לא הצליחו. מדוע הם לא הצליחו? כי יש לומר: **תורה! בזכות למדי התורה יש ניסים ונפלאות לכל עם ישראל!**

- "עוד צריכים אנו לדעת, כי בזכות לימוד התורה יש לנו בכלל זכות לשבת בארץ ישראל, ויש להביא בזה דברים נפלאים שכתב רבינו **דוד שלמה אייבשיץ זצ"ל**, בעל 'לבושי שחר' על שורש (י"ד וא"ח), בספוד הקדוש 'ערב' נחל (פרשת שלח, דרוש ב'), וזה לשונו: **"כי הענין כך הוא, כי מה שבבשר ישראל את הארץ שלא כדרך הטבע, היינו לפי שהתורה היא דפוס העולם, ובתורה נברא העולם, וארץ ישראל היא דפוס התורה, וכל חלק מומנה - חזיתתה הוא מחלק תורה המתייחס אליה, וכאשר קבלו ישראל התורה וקיימיה, נמצא כל חזית ארץ ישראל היה בידם, לזאת כבשוה בלי עמל ויגיעה"**, עד כאן לשון קדשו. ומבואר בדבריו שכל מה שהצליחו לכבוש את ארץ ישראל בתחילה, מיד שבנה עממין, שהרי זה היה בדרך הטבע, הכל היה כך בזכות התורה וקיום המצוות, ועוד למדנו מדבריו של דבר שמוסיפים בלימוד התורה, התורה נותנת כח בישוב ארץ ישראל.

- **"ומילא אם אנו חוצים להוסיף זכויות בשמירה והגנה על ישובי ארץ הקדש, התשובה היא רק לחזק את לימוד התורה. כשהתלמיד חכמים יושבים בבית מדרש ושקועים בתורה הקדושה, ולומדים ומתווכחים בעומקא דשמענתא, הם גורמים שהקב"ה יתמלא רחמים עלינו, ושאומוה העולם לא ישלט עלינו! באיה אומה מוצאים דברים כאלו? שיש צרות מכאן וגזירות מושם, ולחמים בלומדי התורה נבית ומבחין, ובכל זאת שמך לא שכתנו, ויושבים רבבות לומדי התורה ושקועים בהויות דאבי ורביא, ואין להם בעולמוס אלא ד' אמות של הלכה בלבד. זה רק האומה היהודית!** ובחזר כשמש שאין ורק בזכות לימוד התורה וקיום המצוות, הקב"ה יחוס וירחם על שארית עמו, יביס את שונאיו ותחתיו, ויבא את גואל צדק במהרה בימינו!"

סיים רבינו את דבריו. בהקלטה ייחודית ומרגשת, שהתפרסמה השבוע בקו 'שיח יצחק' נשמע נכד רבינו הרב חיים מלין, מוציא בפניו את יחוסה החדשה והמרגשת, המביאה בלכפיה תקווה וציפייה רבה לאלפים: 'יש היום הרבה אנשים שסובלים ומתמודדים עם בעיית הגמגום, כאשר הם לא יכולים לדבר טוב בצורה תקינה, וזה סבל ופחד, אנשים כאלה מפחדים לדבר ולפנות את פיהם בצורה או בפני קהל, והם מאוד סובלים מזה, הם מרגישים שהם לא יכולים ולא מסוגלים למסור שיעורים לדבר ברבים, וממילא זה מקטין להם את הערך העצמי שלהם. הבעיה היא שאין גוף מסודר שמטפל בזה, אין ארגון שלקח על עצמו את הבעיה הזו. זה היה תחום שיחסית היה מוזנח. כעת הגיע יהודי תלמיד חכם, שהוא עצמו אבך חשוב, הסובל מזה, והקים קו חדש, המכונה בשם **'האמנותי ואדבר'**. בקו מאוגדים קבוצה גדולה של אברכים ובחורים המתמודדים עם גמגום, והרעיון של הרב שהם ידברו ביחד ויגידו עיצות וחיזוקים זה לזה, ויעלו את הבטחון העצמי. הם ביקשו שאשאל את סבא על הענין, לשמוע איזה דבר חיזוק, עבור אותם אנשים שמוגמגמים ולא יכולים לדבר כדבעי.

רבינו: **"אני יגיד לך, היה בן אדם אחד שהוא בחיר המין האנושי, קראו לו משה רבינו, והוא היה מגמגום, אני ואביו כמה שהיה מגמגום, היה אותיות שבכלל לא היה יכול להוציא אותם מפה, הוא אמר להקב"ה 'כי כבד פה וכבד לשון אנוכי, והוא הגיע לדרגה הכי גבוהה של מסירת התורה, עם הגמגום. הגמגום שלו היה אינס ונורא, היה סיבה לכך הרי, מושם שהכניס לתוך הפה גחלת ושרפה לו את הלשון. ותראה איך שהוא הצליח, מוסר התורה של עם ישראל זה הוא, הגמגום הזה..."** הנכד: **"אז מה סבא אומר לאותם אנשים, גם לשאוף להיות כמו משה רבינו?"** רבינו: **"קודם צריך להגיד להם מי זה משה רבינו, מבחר המין האנושי, והוא אמר להקב"ה אני לא יכול לדבר כי כבד פה וכבד לשון אנוכי, והקב"ה אמר לו (שמות ד, יא) 'מי שם פה לאדם או מי ישום אילים או חרש או פקח או עור, הלא אנוכי השם, ומושה היה מוסר התורה, עם הכבד פה וכבד לשון' שלו"**. הנכד: **"אני בטוח שזה מאוד יחזק אותם, אני אסור להם את זה בשם סבא, הם גם ביקשו אם סבא יכול לברך את כל הקבוצה"** רבינו: **"בוארא... תגיד להם עוד דבר, שבשעה שהיה הפגזה על תל אביב, האיסטלקים הפציצו במלחמת העולם השנייה, ואני גרתי בתל אביב עם הורי, והייתה אזעקה, והם הפגזו מאד את תל אביב, התחלתי לגמגום, והייתי כבד פה וכבד לשון. ברוך השם יצאתי מזה, זה הם גם יצאו מזה!"** הנכד: **"אמן. אני יכול להגיד להם את זה, לספר להם, לקבוצה?"** רבינו: **"ביקשתי להגיד להם את זה..."** הנכד: **"אני בטוח שזה מאוד מאד ירומם אותם ויחזק אותם. יש איזה סגולה להתחזק שיהיה לישועות אלה המתמודדים בזה, סבא מכיר איזה סגולה? מישורו הביע שאם לומדים הלכות שמירת הלשון, אז מידה כנגד מידה ה' יעזור שהפה יתנפץ, רבינו: 'לא שמועת, אבל יכול להיות שזה אמת'.**

- מנהלי הקו מציינים כי דברי החיזוק המיוחדים של רבינו, עורר הדים רבים בקרב מאזיני הקו, וגורמו לחיזוק רב בקרב הלומים מבין המאזינים, לשמוע את גזול הרוח מתחיים בפחטויות להתמודדותם האישית, ומפיה ברוך קרני אור ותקווה, טללי חיזוק ושמחה. ובייחוד החשיפה כי מן עצמו בלילות המיוחדים עם עצה זו, ואף על פי כן יצא מזה 'גדל וצמח' לאחד מגדולי ישראל, ובפרט כח דיבורי הגדול, כאשר הדברים ידועים ומפורסמים כי שיעוריו ודרשותיו מתייחדות בבהירות ובמתקנות, ומקצה העולם ועד סופו מאזינים בשקיקה ובצמאון לכל היוצא מפה קדשו. דבר זה לשעצמו, מקנה בטחון עצמי ואמונה ובטחון, כי גם אלה המתמודדים כיום עם בעיית הגמגום, לא ירחק היום ויזכו לגדול ולצמיח ולמלאות את תפקידם באומה, ואף למסור שיעורים/הרצאות/דרשות בפני הלומים, בבהירות וברחישות, בטוב טעם ודעת.

- [הקלטה ה"ל הקלטה עבור הקו החדש **'האמנותי ואדבר'**, אותו מנהל הרב חיים אקד שליט"א, הקו מיועד לגברים בלבד. המעוניינים להצטרף לקו, לשמוע, להתחזק, ולהתעורר, יצילים לפנות למנהל הקו במספר פל' 0548511242, לאחר אישור הרשמה ויכול להאזין לתוכן המחזק, באם יש להם קושי משפחה, או ידידים ומכרים, המתמודדים עם סוגיה זו, עשו עמאם חסד, ותיידעו אותם (בראישיות ובצדקנות) אודות היוזמה החדשה, ותהיו שותפים בזכות הגדולה, למול עמם חסד].

אחורה נא חידה

ביצע יתכן שאינו אוכל, אך צריך ליטול את ידיו לסעודה?

(התשובה לחידה, אינה בשבוע הבא, החידה מאת ידידנו הרב אהרן חנני שליט"א)

תשובה לחידה כגליון קודם בירך בנונה על מרי שבשר לאכילה, וענו השומעים 'אמן' על ברכתו (נדון), ולאחר שאכל (כדי) חצי מצחמרי (והפרי לא נשתנה) - צריך לברך שוב (אע"פ שלא נמלך, ולא הסיד דעתו, ולא יצא לחוץ)?

תשובה: גוי שנמלך להתגייר, ונימול לשם גירות, ולפני שטבל במקווה בירך על פרי [והניח אמן גם אחר ברכת גוי (ש"ע א"ח סימן רס"ב)], ולאחר מכן טבל לגירותו, וממשיך לאכול התפוח, חייב לברך שנית א"פ שלא הסיח דעתו, משום שבתחילה היה גוי, וכעת הפך ליהודי אחר - לגר צדק, ובקטן שנולד דמי, וכמו שיישאל אינו יוצא יד"ח אם שמע ברכה מגוי, כי אינו בר חיובא, ה"ל גוי אינו יוצא יד"ח בברכה שבידו בעודו גוי [אך קטן שבידו ברכתו נהגין כמה רגעים לפני שהגדיל, ובאמצע אכילתו הפך להיות בן י"ג, יש שכתבו (י"ג) חזק לער פ"ג הערה יב] שא"ל לחזור ולברך על המיץ שבידו].

[כל הפסקים בשבוע זה, מתומצת מעצם כתי"ק של רבינו, שדבריו עדיין לא נדפס]

א. אדם הסובל ממחלת נפש שתוקפת אותו בימים מסוימים וביתר הימים הוא בר דעת, ובימים שהיא שוטת ספר ספירת העומר, נראה שאם ממשיך לספור בשאר הימים עם ברכה, משום שבזמן שהיה שוטת היה פטור מהמצוות.

ב. חולה שהתעורר מנחתו והוא מטושטש, וחברו ידע שלא ספר ספירת העומר בלילה הקודם, ואמר לו שיאמר אחריו 'היום כך וכך ימים בעומר', נראה שישפוט בימים שאח"כ בלא ברכה, כיון שבהיותו מטושטש אינו יודע מה הוא אומר, ואינו מבין או זוכר מה שעשה ומה שאמר, ולא הועילה לו הספירה.

ג. כל אדם, טרם הוא לברך על הספירה, יחשוב בליבו מספר הימים. אולם אותם המסתכלים בלוחיות שעל גבי העמוד או בסידור עצמו, ורואים את המילים המפורשות שצריכים לספור באותו יום, כגון 'היום חמשה ימים בעומר', צריכים לבין שלא לצאת בזה ידי חובה, משום שאם יתרהר את המילים המפורשות של הספירה, נכנסים לספק של 'הרהר בדבור'.

ד. לכתחילה אין ראוי לעבור מנחת במיתרי הקול בימי הספירה, אך מי שעבר ניתוח מזה ואסור לו לדבר ואף לספור ולומר כמה מילים [או אדם המחובר למכשיר הנשמה], ורוצה לקיים מצוות ספירת העומר, נראה דיעשה כל מה שבידו, ויגדל: א. יתרהר את הספירה בליבו, ומתני לשיטת הרמב"ם דבכל התורה הרהר בדבור. ב. יבקש מחבריו שיציאו ידי חובתו, ויצא יד"ח לשיטות שגם בספירה"ע אפשר לחוציא אחרים יד"ח. ג. יתנהג על גבי ניר, היום כך וכך בעומר, ויצא יד"ח הסוברים דתנייה גדיבור [אך בערב שבת יציעה זו לא מועילה, שאם יכתוב ואח"כ יקבל שבת, הרי זה תרתי דסתרי]. ד. יתכן שאע"פ שאינו מוציא מילים באמצעות מיתרי הקול, כי אם בשפתיים בלבד, מהני.

ה. לא ספר ספירת העומר בלילה, וגם לא ביום, ונזכר ביום בין השמשות, וספר או בלא ברכה, ספר בשאר ימים בלי ברכה. דהוי ספק ספיקא שמא לא דיגל כלל, ואת"ל שדיגל, שמא כל יום מצוה לעצמה, וזכ אם דעתו נוטה יותר לומר שלא ספר, אך אינו בטוח בכך [שא"כ ספק ספיקא גמור] מסתבר שאינו יכול לספור שאר הימים בברכה.

ו. הולך הזקוק לעבור ניתוח דחוף בלילה, ולא יוכל לספור בלילה, וגם לא ביום שאחריו, יספור בבין השמשות שלפניו בלא ברכה. ואם לא יוכל לספור בבין השמשות, יספור בשלל המנחה, וראוי שיחשוב ההולך בדעתו, שאם ברגע האחרון ידחה הניתוח, ויזלזל למנות בלילה, אינו רוצה לצאת בספירה זו, ואז כשיגיע הזמן של צאה"כ יברך ויספור. אך הדעת נטה שבשאר הימים לא יוכל לספור בברכה על סמך ספירה זו של פלג המנחה.

ז. מי שהאריך בשמו"ע של מנח"ש, וכעת עומדים לפניו קידוש לבנה או ספירת העומר, יש לדון מה יקדים. זה תלוי האם מסתכלים על התדיר שבפועל, וא"כ ספירה"ע קודמת שהיא תדירה בשנה במספר הפעמים, או דלמא קידוש לבנה קודמת שנהגת בכל זמני השנה, וצ"ע.

ח. נחלקו הפוסקים לגבי קטן שהגדיל ונראה בר מצוה בימי ספירת העומר, וספר מיום הראשון עד הגיעו למצוות, האם ימשיך לספור בברכה גם לאחר שנתחייב במצוות, או שמא נחשבת ספירתו בימי קטנות כאילו לא ספר, והאיל לא היה בר חיובא. וזמנא דהא לספור בברכה.

ט. קטן שאביו רוצה להצטרף לספור ספירת העומר עם ברכה, אך כבר עברו כמה ימים מתחילת הספירה שלא ספר, נראה שאפשר לברך עמו, שלא גרע מכל אדם הרוצה לחזק את בנו לברך ברכה. אלא שגדול השומע ברכה זו אסור לו לענות אמן, וא"כ ענה גם את האמן מטעם חינוך לברכות ועניית אמן.

הודעה גשעמחת

בס"ד חוקים קיי עדכונים מבית מערכת

'דברי חמד'

בו יהיה ניתן להתעדכן

על זמני השיעורים והשיהית השונים

שנשמעים מעת לעת מפי קדשו של מרן רבינו שליט"א

וכן מדי ערב שש"ק היכן יהיה רכיבו בשבת

מספר הקו - 079-6077-468

שימו לב: בקי זה יהיו עדכונים קצרים בלבד

רהאנה לפסקי ההלכה המתעדכנים ממרן שליט"א

האזינ לקו 'שיח יצחק'

04-376-0582

דרכי יושר

מתורת מרן הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א

בענין הונאת דברים

ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלו' וגו' [כ"ה י"ז]

כתב רש"י (מתו"כ) כאן הזהיר על אונאת דברים שלא יקניט איש את חברו ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאתו של יועץ. וא"ת מי יודע אם נתכוונתי לרעה לכך נאמר ויראת מאלו' היודע מחשבות הוא יודע. כל דבר המסור ללב שאין מזכיר אלא מי שהמחשבה בלבו נאמר בו ויראת מאלו'. הנה ברם מה שכלל רש"י עצה שאינה הוגנת לא ידעתי למה ולא הוזכר זה בלאו זה לא בתו"כ ולא בסוגיא דב"מ נ"ח ב'. ועצה שאינה הוגנת פירשו רש"י לעיל י"ט י"ד בולפני עור לא תתן מכשל, איכרא דזה טוב ליישב הא דכתיב כאן ויראת וגו' שהוא דבר המסור ללב וכדפרש"י, וכ"ה גם שם בולפני עור ויראת וגו' זכר פרש"י שם ע"ש, וצל"ע.

ודע דלאו דלא תונו אינו דוקא בכגון גר ובעל תשובה לומר לו זכור מעשיך הראשונים ושאר אופנים שבב"מ שם, אלא כל מיני צער בכלל, וכתב מרן החו"א ז"ל במכתב (קובץ אגרות ח"א אגרת רי"א) וז"ל והרי צריך לזהר שלא לגרום צער לחבירו בדיבור קל אף לרגע, ויש בזה לית דאורייתא כדאמרו ס"פ הזהב ע"כ.

ועי' חו"מ סימן רכ"ח ס"ד שלא יאמר על שאלה בדבר חכמה למי שאינו יודע להשיב מה תשיב בדבר זה, ושמענו דהוי עובדא באחד שאיים על קטן שיספר עליו, והעיר לו מרן החו"א ז"ל מצד לא תונו.

בטעם הדבר ר'היהיר מכירה' בשביעית אינו כלום

ושבתה הארץ שבת לד' [כ"ה ב']

בדבר איסור מכירת קרקע לגוי משום לא תחנם כתב בחו"א יו"ד סימן ס"ה דהוא מן התורה אף בזמן הזה, ואף בשל כיבוש עולי מצרים, ואין חילוק בין אם יש לו כבר קרקע או לא, ואף מכירה לזמן אסור, ואף אם אינו מוכר לו אלא שטח העליון של הקרקע לזמן נמי הוא בלאו דאורייתא, (דנים והנהגות יו"ד פ"ג אות ג', וע"ש עוד באות ד', וע"ש שם בפ"ז אות א' שמכירת הארץ [הידועה] לעכו"ם בשביעית אינה כלום, והוא מתו"א שביעית סו"ס כ"ז וכתב שם ג' טעמים, א. מפני שנמכרו ע"י שליח ואין שליח לדבר עבירה, ב. מפני שלא נמסר להם בטב"ו, ואם היה הערבי תובע לקיים המקח היו אומרים לו כך דינכם דבלא רשימת הטב"ו לא קנה, ג. מפני שכלב כל אדם שאינו קנין באמת, ובמכירת חמץ אמרינן כדי שלא יעבור בבי"ג גמר ומקנה אבל הכא בשביל הפקעת מצות שביעית לא ימכרו כל הארץ לנכרי, אדרבה נוח לנו לשמור את השביעית מלמכור כל הארץ לנכרי.

אם גם כזה"ז דשביעית דרבנן איכא הברכה ר'צוית את ברכת'

וכי תאמרו מה נאכל וגו' וצוית את ברכת' וגו' ועשת וגו' [כ"ה כ"א] לענין אם גם כזה"ז דשביעית דרבנן איכא הברכה, ראיתי להביא מש"כ בחו"א שביעית סימן י"ח סק"ד, וז"ל ומסתבר דהיתה הברכה גם בבית שני וגם אחר החורבן דב"ד של מועלה עושין מה שגוזרין בב"ד של מטה, [א"ה, וזעין זה מצאנו לענין בתוליה חורין כשנמלכו ב"ד ועיברו את השנה בירושלמי פ"ק דתשובות ה"ב הובא בחו"א או"ח סימן ל"ט סוף ס"ק ט"ו ויעו"ש], והברכה נאמרה אחר שעשו את ההשתדלות או במקום שנפטר מהשתדלות, ועד כמה להשתדל מוסר לחכמים ע"פ עיון התורה ברוח קדשם, ע"כ. עוד כתב שם שאינה הבטחה שלא תבא לידי פיקוח נפש אלא הכטחת ברכה בשביל שמירת שביעית, והבטחה זו אפשר שיגרום החטא

לקפחה וגם הברכה אינה אלא לכל ישראל, אבל היחיד יוכל ללקות בשביל חבירו, (וע"ש עוד בביאור מה נאכל וגו', ובהא שהניחו כרכים מלקדש כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית ולא סמכו על הברכה).

לא תרדה בו בפרך

לעלם בהם תעבדו ובאחיהם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך [כ"ה נו"ז]

פי' רש"י איש באחיו להביא נשיא בעמיו ומלך במשרתו שלא לרדות בפרך. היינו שאף שיש להשמע להם מ"מ מזהירין על שיעבוד בעבודת פרך, ובתו"כ סוף פרשת ו' בו אין אתה רודה בפרך רודה את בנן חורים בפרך, וצריך פירוש מאי בו זמאי בן חורים, גם באיזה עבודת פרך מיירי והרי לעיל בפסוק מ"ג נאסרנו בעבודת פרך בל"ת, ופרש"י שם מלאכה שלא לצורך כדי לענותו אל תאמרו לו החם לי את הכוס הזה והוא אינו צריך עדור תחת הגפן עד שאבוא שמא תאמר כו' ויראת, והוא מהתו"כ שם, ואשכחנא פיתרא דהא מילתא בפ"י הת"ת זצ"ל שם דלא דמי זה להך דפסוק מ"ג דשם מיירי בעבודה שא"צ לה וע"ז כתיב ויראת וגו', והכא מיירי בדבר אחר והוא עבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו ומיירי כאן הא דבן חורים בשהוא שכירו ונשתכר לעבודה קשה דאז שרי ויעו"ש.

ונראה לכאורה לפ"ז דאסור להטריח לאף אדם מישראל בכמו להחם כוס והוא א"צ לו והוא מקרא דלעיל פסוק מ"ג הנ"ל, דלא גרע כל אדם מוכי ימוך ונמכר כו', ובחינוך מצוה שמ"ו בל"ת דלא תרדה בו בפרך כתב עבודה שאין לה קצבה או עבודה שא"צ לה כדי שלא יתבטל העבד (אלא יאמר עדור עד שעה פלונית ע"ש), וסיים שהוא רק בזמן שהיובל נוהג ומ"מ ראוי לו לאדם להזהר בענין זה המצוה גם היום בהיות עניים בני ביתו ולהזהר בה הרבה ויתן אל לבו כו', ולכאורה לפי מ"ש צ"ע דנראה דזה אסור מדינא, ואולי החשיבם כעין שכירו אבל אכתי זהו לענין עבודה קשה ולא לענין עבודה שא"צ לה, וצ"ע.

ואשכחנא בשערי תשובה להחסידי הר"י ז"ל בשער שלישי אות ס' וז"ל ובאחיהם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך, לא ישתעבד אדם בחבירו ואם אימתו עליהם או שהם בושם להחל דברו לא יצוה אותם לעשות קטנה או גדולה אלא לרצונם ותועלתם ואפילו להחם צפחת מים או לצאת בשליחותו אל רחוב העיר לקנות עד ככר לחם כו', הנה פירש ענין אחר שלא להטריחם בדבר שאינו כרצונם, ועכ"פ חזין דס"ל לאסור בכל אדם בכגון זה וק"ו טירחא על חנם כדי שלא יתבטל, והא דמבואר בתו"כ דשרי בבן חורים שפיר ז"ל בהני גווני דהר"י ז"ל דזה שרי בשכירו והיינו בן חורים.

מרבח תורה מרבח חיים

אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו' [כ"ו ג' ד']

עי' רש"י והוא מהתו"כ אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה. ברכת ונתתי גשמיכם וגו' מבואר ברמב"ן שיהי' טוב לבריאות הגופים והפירות יתברכו ולא יחלה האדם יעו"ש בכ"ד, והנה עמל התורה מחליש והרי ת"ת הם תשועי כח וכביזא ע"א א' ושם ע"ב ב' קרי לה ליגיעה ועמלות בתורה גיהנם וכפרש"י שם, וצריך ברכה לבריאותם, וע"ז תנן באבות פ"ב מ"ז מרבח תורה מרבח חיים וכתב רבינו יונה שם שעי' עמל בתורה יאריכון ימיו, והוא חידוש וכמ"ש הר"י שם וז"ל ודאגת התורה אף כי היא דאגה גדולה

ולא ארית בריח ניהככם [כ"ו ל"א]

יעו"ז חזו"א מנחות סימן ל' סק"ה שכתב לענין כשחורב הבית וחזר ונבנה דחשיב המזבח כחדש לענין חינוך המזבח בתמיד של שחר, והוסיף שם [בסוגריים] ז"ל. [ואפשר דבזמן הגלות פקעה מצות תמידין ולא מוחמת אונס אלא זו בכלל גזירת הגלות וכדכתיב ולא אריח בריח ניהככם ויקרא כ"ו ל"א].

זכרון יושר

זקנו הנאון ר' שמריהו יוסף קרליין זצ"ל רבה של עיירת קוסיבא ואביו של מרן החזו"א, גלב"ע כ"א אייר

זה הרי דינא דגמרא

החזו"א החשיב מאוד את אביו הגאון ז"ל ופעם התבטא עליו שראו בו "אלעבדיגע גמרא" - גמרא חיה, וסיפר לי החזו"א שפעם העיר לו אביו בקטנתו (כמוד' על ענין של תפילה) בהאי לישנא "זה הרי דינא דגמרא".

מדוע לא כתב הרבה חידו"ת

פעם שאלתי את החזו"א למה אביו לא כתב הרבה חידו"ת וענה מכיוון שלא היה בריא, והחזו"א אחז ממנו מאוד והתבטא עליו שהוא יותר גדול מגדול פלוני, ומביא את חידושי ב"מ מקומות בספריו.

סיפר לי מרן החזו"א שהגר"ח מברסק בפעם ראשונה שפגשו סבר עליו שאינו יודע ללמוד ובפעם שני' אמר "סאיז ראשון" כלומר שדיבורו בלימוד הוא כחד מקמאי.

אמי סיפרה שאצל אביה היה תמיד כונת גמ' שבת.

הנהגותיו ודקדוק ההלכה

הרבה מהנהגות של החזו"א הם מאביו, ורבינו בספרו דינים והנהגות מהחזו"א כתב כמה דברים שנהג כאביו, א' שהדליקו

נרות שבת חצי שעה קודם השקיעה, ומאידך הרבה הנהגות של החזו"א אומר רבינו שאין ללמוד מהם כי נהג כך עפ"י אביו ולא שלמד את הסוגיא ויצא לו שכך ההלכה, ולכן לא נכתב בדינים והנהגות וכגון מה שהדליק נרות חנוכה עשרים דקות אחרי השקיעה, ודרכו של ר' שמריהו יוסף ושל בנו מרן החזו"א היתה לנהוג עפ"י הגמרא, וכגון ליטול ידיים בחדר של הקידוש כמוש"כ בגמ' קידוש במקום סעודה.

במשפחה סיפרו שבנטי"י היה בודק את הצפרניים הרבה זמן ומנקה עם מגבת לחה ואח"כ עם מגבת יבשה.

שיעור ביום היא"צ

החזו"א ה' נהג לומר שיעור ביום היא"צ של אביו (וכן בשל אמו), וה' אומר לנו (קבוצה מתלמידיו) לפעמים את השיעור (כמה ימים מקודם) מנה שעתידי לומר ביום היא"צ.

למדין כאשר יתשב בהלכה עד יאמר דבר דבור על אופניו אין יכולת לדאגה ההיא לעשות לו רע אע"פ שאמרו חכמי הטבע היגון חלי הלב והדאגה הוא כלות הלב אך דואג בתורה אורך ימים כו' ע"ש, ואשכחן שבת פ"ח א' עד כמה צריך שיהא העיון בשמעתא גבי רבא שיצא דם מאצבעותיו ולא הרגיש והצדוקי א"ל עמא פזיזא כו' אי מצינתו קבליתו ואי לא כו', ומכ"ז נלמד חובת העמל וצורתו, וכן ה' לימוד הגדולים אשר בארץ, וכדחזינן בעינינו אצל מרן החזו"א ז"ל, ועי' הקדמת הש"ך ליו"ד בגודל יגיעתו ועוצם שקידתו בדרך לימודו עיי"ש באורך.

תאריך פטירתו מופיע בחזו"א עירובין בתחילת סימן מ"ב ז"ל בע"ה, א' ל"ו למכ"י כ"א אייר עזר"ת מינסק, [ביום זה נלקחה נשמת אאמו"ר השמיניה, הגיעני השמועה ביום א' ערה"ש שנת ה'ת"ל].

חיבר ספר בית תלמוד על משניות חולין, ורבינו כתב ע"ז פירוש ונדפס בספרו אמרי יושר חולין, וכן חיבר ספר גבעת שאול מוספד על תותנו ר' שאול קצילבוין, ובאמרי יושר פסחים מביא מכתב שהוא כתב לחזו"א בענין שתיית יין בד' כוסות שהיה אסור לו מוחמת בריאותו.

רבינו שמע הרבה אודות זקנו מדודו מרן החזו"א ומאמו ונביא כאן חלק מהדברים.

הסיפור מאחורי מכתב החזו"א על החלום

בהקדמה לספר קובץ אגרות של החזו"א מובא מכתב שכתב החזו"א בכתב סתרים [ששינה אות א' בכל מילה] ז"ל: מעשה באדם אחד שנפטר לפני עשרות בשנים ובא אליו בחלום ז"ל לא נתן לי לעזבו שאברכו אמרתי לו לשל' ולא נת דעתו אמרתי יהי רצון שתתקן את הנפש הזאת תיקון גמור ותסלח את כל עוונותיך תיכף נת דעתו ונשאר במונתה", וסיפר רבינו שזה היה יהודי א'

מקוסובא שפגע באביו של החזו"א ובא בחלום לחזו"א שיעשה לו תיקון, ואמר שאמו הכירה את האיש ההוא מקוסובא.

הדרך הנכונה בחינוך הילדים

שמעתי מהחזו"א על אביו הגרש"י שהוא לא נתן לילדים להיעת איתו כמו חברים אלא היה מרחק ביניהם עם דרך ארץ וכגון שלא היה מנשק אותם, אבל כשילד לא הרגיש טוב כן היה "זוריקיט" - חמימות.

רבינו רגיל להביא בענין חינוך הילדים איך צריך לחנך ב' מועשים איך חינוך בקוסובא, א' פעם אחת א' הבנות אכלה לפני התפילה, אמר לה אביה ר' שמריהו יוסף "היא תכמה קודם אוכלת אח"כ מתפללת"...

ב' פעם אחת הבנות יצאה לטייל עם בנות לא טובות מחוץ לעיר, וכשחזרה אמר לה רק משפט אחד "תשבת שככה זה יעבור לך?"..

עלי דרך

ממך ראש ישיבת חברון רבינו דוד כהן שליט"א

דרך התורה

"אדם לעמל יולד", דהיינו שנברא לעמל, וביאר המהר"ל (בדרוש עה"ת) דהא דאדם נברא לעמל תורה הוא משום שהאדם נברא עם כוחות רוחניים גדולים הגנוזים בתוכו והדרך להוציא את הכוחות מהכוח אל הפועל הוא על ידי העמל, ונראה דהא מיוחד לזה עמל התורה הוא משום שהתורה היא המרוכזת והמגדלת את האדם וכלשון המשנה באבות "ומגדלתו" מרוממתו מעל כל המעשים, ולכן ע"י עמל התורה מתגדל האדם שעי"י עמל התורה הוא מוציא את כוחותיו הרוחניים מן הכח אל הפועל.

זהו הענין ד"תלכו" היינו עמל התורה שכוחו של האדם להיות מהלך לא עומד הוא רק ע"י עמל התורה שמוציא את הכוחות הרוחניים שלו מהכח אל הפועל ולכן תלכו היינו שתהיו עמלים בתורה.

לפי"ז מכאור מאוד הענין שמתחברת פרשת הקללות והברכות שבתורת כהנים להכנה ליום הדין של התורה כעצרת, כיון דהיום הדין של עצרת הוא יום הדין על פירות האילן של האדם כמה שהוא בבחינת "עץ השדה", שהרי הענין שהתורה מדמה האדם לעץ השדה הוא משום שאדם הוא בבחינת צומח ומתגדל כמו האילן שאינו עומד במקומו אלא צומח ומתגדל, והרי זה עצמו הענין של הדין על התורה שבטל האדם ממנה ומנע את צמיחתו וגידולו, וזהו תוכן הדין על ההצלחה ההשגה וההבנה ששיג בתורה כיון שזהו צמיחתו וגידולו של האדם, ודין זה הוא עיקרו על ענין ה"תלכו" של האדם דהיינו על מה שיעודו להיות מהלך צומח ומתרום, ולכן פרשת הקללות והברכות של משנה תורה שהיא על פירות האילן של האדם תלויין ב"אם בחוקתי תלכו" שהוא קיום יעודו של האדם לעמול בתורה בכל כוחו ולא להיות בטל ממנה.

לאור דברים אלו נמצינו למדים שעיקר ההכנה ליום הדין של התורה הוא ב"להיות עמלים בתורה", שהרי ענינה של קריאת פרשת הקללות והברכות קודם לעצרת הוא להורות שתכלה שנה וקללותיה, והרי כל פרשה זו מיוסדת על "אם בחוקתי תלכו" שתהיו עמלים בתורה. ובזה תלוי מה שתכלה שנה וקללותיה כלפי יום הדין של התורה.

הנה פרשת הקללות שבתורת כהנים מתחלת "ואם לא תשמעון לי", ופירש"י "אם לא תשמעון לי - להיות עמלים בתורה", וצ"ע למה ההיפך מאם בחוקתי תלכו להיות עמלים בתורה הוא ב"אם לא תשמעון לי".

נראה הביאור בזה דהנה כתב שם במהר"ל בדרוש עה"ת שעיקר עמל התורה הוא בקבלת עול תורה שענינו של עמל הוא שבא מתוך קבלת עול והשתעבודות, והשורש של העמל התורה הוא בקבלת עול תורה, ונראה דזהו הענין של "אם לא תשמעון לי - להיות עמלים בתורה", שהרי מבואר בתרגום "אם לא תשמעון לי - אם לא תקבלו למימרי", מבואר דלשון תשמעו כאן הוא מלשון קבלה ואם לא תשמעו לי היינו שלא תקבלו עליכם, וזה מבואר בדרך זו דעמל התורה בא מתוך קבלת עול תורה וההיפך מעמל התורה הוא ב"לא תשמעו לי" דהיינו שלא תהיו מקבלין עליכם עול תורה.

ענין בספר משנת רבי אהרן בפרשת בחוקתי שכתב "העיקר בעמל התורה שמקבל על עצמו עול תורה להזהר בתכלית מבטול תורה", וזה מבואר מאד לפי דרכינו דעיקר הענין של עמל התורה הוא בקבלת עול. לפי"ז היסוד והשורש להכנה למתן תורה הוא בקבלת עול תורה להיות עמל בתורה. שכזה נזכר כיום הדין של התורה בחג השבועות להשגה יותר גבוהה בתורה ולסייעתא דשמיא להיות מהלך צומח ומתגדל בעמלה של תורה.

קריאת פרשת בחוקתי בשבת שקודם שבועות שהוא ר"ה לומר שתכלה שנה וקללותיה - חג השבועות הוא ר"ה כיון שבו נידונין על התורה

"אם בחוקתי תלכו... ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות

האלה" (ויקרא כו, ג-יד).

איתא במגילה (לא, ב) "עזרא תקן להם לישראל שיהו קורין קללות שבתו"כ (פרשת בחוקתי) קודם עצרת, ושבת שנה תורה (פרשת כי זבוא) קודם ר"ה, מ"ט כדי שתכלה שנה וקללותיה, בשלמא שבמשהנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא שבתו"כ אטו עצרת ר"ה היא, אין עצרת נמי ר"ה היא, דתנן ובעצרת על פירות האילן, ודברי הגמ' צ"ב מהו הסעם שעצרת נחשבת ר"ה משום שבו נידונין על הפירות האילן, והרי כמו שבעצרת נידונין על פירות האילן גם בפסח נידונין על התבואה ובסוכות נדונין על המים ולמה פסח וסוכות אינם נחשבים ר"ה ורק עצרת נחשבת ר"ה.

שמעתי מאמור"ז זצ"ל משמיה דהגרא"ז מלצר זצ"ל וכן היה מביא הגרא"מ שך משמו של הגרא"ז, שהביאור בזה ע"פ המבואר בשל"ה הק' מספר תולעת יעקב דחג השבועות הוא יום הדין על התורה דניתנה באותו היום ובטלו ממנה, והוא דין על הצלחה וההשגה וההכנה ששיג האדם בתורה כל השנה, ולכן הוא נחשב ר"ה של האדם כיון שהדין הוא כלפי האדם והוא נחשב ממש יום דין על חיי האדם כיון שהתורה היא חיי האדם.

הנה בתוכן הענין שהדין על פירות האילן כולל דין על התורה של האדם מכאור שם בשל"ה הק' במושגים השייכים לפנימיות התורה, אמנם יתכן לכאור לפי ערכנו עפ"י המבואר בתענית דף (ז, א) שדרשו את הפסוק בפרשת שופטים "כי האדם עץ השדה" על ת"ח שאם הגון הוא ממנו זאכל דהיינו תלמוד ממנו, ומבואר שהאדם העוסק בתורה הוא בבחינת עץ והפירות שלו הם התורה שהשיג בלימודו, ולפי"ז שפיר נכלל הדין על התורה בדין של פירות האילן כי אדם הוא בבחינת עץ השדה והפירות שלו הם ההשגה שמישיג בידיעתו והבנת התורה.

לפי המבואר בסוגיא זו נמצא שיש משמעות מיוחדת לקריאה של פרשת בחוקתי בשבת זו, שמלבד שהיא בסדר הקבוע של הקריאה, יש בקריאה זו ענין מיוחד לקיים תקנת עזרא לקרוא קודם הר"ה של חג השבועות את פרשת הקללות והברכות שבפרשת בחוקתי, לומר שתכלה שנה וקללותיה.

נראה שבפרשה זו נמצא גם הדרך להכנה של הדין על התורה שבעצרת, דהנה הפרשה מתחילה "אם בחוקתי תלכו" ופירש"י שם "שתהיו עמלים בתורה", ודברי רש"י צ"ב היכן מצאנו בלשון זה של בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה.

נראה בביאור הדברים ד"תלכו" היינו שלא לעמוד באותו מקום אלא להתרום ולעלות מדרגה לדרגה. וזה כמו שביאר הרמח"ל בדרך עץ חיים את הפסוק "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה", דמלאכי השרת נקראים "עומדים" כיון שהם עומדים במקום אחד ואינם עולים מדרגה לדרגה, ואלו ישראל נקראים מהלכים שאדם הוא מהלך שעולה מדרגה לדרגה, וזהו הביאור במש"כ דתלכו היינו שתהיו עמלים בתורה שהדרך להיות מהלך ולעלות מדרגה לדרגה הוא רק ע"י עמל התורה.

ונראה כיאור הדברים כהא דע"י עמל התורה נעשה אדם מהלך, דהנה כתב המהר"ל בדרוש עה"ת לכאור סוגית הגמ' בסנהדרין (צט, ב) בביאור הפסוק

דרך רבותי

הנאמן רבי עקיבא קיסטר זצ"ל מראשי ישיבת יד אהרן נלב"ג ע"ג סיון תשע"ז

הספר רבינו - כל עצמותו תורה

זו ההרגשה של ת"ח שאין לו תמורה, היכן עוד אפשר לראות זאת בדורינו.

הגמ' אומרת במסכת ברכות דף יז. מספרת "רבי יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עומדים אשרי מי שגדל בהמה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם ועליו אמר שלמה טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו" מה הוא ספרא דאיוב שהוא איבר עשרת בניו אין לנו מושגים בזה, ההרגשה היא שגם ר"ע טיים ספרו באיוב כל מסכת יסוריו שעבר אבל לראות יסורים שאין בהם ביטול תורה, לראות מסכת יסורים כזאת דוגמך זכיתי לראות אותו בתקופה האחרונה פעמיים שסבל יסורי איוב ויחד עם זה המשיך עם כל השיעורים להרביץ תורה עוד בדרך כלל אנשים במצב כזה נשכבים במטה ולא קמים

ר"ע אמר לאנשי קרוביו שיש לו חולשה נוראה אך קם כארי למסור שיעורו וכי ומהיכן יש כח לזה אי"ז אלא משירת התורה זה יסורים שאין בהם ביטול תורה זכיתי לפגוש אותו בתקופה האחרונה מה היתה השיחה רק בדת"ה היה כולו שקוע בתורה אבל טיים סים ספרא דאיוב. כיצד מסיימים ספר זה אמר ר' יוחנן הקדמה שלמה סוף בהמה לשחיטה סוף אדם למיתה ואחרי כל ההקדמה הזאת אומר ר' יוחנן שיש מאושרים בעולם הזה ומהו האושר מי שגדל בתורה ועמל בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו. ומה מיוחד בדברים אלו?

אומר הגר"א בחידושי אגדות גדול זה חכמה ועמל זו בינה ועושה נחת רוח ליוצרו זו דעת שנא' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי זה ג' יסודות של תורה חכמה בינה ודעת חכמה זה הלמד מדבותיו כמו שאומר רש"י בפרשת כי תשא ולאחמ"כ יש עמילות בתורה לירד לעומקה של תורה דבר מתוך דבר ודעת זו הידיעה הברורה והבהירה הפנימית שאדם מגיע אליה.

אצל ר' עקיבא ראינו את ג' יסודות הללו החיבור לדבותיו כל ימיו היה תלמיד חזי את רבותיו אבל לא הסתפק בזה אלא עמל בתורה להיות הלך ולעלות עוד ועוד וזהו הכח של עמל, ולאחמ"כ עושה נח"ר ליוצרו שזהו חלק הדעת שזה מעבר לכוחות האדם שאז זוכה לגילויים והשגות מעבר לכוחות הטבע.

בגמ' בסנהדרין דף צט: כתוב 'אמר רב יצחק בר אבודימי מאי קרא שנאמר נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר ומסביר שם רש"י דהתורה עומדת לפני קונה ומתחננת לפניו לגלות לו רזי תורה וטעמיה, אדם שעמל מגיע לדרגות שהן מעבר לדרגתו ולהגיע להשגה כזו זה לא בדרכי הטבע זה זה לחיות עם עושה נחת רוח ליוצרו.

אבל עדיין ר' יוחנן לא ניחא ליה רק בזה אלא מוסיף שגדל בשם טוב יותר טוב עולה על גביהן והכוונה שאדם הזוכה לכתרה של תורה הוא זוכה גם למעשים. וכך מבאר הגר"א דשם טוב הם המעשים וזה עולה על גביהן כי מעמל התורה מגיעים לכתר שם טוב, כל מי שראה את ר"ע היה קורא עליו את לשון הגמ' ביומא ראו ראו פלוני שגדל בתורה כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, ר"ע גדל בתורה ועמל בתורה ועושה נח"ר ליוצרו גדל בשם טוב ונסתלק בשם טוב ואומר הגר"א שלא נכשל בחטא שאם נכשל בחטא זה כבר לא בשם טוב על מי אפשר לומר כך אם לא על ר' עקיבא, טיים ספרא דאיוב.

שר"ע יהיה מליץ יושר על משפחתו הגדולה על בניו הגדולים על החתנים הגדולים על הרבנית שמסרה נפש עבורו בין בימי חוליו יבבריות ולהיות אמה של מלכות, על הידידים לראות את ר"ע זה נתן לנו חיזוק כל מי שבא עימו במגע זה חיזוק זה נתן מושגים גדולים למה שיכול אדם להגיע, שיהיה מליץ יושר על התלמידים שהיה קשור אליהם בלב ובנפש, על כל עולם התורה ויתקיים הכתוב ומחזה ה' דמעה מעל כל פנים.

אנו מתאספים כאן להספד להסתלקותו של גאון עולם ולא במושגים שלנו, עמל התורה המושגים שלא ידועים לנו וגם בדורות שעברו לא היו מהדברים הידועים והפשוטים וקשה לדבר על דברים אלו אך מ"מ אדבר על כמה נקודות.

הרמב"ם בפ"ג מהלכות ת"ת ה"ג אומר מי זה שזוכה לכתרה של תורה הוא מי שלא מאבד לילותיו אפי' לילה אחד באכילה ושתייה ושינה כתוב דבר נורא אפי' לילה אחד יכול. לאבד כתר תורה כתר של תורה זה מושג אחר אפי' לילה אחד. מצות ת"ת יש לו בכל רגע ורגע ובכל מלה מלה אבל כתר של תורה זה רק כשלא מאבד אפילו לילה אחד, ומה משמעות הדברים.

ע"ד הפשט נראה דהנה המשנה אומרת ג' כתרים אלו מי זוכה לכתר כהונה - כהן מי זוכה לכתר מלכות המלך הוא הזוכה, ומי זוכה לכתר תורה אינו 'הלומד תורה גרידא' אלא צריכים להיות עצמות של תורה לזכות לכתר תורה.

מצאות החיים זו מצאות של תורה וכדי הדגש בלילות שזהו זמן של מנוחה והרפיה ומצאות של תורה היא שאין מנוחה והפסק ומי שיש לו חיבור למצאות חיים חוץ מתורה אפי' לילה אחד אין חיבור אמיתי ומפסיד כתר תורה.

זכינו בדור שלנו לראות כזו מצאות של אדם שזוכה לכתרה של תורה וזה מחייב את כולנו, ר"ע הראה לנו מושגים אלו שלא איבד לילה אחד לא היה מושג חוץ מתורה כלום איזה בילוי והרפיה מצאות חיים של תורה ללא הפסק כמעט עד יומו האחרון היה בשינה עם כל הברען שא"א להשיג אותה, זו מצאות של כתר של תורה.

הרמב"ם שם ממשיך שאין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה שנא' 'יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי' רואים שתורה אינה נמדדת במערכת של שעות אלא 'בלילה' ומה הפשט בזה?

נראה דהנה במגילה מבואר דיהושע שאל את המלאך הלנו אתה אם לצרינו ומבוארת הגמ' ששאלו על מה באת האם על ביטול תורה או על ביטול העבודה יהושע עשה חשבון נפש מיד על מה באת לתבוע האם לתורה או לעבודה, וענה לו המלאך שבא על ביטול תורה שנאמר עתה באתי מיד וילן יהושע בעמק בעומקה של הלכה, והיכן מרומז כאן דברי תורה וכתבו התוס' בשם הר"ב דבדברי תורה כתיב 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת'

בזכרון שמואל הביא ששאל הרב מפוניבז, למה צריך לדבר ברמזים? למה לא אמר לו מפורש שבא על דברי תורה, ביאר הרב מפוניבז, דהנה באמת אין אפשר לתבוע יהושע הרי כאן הכל תלוי בכיבוש הארץ והכל תלוי במערכה זו ותובעים ביטול תורה?

אבל הפשט הוא שאם התורה נקראת שירה וזה לא יחס של לימוד לתורה אלא יחס של שירה שבא ממעמקי הנפש ושירה לא יכולה להפסיק שזו מצאות החיים. יש תשובה של כיבוש הארץ אך אין אפשר להפסיק.

תורה זו שירה מצאות החיים וזה הביאור "כלילה שירה עמי" אנשים מחפשים הרפיה ומנוחה כלילה ואז מחפשים השירה אז לומדים רוב חכמתו בלילה זו תורה של חיבור של שירת חיים.

אם אדם בדור יכלו לומר עליו כך הוא ר"ע היכן ראינו מצאות של עמל שירה ואם לא היו מושכים מיטה לא היה שם לב על כך זו תורה של שירה שאין לה הפסק לראות את הלילות הלילות בלא הפסק לילה אחד של עמל ויגיעה בתורה, ורק כך אפשר להגיע לדרגות שהוא הגיע תורה של בהירות תורה של עמקות תורה של ישרות.

איזה מתקוות של תורה אני יכול לומר על עצמי ביו"ט אני מתענג על תורתו של ר"ע עכשיו זכינו לעוד ספר ובכזה עמל, מלבד ההשקעה שהיה כולו בלימוד השיבה לכך זכה לכוז גדלות זו כתר של תורה תורה של שירה שלא יאבד לילה אחד.

CHAYEINU
HOTLINE

732.301.4043

Eretz Yisrael: 072.370.1816
UK: 44.330.350.5700

CHAYEINU
Subscriptions

732.301.4043 opt 8-1

chayeinusubscribe@gmail.com